

Betänkande om lagstiftningsbehovet för förvaltningens fortsatta digitalisering

**ARBETSGRUPPEN MED UPPGIFT ATT UTREDA BEHOVET AV
LAGSTIFTNING FÖR DEN OFFENTLIGA SEKTORN RÖRANDE
INFORMATIONSHANTERING**

Dnr: ÅLR 2021/963

Datum: 9.3.2022

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

registrator@regeringen.ax

+358 18 25 000

www.regeringen.ax

Till Ålands landskapsregering

Ålands landskapsregering tillsatte den 2 februari 2021 en arbetsgrupp med uppdrag att utreda behovet av lagstiftning för den offentliga sektorn rörande informationshantering (ÅLR 2021/963).

Arbetsgruppen har bestått av följande medlemmar: rättschef Michaela Slotte (ordförande), IT-chef Jens Folkesson (från och med 2.9.2021), jurist Laura Korpi, t.f. rättssakkunnig Rasmus Lindqvist (sekreterare), förvaltningsansvarig IT Ronny Lundström, jurist Salome Saar-Bosch och lagberedare Sören Silverström.

Betänkandet innehåller bland annat ett förslag om en ny lag om informationshantering inom den offentliga förvaltningen, förslag om ändring av förvaltningslagen samt förslag om ändring av landskapslagen om tillgängliga webbplatser.

Arbetsgruppen överlämnar härmed sitt betänkande.

Mariehamn den 9 mars 2022.

Michaela Slotte

Ordförande

Jens Folkesson

Laura Korpi

Rasmus Lindqvist

Ronny Lundström

Salome Saar-Bosch

Sören Silverström

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
1.1 Uppdraget	5
1.2 Centrala begrepp.....	6
1.3 Samhällets tekniska utveckling	8
2 Tidigare och pågående digitaliseringsprojekt inom förvaltningen	10
2.1 Första IT-strategin och bildandet av en e-förvaltningsgrupp.....	10
2.2 Digital agenda för landskapet Åland	11
2.3 Digitaliseringsrådet.....	11
2.4 Landskapsregeringens säkerhetspolicy	13
2.5 Landskapsregeringens nuvarande IT-strategi	14
2.6 Molnstrategi för offentliga Åland.....	15
2.7 Arbetsgruppen för Ådas uppdrag.....	16
2.8 E-arkivering	17
2.9 Elektronisk behandling av klient- och patientuppgifter inom social- och hälsovården.....	18
2.10 Sammanfattning	19
3 Problembeskrivning	19
3.1 Den offentliga förvaltningen har inte digitaliserats i en tillräckligt snabb takt.....	19
3.2 Uppkoppling till rikets digitala system.....	21
3.3 Avsaknad av allmän lagstiftning om informationshantering	22
3.4 Behov av tydligare styrning och samordning.....	22
3.5 Utmaningar med anpassningen till EU:s regelverk	23
3.6 Behov av att prioritera säkerhetsfrågor högre.....	23
4 Lagstiftningsbehörighet	24
5 Utblick – nordiska exempel	26
5.1 Finland.....	26
5.1.1 Allmänt	26
5.1.2 Lag om informationshantering inom den offentliga sektorn	26
5.1.3 Större pågående digitaliseringsprojekt	29
5.2 Sverige.....	30
5.2.1 Allmänt	30
5.2.2 Juridik som stöd för förvaltningens digitalisering.....	31
5.3 Danmark.....	33
5.4 Färöarna.....	33

5.5 Konklusioner	35
6 Kartläggning av gällande lagstiftning samt behov av utveckling	36
6.1 Gällande bestämmelser	36
6.2 Bedömning av lagstiftningsbehovet i landskapet	38
6.2.1 Särskild elektronisk förvaltningslagstiftning	38
6.2.2 Styrningen av förvaltningens digitalisering	39
6.2.3 Digital informations säkerhet	40
6.2.4 Digitala tjänster	42
6.2.5 Sammanfattning	43
7 Arbetsgruppens förslag	45
7.1 Landskapslag om informationshantering	45
7.1.1 Lagens utformning	45
7.1.2 Anvisningar	60
7.1.3 Inverkan på arkiveringen	62
7.1.4 Inverkan på polisens verksamhet	64
7.1.5 Bestämmelser om användning av kakor	65
7.1.6 Sammanfattning	65
7.2 Utökad elektronisk kommunikation	66
7.3 Styrning och samordning	68
7.3.1 Allmän styrning och koordinering av den offentliga förvaltningens digitalisering	69
7.3.2 Lagstiftning om Åda	70
7.4 Allmän säkerhet	70
7.5 Tillhandahållande av digitala tjänster	72
7.6 Automatiserat beslutsfattande	73
7.7 Principer för digital konsekvensbedömning	74
8 Färdplan	76
8.1 Sammanfattning av arbetsgruppens rekommendationer	76
8.2 Förslag till preliminär tidtabell	78
9 Förslagets verkningar	79
9.1 Allmän inledning	79
9.2 Förslag till lagstiftning om informationshantering	79
9.2.1 Allmänt	79
9.2.2 Ekonomiska konsekvenser	80
9.2.3 Konsekvenser för myndigheterna	81

9.2.4 Samhälleliga konsekvenser.....	81
9.3 Förslag till lagstiftning om utökad elektronisk kommunikation	82
9.3.1 Allmänt	82
9.3.2 Ekonomiska konsekvenser	82
9.3.3 Konsekvenser för myndigheterna	82
9.3.4 Samhälleliga konsekvenser.....	82
9.4 Förslag till ändrad lagstiftning om tillhandahållande av digitala tjänster	83
9.3.1 Allmänt	83
9.3.2 Ekonomiska konsekvenser	83
9.3.3 Konsekvenser för myndigheterna	83
9.3.4 Samhälleliga konsekvenser.....	83
10 Sammanfattning	84

1 Inledning

1.1 Uppdraget

Enligt regeringen Thörnroos regeringsprogram *Tillsammans för Åland* innebär digitaliseringen en strukturell förändring som påverkar alla områden i samhället. För den offentliga sektorn innebär digitaliseringen ett behov av att ta steget fullt ut till digital förvaltning och öka takten för att arbeta fram e-tjänster som ger service till medborgarna och effektiviserar förvaltningens dagliga arbete. Landskapsregeringen avser under mandatperioden satsa på att lösa de grundläggande frågorna gällande informationssäkerhet för hela det offentliga Åland samt axla ett digitalt ledarskap för att säkerställa att ålänningarna har rätt till minst jämförbar digital utveckling och tillgänglighet som medborgarna i våra grannländer.¹

Landskapsregeringen beslöt i maj 2020 att tillsätta tre fristående arbetsgrupper med uppgift att beskriva vilka utmaningar grupperna utgående från sina olika perspektiv ser för det åländska samhället samt rekommendera åtgärder för att hantera dessa på kort och lång sikt (ÅLR 2020/4278). Arbetsgrupperna ansåg bland annat att olika myndighetsprocesser behöver digitaliseras i högre utsträckning för att skapa en enklare vardag för medborgare och företag. Ytterligare ansågs det som önskvärt att alla åländska myndighetssystem skulle vara samkoordinerade enligt principen om "en dörr in".

I och med att en ökad fokusering på digitalisering av myndigheternas tjänster både är ett faktum och en allmän samhällelig målsättning finns det ett behov av att se över lagstiftningen rörande hur myndigheterna hanterar olika typer av digital information. Landskapsregeringen tillsatte därför den 2 februari 2021 en arbetsgrupp med uppgift att utreda behovet av lagstiftning för den offentliga sektorn rörande informationshantering. Arbetsgruppen skulle redovisa sina slutsatser senast den 28 februari 2022.

Av utredningen skulle åtminstone följande framgå:

- behov av lagstiftning,
- hur informationshanteringen kunde ordnas,
- hur frågor rörande informationssäkerhet kunde lösas,
- hur man kunde uppnå en enhetlig och säker behandling av myndigheternas handlingar så att allmänhetens tillgång till handlingar säkerställs,
- hur man kunde förbättra myndigheternas möjligheter att tillhandahålla uppgifter och sköta sina uppgifter på ett säkert och effektivt sätt.

Arbetsgruppen har för uppdraget hört följande sakkunniga:

- Jeannette Johansson (IT-planerare, Mariehamns stad),
- Magnus Sandberg (förbundsdirektör, Ålands Kommunförbund),
- Åke Söderlund (landskapsarkivarie, landskapsregeringen),
- Cecilia Magnusson Sjöberg (professor, Stockholms Universitet),
- Sami Kivivasara, Riita Autere, Josia Hotakainen (Finansministeriet),
- Camilla Hägglund-Palmqvist (jurist, landskapsregeringen),
- Magnus Unger (dataskyddsombud),

---

¹ Regeringsprogram, M 1/2019–2020, s. 17.

- Lena Nordman (myndighetschef, Datainspektionen),
- Katarina Donning (vd), Virginia Horniak (informationssäkerhetsansvarig), Sven Sjöberg (driftschef), Lynn Häggblom (projektchef) (Åda),
- Jesper Josefsson (lagtingsledamot, Åländsk Center),
- Nicolai Mohr Balle (chef för Digitala Färöarna),
- Johan Pawli (polismästare) och Benjamin Fellman (överkommisarie/stabschef) (Ålands polismyndighet).

1.2 Centrala begrepp

ARTIFICIELL INTELLIGENS – AI

Enligt Sveriges digitaliseringsråd myntades begreppet artificiell intelligens (AI) redan 1956 av datavetaren John McCarthy för att definiera vetenskapen och tekniken att skapa intelligenta maskiner.² Det finns i nuläget ingen allmänt accepterad definition av begreppet. En definition som används är att det handlar om alla typer av datoriserade system som uppvisar beteende som traditionellt antagits kräva mänsklig intelligens. En annan definition som används menar att AI innebär ett system som kan lösa komplexa problem och agera på ett ändamålsenligt sätt för att uppnå sina mål under verkliga omständigheter. AI består av ett flertal underområden där de viktigaste är maskininlärning, djupinlärning, expertsystem och robotteknik. Genom algoritmer kan AI materialiseras i datorprogram.³

CYBERRISK

Med cyberrisk avses här risker för finansiella förluster, störningar eller skador för en organisations rykte till följd av ett fel i informationstjänsterna.⁴

DET OFFENTLIGA ÅLAND

Med det offentliga Åland avses i det här betänkandet all förvaltning som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet i enlighet med 18 § självstyrelselagen (1991:71) för Åland, dvs. lagtinget, landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar samt kommunerna. Ett motsvarande uttryck som används är *den åländska förvaltningen*. I betänkandet används även begreppen *landskapsförvaltningen* som avser landskapsregeringen och dess underlydande myndigheter samt *kommunalförvaltningen* som avser kommunernas förvaltning.

DIGITALISERING

Innebär att digital kommunikation och interaktion mellan människor, verksamheter och saker blir självklara. Allt större del av tillvaron är digitaliserad samtidigt som vi i allt mindre grad kan skilja ut det digitala från det icke-digitala.⁵

E-FÖRVALTNING

Verksamhetsutveckling i offentlig förvaltning som drar nytta av informations- och kommunikationsteknik kombinerad med organisatoriska förändringar och nya kompetenser.⁶

² Sveriges digitaliseringsråd. <https://digitaliseringsradet.se/sveriges-digitalisering/begrepp/>

³ Magnusson Sjöberg, Cecilia (red.) (2021). Rättsinformatik – Juridiken i det digitala informationssamhället, s. 640–641.

⁴ Förutsättningar för röstning via internet i samband med lagtingsvalet 2023, ÅLR 2021/4326.

⁵ Sveriges digitaliseringsråd. <https://digitaliseringsradet.se/sveriges-digitalisering/begrepp/>

⁶ Sveriges digitaliseringsråd. <https://digitaliseringsradet.se/sveriges-digitalisering/begrepp/>

E-TJÄNSTER

Service som tillhandahålls på elektronisk väg genom t.ex. dator, mobiltelefon eller annan enhet/kanal.⁷

GEODATA

Enligt Sveriges geologiska undersökning (SGU) är geodata en kombination av orden geografisk data. Geodata är digital information som beskriver företeelser som har ett direkt eller indirekt angivet geografiskt läge, till exempel kartdata och registerinformation om geologiska företeelser, men också uppgifter om byggnader, sjöar, vägar, vegetation och befolkning.⁸

INFORMATIONSHANTERING

Informationshantering definieras bland annat i 2 § 9 punkten i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (FFS 906/2019) (rikets informationshantlingslag). Enligt bestämmelsen avses med informationshantering sådana åtgärder och informationssäkerhetsåtgärder baserade på behov som uppkommer i samband med en myndighets uppgifter eller övriga verksamhet, i syfte att hantera en myndighets informationsmaterial, informationen i olika behandlingskedan och informationen i informationsmaterial, oberoende av på vilket sätt informationsmaterialen lagras och behandlas i övrigt.

I detaljmotiveringen specificeras att avsikten med en effektiv och ändamålsenlig informationshantering är att främja förverkligandet av offentlighetsprincipen och uppfylla kraven på en god förvaltning. Begreppet fokuserar på det funktionella. En väsentlig del av informationshanteringen utgörs av de informationssäkerhetsåtgärder som vidtas för att säkerställa att en myndighet kan sköta sina uppgifter och förpliktelser på ett effektivt sätt, men som samtidigt skyddar genomförandet av parters och övriga förvaltningskunders rättigheter (RP 284/2018 rd, s. 69–70).

Kommunförbundet i riket har även kort uttryckt att informationshantering *avser ordnande av informationsprocesser på så sätt att man kan säkerställa att information är tillgänglig, kan hittas och utnyttjas under hela dess livscykel*.⁹

INFORMATIONSSÄKERHET

Informationssäkerhet som begrepp används ofta vid sidan av eller som komplement till begreppet cybersäkerhet. Begreppen överlappar delvis varandra, dock finns det vissa skiljelinjer när det gäller inriktningen för begreppens skyddsobjekt. Med informationssäkerhet riktas säkerhetsarbetet mot informationen i sig medan det för cybersäkerhet i större utsträckning är landet, staten, eller rättsordningen som är det skyddsvärda. Som underbegrepp till informationssäkerhet används också *IT-säkerhet* för att beskriva hot och skydd förenade med informationsteknik.¹⁰

I rikets informationshantlingslag finns en definition av *informationssäkerhetsåtgärder* i 2 § 8 punkten, vilket innebär säkerställande av informationsmaterialets tillgänglighet, integritet och tillförlitlighet genom administrativa, funktionella och tekniska åtgärder. I detaljmotiveringen specificeras att

---

⁷ Sveriges digitaliseringsråd. <https://digitaliseringsradet.se/sveriges-digitalisering/begrepp/>

⁸ Sveriges geologiska undersökning. <https://www.sgu.se/produkter/geologiska-data/geodatasamverkan/vad-ar-geodata/>

⁹ Kommunförbundet, presentation på Kommunmarknaden 10.9.2020.

¹⁰ Magnusson Sjöberg, Cecilia (red.) (2021), s. 67–68.

informationssäkerhetsåtgärder avser exempelvis åtgärder för säkerställande av verksamhetens säkerhet, kommunikationssäkerheten, den fysiska säkerheten, utrustnings- och programvarusäkerheten samt informationsmaterialsäkerheten (RP 284/2018 rd, s. 69).

INTEROPERABILITET

Förmågan att fungera tillsammans och kunna kommunicera med varandra. Vanligtvis handlar det om teknisk, juridisk och organisatorisk interoperabilitet.¹¹

KAKOR

En kaka (eller cookie) är en liten textfil som webbplatsen en användare besöker begär att få spara på användarens dator. Kakor används på många webbplatser för att ge besökare tillgång till olika funktioner. Ibland går det att använda informationen i kakan för att följa hur en användare surfar.¹²

MOLNTJÄNSTER (CLOUD COMPUTING)

Innebär att lagring och processkraft tillhandahålls från stora datacenter. I hög utsträckning är tjänsterna standardiserade, skalbara och avropas på begäran. Molntjänster har minskat kraven på användarnas egen IT-infrastruktur och bidragit till en kraftig centralisering och internationalisering av databehandlingen.¹³

ÖPPNA DATA

Digital information som är fritt tillgänglig utan inskränkningar.¹⁴

1.3 Samhällets tekniska utveckling

I en ökande mängd konsultrapporter och vetenskaplig litteratur hävdas att det går att identifiera ett antal stora tillväxttrender – eller så kallade *megatrender*. Det här är något som Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) berör i sin *Tillväxtstudie 2019*.¹⁵ Enligt rapporten finns det åtminstone tre krav för att en trend ska kunna betraktas som en megatrend: den ska påverka en stor del av samhället, påverkan ska vara kraftig och effekterna ska inte vara övergående. Genomgående pekas fyra globala megatrender ut: teknisk utveckling, förändrad befolkningsstruktur, klimatförändringen och omfördelningen av ekonomisk makt från nord till syd. Nedan fokuseras på den megatrend som benämns teknisk utveckling.

Enligt ÅSUB:s tillväxtstudie anses den pågående tekniska utvecklingen (digitaliseringen) vara den starkaste megatrenden. Ryggraden i megatrenden utgörs av digitala tjänster, artificiell intelligens, automatisering samt insamlandet, hanteringen och kommersialiseringen av stora mängder data.¹⁶ I tillväxtstudien berörs även de åländska företagens framtidsförväntningar. De åländska företagen anser bland annat att de största möjligheterna finns inom automatiserad administration och användning av internet vid kundkontakt. Utöver detta fick företagen i studien även tycka till om digitaliseringens betydelse i den egna verksamheten. Resultaten redovisas i figur 1.

---

¹¹ Sveriges digitaliseringsråd. <https://digitaliseringsradet.se/sveriges-digitalisering/begrepp/>

¹² Post- och telestyrelsen. <https://www.pts.se/cookies>

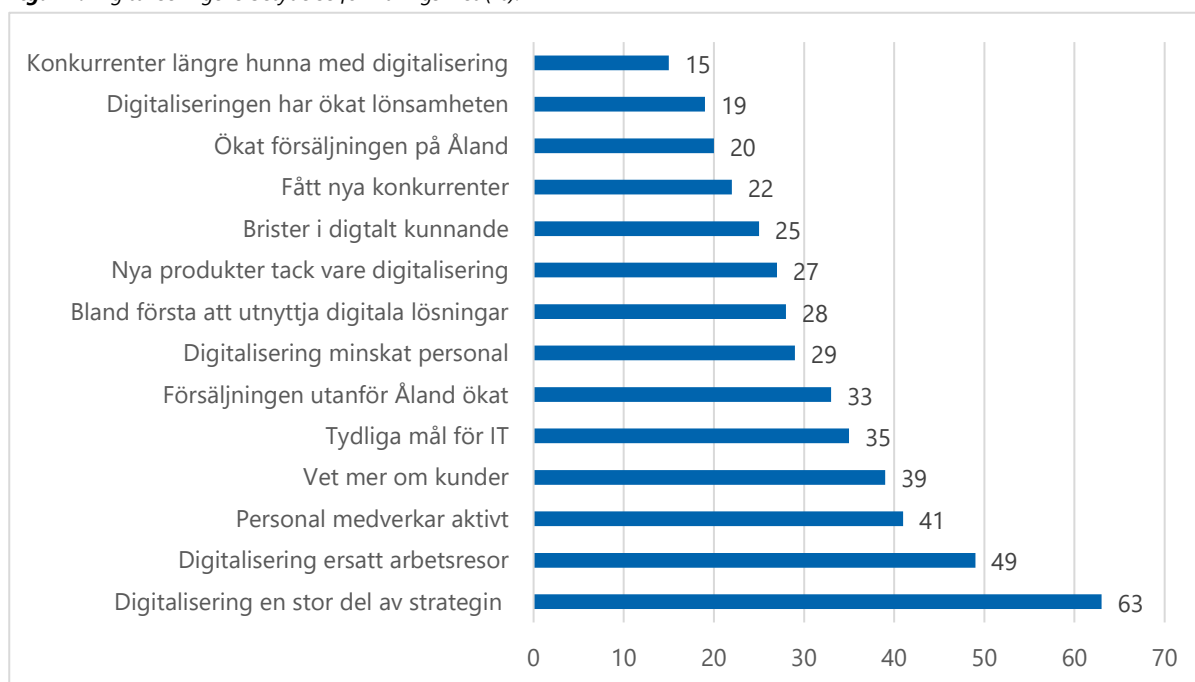
¹³ Magnusson Sjöberg, Cecilia (red.) (2021), s. 643.

¹⁴ Sveriges digitaliseringsråd. <https://digitaliseringsradet.se/sveriges-digitalisering/begrepp/>

¹⁵ ÅSUB, Tillväxtstudie 2019 – Ålands framtida möjligheter och utmaningar i ljuset av megatrender. Rapport 2019:10.

¹⁶ ÅSUB, Tillväxtstudie 2019 – Ålands framtida möjligheter och utmaningar i ljuset av megatrender. Rapport 2019:10, s. 36.

Figur 1: Digitaliseringens betydelse för näringslivet (%).

Källa: ÅSUB 2019:10, s. 56.

Figur 2: Den offentliga sektorns syn på digitalisering (%).

Källa: ÅSUB 2019:10, s. 70.

I ÅSUB:s tillväxtstudie 2019 redovisas även den åländska offentliga förvaltningens syn på digitalisering. Bland svaren framgår att 71 % av de svarande i den offentliga sektorn såg automatisering som en möjlighet under de kommande fem åren medan 80 % såg det som en utmaning under samma tidsperiod. 69 % ansåg att kundkontakter via internet utgör en möjlighet samtidigt som 47 % ansåg att det är en utmaning. 56 % svarade att infokrav utgör en möjlighet medan 73 % såg det som en utmaning.¹⁷ Som figur 2 visar så ansåg tre av fyra svarande i offentlig sektor att digitaliseringen blivit en allt viktigare del av verksamheten. I tillväxtstudien

¹⁷ ÅSUB, Tillväxtstudie 2019 – Ålands framtida möjligheter och utmaningar i ljuset av megatrender. Rapport 2019:10, s. 66–67.

beskrivs också vilka faktorer som hindrar ytterligare digitalisering, exempelvis nämns att den offentliga sektorn delvis saknar kompetens och tid samt att eftersläpande lagstiftning inom bland annat omsorgen begränsar möjligheterna att använda ny teknik.¹⁸

Hösten 2020 genomförde ÅSUB på uppdrag av Ålands Radio och TV en enkätundersökning om ålänningarnas medievanor. Undersökningen belyste bland annat ålänningarnas internetvanor och internetanvändning. I undersökningen var det endast två procent av de svarande som uppgav att de inte hade tillgång till internet, vilket innebär att 98 % har tillgång (en ökning från 88 % 2009). Nästan samtliga svarande i åldern 13–64 år hade tillgång till internet medan i åldersgruppen 65+ svarade 92 % att de hade tillgång. När det gäller att faktiskt också använda internet svarade praktiskt taget samtliga under 65 år att de använder internet medan motsvarande siffra för åldersgruppen 65+ var 89 %. Internetanvändandet sjönk dock med stigande ålder, bland de svarande som var över 75 år använde endast 73 % internet. Enligt ÅSUB:s undersökning är internetanvändandet något högre på Åland än i Sverige och Finland.¹⁹

Figur 3: Internet, tillgång och användning på Åland, i Sverige och i Finland 2020 (%).

Källa: ÅSUB 2020:6, s. 39.

2 Tidigare och pågående digitaliseringsprojekt inom förvaltningen

2.1 Första IT-strategin och bildandet av en e-förvaltningsgrupp

Den 23 mars 2011 antog landskapsregeringen en strategi för landskapsregeringens IT-utveckling (ÅLR 2011/1526). Målsättningen med IT-utvecklingen avsågs vara att skapa totalekonomiskt fördelaktiga arbetssätt och system som skulle bidra till en bättre service för den enskilde medborgaren samt även en mer effektiv offentlig förvaltning. Strategin omfattade såväl anskaffning som användning samt drift av IT-system och teknisk utrustning som tillhandahållande av elektroniska tjänster. IT-strategin skulle tillämpas såväl inom den allmänna förvaltningen som inom underställda myndigheter till den del IT-verksamheten hos dessa var gemensam med den allmänna förvaltningen. I samband med strategin togs bland annat elektroniska ärendehanterings- och fakturahanteringssystem i bruk. När det gällde samverkan betonades i strategin tväradministrativ verksamhet och interoperabilitet. Rörande datasäkerhet fastslogs att landskapsregeringen avsåg utarbeta en säkerhetspolicy som skulle omfatta både allmän säkerhet samt informationssäkerhet.

I enlighet med IT-strategin beslöt även landskapsregeringen den 23 mars 2011 att tillsätta en e-förvaltningsgrupp (ÅLR 2011/1443).²⁰ Gruppens ansvar begränsade sig till beredningen av ärenden. Formellt beslutsfattande skulle fortsättningsvis ske inom ramen för den befintliga organisationsstrukturen. E-

¹⁸ ÅSUB, Tillväxtstudie 2019 – Ålands framtida möjligheter och utmaningar i ljuset av megatrender. Rapport 2019:10, s. 70.

¹⁹ ÅSUB, Medievanor på Åland 2020. Rapport 2020:6, s. 38–39.

²⁰ Gruppens mandattid utgick i juni 2013.

förvaltningsgruppen skulle regelbundet avrapportera sitt arbete till ledningsgruppen vid allmänna förvaltningen, samt vid behov även till landskapsregeringen samt till ledningen för övriga berörda landskapsmyndigheter. Gruppen hade följande huvuduppdrag:

- utveckling och upprätthållande av förvaltningens IT-strategi och handlingsplan för e-förvaltning,
- koordinering och uppföljning av arbetet med e-förvaltning,
- koordinering av arbetet med förvaltningens gemensamma IT-strukturer,
- vid upphandling av nya system eller genomförandet av större systemförändringar trygga att såväl förvaltningsmässiga, arkivmässiga, juridiska, ekonomiska och tekniska aspekter beaktas.

2.2 Digital agenda för landskapet Åland

Den 5 november 2012 antog landskapsregeringen en digital agenda för landskapet Åland.²¹ Som modell för den digitala agendan fungerade Finlands, Sveriges och Europeiska unionens digitala agendor. Den digitala agendan avsågs vara det övergripande styrdokumentet för omvandlingen av det åländska samhället till ett modernt e-samhälle. En viktig del av agendan var att samordna och effektivisera de satsningar och insatser som skulle göras inom den offentliga sektorn. För detta skulle det bland annat tillsättas en styrgrupp med representanter för landskapsregeringen och kommunerna samt en operativ expertgrupp. Fokusområdena för agendan var e-förvaltning med ålänningarnas behov i centrum, organisationsövergripande service och gemensamma IT-stöd, grön IT och infrastruktur.

I den digitala agendan fastslogs även en vision för det åländska e-samhället. Enligt visionen skulle bland annat det offentliga Åland erbjuda ett stort utbud av kvalitativ och effektiv service för användaren och avsikten var även att den digitala agendan skulle säkerställa en effektiv samverkan inom det offentliga Åland gällande kostnader och investeringar i IT. Som en del av förverkligandet av den digitala agendan ingick landskapsregeringen, Ålands hälso- och sjukvård, Mariehamns stad och Ålands kommunförbund ett avtal där man enades om att bilda ett gemensamt icke vinstdrivande bolag, Åda Ab.

2.3 Digitaliseringsrådet

Landskapsregeringen tillsatte i maj 2016 ett digitaliseringsråd (ÅLR 2016/3395).²² Syftet var att möjliggöra en utveckling som moderniserar det åländska samhället inom IT-området samt skapa ett åländskt samhälle som är enklare, lättare och närmare för medborgarna och där de digitala lösningarna utgår från medborgarnas behov. Landskapsregeringen överlämnade digitaliseringsrådets slutrapport till lagtinget i mars 2017.²³ Digitaliseringsrådet föreslog en vision för "Åland 2.0".²⁴ Digitaliseringsrådets vision för ett digitalt åländskt samhälle var i korthet: "Åland vill vara det digitaliserade samhället som gör vardagen enklare och tryggare". Utöver visionen föreslog rådet även en digitaliseringsprocess med syfte att fånga upp problem, svårigheter och störningar som individer i samhället stöter på i vardagen och som kan lösas med hjälp av digitala lösningar. Första steget skulle vara att samla in och kategorisera problem, i andra skedet skulle kompetens för att lösa problemen föras samman och i ett tredje steg skulle förverkligandet av lösningar som konkretiserats i steg 2 förverkligas.

---

²¹ <https://www.regeringen.ax/styrdokument-rapporter-publikationer/digital-agenda-aland-0>

²² <https://www.regeringen.ax/andra-verksamheter-hor-forvaltningen/digitaliseringsradet>

²³ M 2/2016–2017.

²⁴ Åland 2.0. <https://www.youtube.com/watch?v=J8x7MCgzlhl>

Digitaliseringsrådet gav även fem övergripande råd i syfte att förflytta Åland närmare visionen:

- 1) ta i bruk den föreslagna digitaliseringsprocessen,
  - Skapa ett digitaliseringsforum med ett tydligt ansvar och ledarskap. Landskapsregeringen bör ta initiativet och ha ledartröjan och näringsliv och tredje sektor förväntas delta.
- 2) säkra ett tydligt åländskt deltagande i närområdets digitaliseringsprojekt,
  - Delta i Finlands men även Sverige och Estlands digitaliseringsprojekt.
- 3) låt den åländska lagstiftningen snabba upp digitaliseringen,
  - Använd självstyrelsen för att öka takten i digitaliseringsarbetet.
- 4) öka de digitala färdigheterna hos ålänningarna och
  - Utöka kursutbudet på förslagsvis Öppna Högskolan kring det digitala i vardagen.
- 5) inför ett snabbfotat arbetssätt med hög leveranstakt.
  - Fortsätt förverkliga samverkan mellan näringslivet och den offentliga förvaltningen inom så kallat agilt arbetssätt.

Digitaliseringsrådet överlämnade utöver de fem övergripande råden ytterligare ett antal rekommendationer som redovisas i tabell 1 nedan.

Tabell 1: Digitaliseringsrådets rekommendationer.

Område / Frågeställning	Kommentarer från Digitaliseringsrådet
1. ÅDA Ab:s roll	Nystart med nytt fastslaget och tydligt uppdrag för ÅDA Ab.
2. Förhållningssätt till Kapa	Integrera mot Kapa och bygg ett åländskt gränssnitt, t.ex. "aland.ax" (jfr med suomi.fi) för ålänningar där de kan konsumera tjänsterna från statsmyndigheter och från offentliga Åland genom ett åländskt gränssnitt/en samlingsportal som är svenskspråkig och bär en "åländsk identitet".
3. Omställningsplan	Analysera det kommande ändrade behovet av arbetskraft för att göra en konsekvensanalys för att ha en beredskap för omställning/omskolning etc
4. Delningsekonomi	Understöd från det offentliga (skattelättnader, lagstiftning) och näringsliv till digitala applikationer som möjliggör samåkning, underlättar utbyte av småjobb
5. Digital turism	Fortsätt satsningen på att digitalisering informationen om Åland och vår historia (Kastelholm, Bomarsund, etc.)
6. Använd befintliga applikationer	Skapa utökat användningsområde av befintliga digitala applikationer såsom Facebook, twitter, LinkedIn med tydligt åländskt fokus ("sidor för Åland/ålänningar")
7. Digitala verktyg för hälsa	Premiera användning av digitala verktyg som analyserar din hälsa (sensorer) genom att ge skattelättnader eller subventionera inskaffandet av dessa digitala enheter. S.k. "corporate wellness" men ur ett samhällsperspektiv
8. Avsätt resurser för digitaliseringen	Inom ramen för finansiell budgetering/planering så behöver digitaliseringen prioriteras och innovation inom digitalisering behöver premieras/uppmuntras
9. Digitala "nycklar"	Tillgängliggör offentliga anläggningar med digitala verktyg för bokning, access, betalning ("drop in gym" men inom alla offentliga anläggningar som är avsedda att nyttjas av medborgarna)

10. Digitaliserings-inspiration	Ålands Näringsliv kan ta ansvar för att uppmärksamma och prisbelöna "årets digitala personlighet, företag, organisation". I samarbete mellan det offentliga och Ålands Näringsliv så kan det instiftas tävlingar, digitala ambassadörsprogram, där personligheter lyfts fram och inspirerar andra ("Digitala Rockstars")
11. Högskolan på Åland "goes digital"	HÅ får en roll att integreras i digitaliseringen av Åland i syfte att bygga upp attraktiva utbildningar med digital prägel men också praktisk delta och ha en aktiv roll i genomförandet av den Digitala processen med "society hacks"
12. Skapa logik/programmeringsprojekt för barn och samhälle	Delvis inom skolsystemet, delvis på andra sätt genom t.ex. Ålands Näringsliv (ref. till "Ungt Entreprenörskap"-projektet i grundskolorna) och delvis genom ideella organisationer
13. Förverkliga ytterligare digitala tjänster	Det offentliga behöver fortsätta utveckla och öka hastigheten i utvecklingen i digitala tjänster (självservice) inom en rad områden (t.ex. "felanmälsamöjlighet", tidsbokningar, ärendehantering) med målbild att ha "öppet" digitalt 24/7. Digitala tjänster behöver också utvecklas mellan näringsliv och det offentliga (t.ex. sjukanmälan av barn; en anmälan till arbetsgivare, skola/dagvård, skolskjuts genom en knapptryckning)
14. Öppna API:er	Prioritera IT-arkitektur med öppna API:er såväl inom det offentliga som inom näringsliv (t.ex. Kapa inom offentligt och det som sker inom PSD2-direktivet inom bank och finans)
15. Digitalt ID	Åland kan ta en roll att driva en standardisering av digitalt ID i Norden genom vår roll i Nordiska Rådet

Källa: M 2/2016–2017, bilaga 2.

I syfte att förverkliga digitaliseringsrådets föreslagna process för att fånga upp problem, svårigheter och störningar som individer stöter på tillsatte landskapsregeringen den 24 maj 2017 en digitaliseringskommission (ÅLR 2017/3970). Digitaliseringskommissionens arbete ledde bland annat till skapandet av hemsidan "stormig.ax".

2.4 Landskapsregeringens säkerhetspolicy

I enlighet med den första IT-strategin (se kap. 2.1) fastställde landskapsregeringen en *Informations- och säkerhetspolicy* i mars 2011 (ÅLR 2011/1099). Den nuvarande säkerhetspolicy (Säkerhetspolicy för Ålands landskapsregerings allmänna förvaltning) fastställdes av landskapsregeringen i september 2016 (ÅLR 2016/1214). Dokumentet fungerar både som övergripande styrdokument gällande den allmänna säkerheten som för informationssäkerheten vid landskapsregeringens allmänna förvaltning. I de fall att teknisk infrastruktur eller IT-system som landskapsregeringen använder även används av landskapsregeringens underlydande myndigheter ska samma säkerhetsnivå gälla för dessa, vilket regleras genom skilda avtal.

Enligt säkerhetspolicy är det alltid ledningen som har det övergripande ansvaret för ett IT-system. För samtliga IT-system ska utses systemägare som ansvarar för att upprätta systemsäkerhetsplaner som reglerar vilka krav verksamheten ställer och vad som ska utföras i enlighet med dessa krav. Enligt säkerhetspolicy är de övergripande målen för informationssäkerhetsarbetet att säkerställa att landskapsregeringen kan tillhandahålla relevant information som är skyddad mot obehörig åtkomst (*sekretess*), är korrekt, fullständig och aktuell (*riktighet*), finns tillgänglig vid behov (*tillgänglighet*) samt kan återskapas och att dess användning är spårbar (*spårbarhet*). Ytterligare nämns ett antal mer specifika mål:

- samtliga IT-system ska uppnå minst nivån för bassäkerhet för informationssäkerhet,
- för varje samhällsviktigt/verksamhetskritiskt IT-system skall, utöver bassäkerheten, verksamhetsrelaterade krav och hotrelaterade krav fastställas i en systemsäkerhetsplan,
- säkerhetsåtgärder i IT-systemen ska utformas och förvaltas på ett sådant sätt att kraven uppfylls,
- en årlig uppföljning och kontroll av informationssäkerheten ska ske, b.la. som underlag för verksamhetsplanering,
- varje IT-system ska formellt godkännas av systemägaren samt
- landskapsförvaltningen ska kunna utföra sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt även vid extraordinära händelser och höjd beredskap.

Förutom de övergripande målen ska i januari månad varje kalenderår målen för årets samordnade säkerhetsarbete, inkluderande både säkerhets- och informationssäkerhetsarbetet, fastställas i en åtgärdsplan. I åtgärdsplanen bör anges vad som ska göras under året, tidsplan (när och hur), resurser för arbetet (personella och ekonomiska), när och hur uppföljning, utvärdering och avrapportering ska ske, när och hur organisationens medarbetare ska informeras och utbildas.

I säkerhetspolicyn fastställs även olika ansvarsroller kopplade till IT-system. För samtliga IT-system ska utses *systemägare* som ansvarar för att IT-systemen förvaltas på för verksamheten bästa sätt samt fattar de avgörande besluten om införandet av nya IT-system, vidareutveckling eller avveckling. Systemägaren ansvarar också för att upprätta systemsäkerhetsplaner. Systemsäkerhetsplanerna ska underlätta för den centrala IT-driften genom att reglera vilka krav verksamheten ställer och vad som skall utföras. Systemägaren är även ansvarig för de mål som ställs upp i enlighet med säkerhetspolicyn samt ansvarar för de personregister som hanteras av respektive system. *Systemansvarig*, är en tjänsteman som genom delegation från systemägaren fått i uppdrag att bereda systemärenden för förvaltningsledningen samt att svara för administration, förvaltning och användningen av ett IT-system i verksamheten. Den systemansvarige har det operativa ansvaret för att beslutade åtgärder genomförs och är skyldig att omgående meddela ett säkerhetsproblem och misstanke om eller redan inträffade incidenter. *Driftsansvar*, då driften och den tekniska infrastrukturen är överförd ska ansvarsfördelningen regleras genom driftsavtal (t.ex. som mellan Åda och landskapsregeringen). IT-säkerhetsansvarig samverkar med systemägare vad avser krav gällande drift, säkerhetsnivåer samt resursfördelning för respektive IT-system.

2.5 Landskapsregeringens nuvarande IT-strategi

Den 22 juni 2017 konstaterade landskapsregeringen att det fanns behov av en uppdatering av landskapsregeringens IT-strategi (ÅLR 2017/5027). I och med det här beslutet landskapsregeringen teckna ett avtal med Åda Ab gällande framtagande av en IT-strategi inklusive stöddokument. Avsikten var att strategin även skulle kunna användas av landskapsregeringens underställda myndigheter, kommuner och kommunalförbund. Den 6 juni 2018 beslöt landskapsregeringen att fastställa IT-strategin.

IT-strategin utgår från *Utvecklings och hållbarhetsagendans* sju strategiska utvecklingsmål. IT-strategin ska fungera som ett beslutsstöd för verksamhetsutveckling inom IT-området. Syftet med strategin är att tydliggöra hur de beslut som tas inom IT-området bidrar till att förverkliga de strategiska utvecklingsmålen samt att fastställa en gemensam ambitionsnivå för IT-kapaciteten inom den offentliga sektorn. Av *Utvecklings- och*

hållbarhetsagendans sju strategiska delmål är särskilt tre centrala för IT-strategin, dessa utvecklas separat här nedanför.

Mål 2: Alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället

Enligt IT-strategin ska styrdokumentet bidra till att människors tillit till myndigheter stärks och till ökad möjlighet att vara delaktig i samhället. Självtstyret och det svenska språket ska vara ett centralt perspektiv vid strategiska beslut för digitalisering. Ett minimikrav är att IT-systemen som används ska finnas tillgängliga på svenska. Vidare beskrivs hur informationssäkerheten är central såväl för att trygga rättssäkerhet och personlig integritet som för att uppfylla krav på säker hantering av data. Myndigheterna uppfyller sitt ansvar genom att arbeta enligt vedertagna processer och standarder för informationssäkerhet och genom att ställa motsvarande krav på eventuella leverantörer. Ådas ansvar som leverantör är att tillämpa säkerhetsnivåer i enlighet med gällande lagar och regleringar som kunden anger som tillämpliga för sin verksamhet.

Mål 5: Attraktionskraft för boende, besökare och företag

Enligt IT-strategin bidrar en bra infrastruktur för IT-miljö och nätverk att Åland blir en mer attraktiv plats att bo, arbeta och etablera företag på. Det offentliga Åland kan erbjuda fler e-tjänster som skapar nytta för myndigheterna genom att bidra till automatiserad handläggning av ärenden. Målet med att utveckla e-tjänster, för att närma sig vad som avses med begreppen e-förvaltning, e-hälsa, e-skola, e-demokrati, bör vara att de ger användarna en så enhetlig upplevelse som möjligt och används där de skapar mest nytta för invånarnas och myndigheternas verksamhet. Vidare nämns att det nationellt utvecklas tjänster som de åländska myndigheterna har nytta av och i andra fall förutsätts ansluta sig till, det här innebär att Åda behöver ha resurser för en aktiv omvärldsbevakning. Ytterligare bör den offentliga förvaltningen skapa förutsättningar för andra aktörer att ta fram ny teknik och nya tjänster, t.ex. genom att skapa öppna datakällor.

Mål 7: Hållbara och medvetna konsumtions- och produktionsmönster

De fyra hållbarhetsprinciperna som finns i *Utvecklings- och hållbarhetsagendan* ska alltid vägas in i samband med beslut om IT-lösningar. Miljömässig, ekonomisk och social hållbarhet ska vara ledorden. Hållbarhetskrav ska ställas vid upphandling och IT-produkter. Myndigheterna ska också sträva efter att minska sin egen miljöpåverkan att använda IT, t.ex. genom att oftare använda sig av digitala möten samt digital ärende- och dokumenthantering.

2.6 Molnstrategi för offentliga Åland

I januari 2017 beslöt landskapsregeringen teckna avtal med Ålands kommunförbund, Mariehamns stad och Åda Ab gällande framtagande av en gemensam molnstrategi (ÅLR 2017/320). Ålands offentliga sektor ansågs vara i behov av en gemensam molnstrategi i och med att allt fler tjänster och system innebär molnlösningar vilket kan vara komplext för de offentliga att hantera. Uppdraget att ta fram en molnstrategi gavs åt advokatbyrå Dittmar & Indrenus. Byrån tog även fram en juridisk checklista för riskanalys vid användandet av molntjänster.

Några av de slutsatser som nämns i molnstrategin angående användningen av molntjänster:

- Lagstiftningen innehåller ingenting sådant som kategoriskt eller absolut skulle hindra användningen av molntjänster inom den offentliga sektorn på Åland. Användningen av molntjänster lämpar sig dock inte för alla ändamål eller vid behandling av all typ av data.

- Vid användning av privata molntjänster är det centralt att användaren är väl medveten om tjänsteleverantörens molnarkitektur och var data lagras.
- Med tanke på lagstiftningens krav på försörjningsberedskap kan användningen av molntjänster inom den offentliga sektorn vara utmanande eller till och med omöjlig. Beslutsfattandet gällande användbarheten och ibruktagandet av molntjänster borde alltid höra till den myndighet eller det organ som enligt lagen bär det juridiska ansvaret.
- I regel är användningen av molntjänster utmanande då man önskar lagra och behandla konfidentiell information. Ett företag eller organisation som använder sig av molntjänster behöver acceptera en viss juridisk och praktisk risknivå när man är tvungen att avstå en del av den kontroll som gäller den data som finns i molntjänsten.
- En myndighet kan inte överföra sitt lagstadgade ansvar till tjänsteleverantören. Således är den myndighet som fattar beslut om användningen och upphandlingen av molntjänster i sista hand juridiskt ansvarig för eventuella lagstridigheter som förekommer till följd av användningen.
- Före upphandling av eventuella molntjänster är det viktigt att göra en riskanalys. Varje enskilt fall av användande av molntjänster bör föregås av en noggrann avvägning av ändamålsenligheten.
- Användningen av molntjänster borde vara systematiskt organiserad och endast basera sig på linjedragningar och direktiv som är gjorda av organisationsledningen.

2.7 Arbetsgruppen för Ådas uppdrag

Ägarna av Åda Ab hade konstaterat att det fanns olika uppfattningar i synen på bolagets uppdrag och verksamhetsförutsättningar. Därför beslöts vid bolagsstämman i september 2020 att det skulle tillsättas en arbetsgrupp med uppdrag att kartlägga ägarnas syn på bolagets uppdrag och upplevda brister, utreda ägarnas kommande behov, utreda bolagets finansieringsmodell samt komma med förslag till eventuell revidering av styrdokument, finansieringsmodell och ägarfördelning. Arbetsgruppens slutrapport offentliggjordes hösten 2021.²⁵

Arbetsgruppen konstaterar i slutrapporten att det saknas förutsättningar för Åda att fungera kostnadseffektivt och proaktivt, vilket anses bero på att bolaget erbjuder kunderna ett för brett utbud av tjänster. Kunderna har inte heller varit beredda på att standardisera sin efterfrågan på IT-tjänster. Arbetsgruppen anser vidare att uppdraget att samordna ägarnas digitalisering inte kan ligga på bolaget utan är ett uppdrag som måste hanteras av ägarna. Det framförs även att bolagets strategi behöver ha en koppling till kundernas IT-strategi vilket innebär att kunderna måste ha en IT-strategi. Arbetsgruppen anser i och med detta att landskapsregeringen bör ha en samordningsstrategi för de underliggande myndigheter som idag inte fört över sin drift till bolaget.

---

²⁵ Arbetsgruppen för Ådas uppdrag, *Slutrapport Ådas uppdrag*, version 20210716.

Arbetsgruppen anser i slutrapporten att syftet med bildandet av Åda inte har förverkligats (samordning). Även om ägarna omfattar kommuner och kommunalförbund så står de flesta åländska kommunerna och delar av landskapsförvaltningen utanför den egentliga samordningen. Om samordningen enligt intentionen med bolagets grundande ska kunna förverkligas kan det antagligen inte ske på frivillig väg utan någon form av tvingande regler eller attraktiv finansiering måste till anser arbetsgruppen. *”Arbetsgruppen konstaterar att om landskapsregeringen ska kunna förverkliga en digital agenda för Åland som innebär enklare, effektivare och öppnare tjänster för privatpersoner och företag vid mötet med offentlig sektor samt att göra offentlig förvaltning innovativ, effektiv och rättssäker för att möta framtidens utmaningar och upprätthålla goda demokratiska samhällsfunktioner bör man sannolikt följa exemplen från bl a Finland, Sverige och Island där staten tagit ledartröjan, finansierar och sätter den långsiktiga agendan för hela den offentliga sektorn”*.²⁶

2.8 E-arkivering

Enligt arkivlagen (2004:13) för landskapet Åland, nedan kallad arkivlagen, ska landskapsregeringen upprätthålla ett landskapsarkiv, vars uppgifter ska vara att motta arkivalier och förvara, ordna samt hålla dem tillgängliga. Landskapsregeringen har även det högsta överinseendet över arkivväsendet inom landskapet. Varaktig förvaring av handlingar regleras i arkivlagen. I 4 § i arkivlagen definieras begreppet handling på ett teknikneutralt sätt. Lagen gör ingen skillnad på huruvida handlingen är analog eller digital; begreppet täcker även elektronisk information. Hittills har det varaktiga bevarandet dock skett endast analogt, vilket har verkställts genom bland annat landskapsregeringens beslut 57 U3, ÅLR 2013/7037, 30.8.2013. I nuläget godkänns för långtidsförvaring enbart arkivbeständigt papper utskrivna från certifierade kopiatorer vad gäller handlingar som ska förvaras mer än tio år och varaktigt.

I PM om landskapsförordning om arkivering av elektronisk information som ska förvaras mer än tio år och varaktigt (ÅLR 2021/2678) beskrivs följande: *”Emellertid har utvecklingen av digitaliseringen i samhället medfört att informationen rör sig i en allt större utsträckning i elektronisk form, inte bara mellan enskilda personer och myndigheter utan också inom och mellan myndigheterna. Möjligheter till elektronisk arkivering efterfrågas allt oftare. Som har konstaterats i lagförslaget till den nya offentlighetslagen för Åland (LF 8-2020/2021), bör lagstiftningen utformas så att den stöder den här utvecklingen”*.

I och med den tekniska utvecklingen har landskapsregeringen antagit en landskapsförordning (2021:155) om arkivering av elektronisk information som ska förvaras mer än tio år och varaktigt. Förordningen trädde i kraft den 1 januari 2022. Enligt förordningen ska riksarkivets bestämmelser om behandling, hantering och förvaring av elektronisk dokumentär information (SÄHKE2-bestämmelse 2009), med i förordningen angivna undantag tillämpas på Åland. För att kunna ta i bruk och tillämpa detta ska tillstånd beviljas av landskapsarkivet. I PM om landskapsförordning om arkivering av elektronisk information som ska förvaras mer än tio år och varaktigt beskrivs följande om SÄHKE2: *”SÄHKE2-bestämmelsen har tagits fram med stöd av rikslagstiftningen och den definierar de krav och egenskaper som är en förutsättning för varaktig förvaring av den dokumentära informationen som ingår i olika datasystem enbart i elektronisk form och om att bilda en överförbar materialhelhet som produceras i datasystemen. SÄHKE2 är ett krav om myndigheten i riket vill överföra material till det förvaltningsgemensamma e-arkivet i riket, d.v.s. SAPA. SÄHKE2-normen har kompletterats även med andra styrdokument som reglerar bland annat överföring av material till Riksarkivet och innehåller tekniska krav*

---

²⁶ Arbetsgruppen för Ådas uppdrag, *Slutrapport Ådas uppdrag*, version 20210716, s. 17.

på filformat för digital förvaring. Giltighetstiden för SÄHKE2-normen förlängdes vid årsskiftet 2019-20 och den gäller tills vidare. SÄHKE2 styr hela organisationens informationshantering under informationens hela livscykel. Bestämmelsen innehåller principer för informationsstyrning och produktion av metadata. Ärendehanteringsprocesser och hantering av metadata inom organisationen styrs genom en elektronisk arkivbildningsplan (eABP). Metadata lagras på ett kontrollerat sätt under informationens hela livscykel inklusive den operativa behandlingen, vilket säkerställer handlingarnas tillförlitlighet och bevisvärde. Hantering av gallring och åtkomsträttigheter är också inbyggda.”

I förordningens 7 § finns bestämmelser om arkivbildares rapporteringsskyldighet och i 8 § om överföring i analogt tillstånd till landskapsarkivet när ett elektroniskt arkiv saknas för Åland. Landskapsregeringen planerar att tillsätta en arbetsgrupp som ska arbeta med förverkligandet av e-arkivet.

2.9 Elektronisk behandling av klient- och patientuppgifter inom social- och hälsovården

Landskapsregeringen beslöt 12 januari 2021 att tillsätta en arbetsgrupp för beredande av underlag för en lag om elektronisk behandling av klient- och patientuppgifter inom social- och hälsovården (ÅLR 2021/194). Arbetsgruppen fick även ett särskilt uppdrag att utreda en anslutning till Kanta-tjänsterna (ett elektroniskt informationshanteringssystem inom hälso- och sjukvården i Finland). På Åland blev avsaknaden av Kanta-tjänsterna påtaglig under våren 2021 när EU beredde en förordning om ett gemensamt digitalt covidintyg. I Finland togs beslut om att EU:s digitala covidintyg skulle tillhandahållas i Kanta-tjänsterna. Det nationella coronavaccinationsintyget i Kanta-tjänsterna togs i bruk 26.5.2021 med stöd av social- och hälsovårdsministeriets förordning om anslutning till medborgargränsnittet av intyg som ges till patienten för uppföljning av vården av patienten (FFS 416/2021). Ålands hälso- och sjukvård fick arbeta aktivt för att hitta de tekniska lösningar som krävdes för införande av vaccinationsintyg i Kanta för ålänningars del.

Arbetsgruppen lämnade sitt slutbetänkande i början av 2022. Arbetsgruppen ansåg att såväl hälso- och sjukvården som socialvården på Åland ska ansluta sig till Kanta-tjänsterna. Detta skulle innefatta förpliktelser för både offentliga och privata aktörer att ansluta sig till Kanta-tjänsterna. Förslaget skulle medföra omfattande ekonomiska, tekniska och lagstiftningsmässiga åtaganden från åländsk sida. Arbetsgruppen ansåg även att anslutningen och den kontinuerliga användningen av Kanta-tjänsterna måste uppfylla vissa språkliga, ekonomiska, tekniska och lagstiftningsmässiga villkor. Minimikraven för detta ansågs vara:

- 1) de digitala tjänsterna kan användas på svenska av ålänningarna och social- och hälsovårdsaktörerna på Åland,
- 2) de digitala tjänsterna och den digitala infrastrukturen inte kommer att på lång sikt stå i strid med självstyrelsens grundprinciper,
- 3) de ekonomiska konsekvenserna är förutsägbara och rimliga i förhållande till självstyrelsens resurser,
- 4) de tekniska lösningarna är informationssäkrade via efterlevnad av EU:s dataskyddsförordning så att känsliga uppgifter om ålänningarnas hälsa inte kan komma att röjas, förvanskas eller förstöras, samt

- 5) den lagstiftnings- och förvaltningsmodell som ligger till grund för uppkopplingen och den kontinuerliga användningen av de digitala tjänsterna är ändamålsenlig, enkel och administrativt smidig. Dock måste modellen vara förenlig med behörighetsfördelningen, konstitutionella krav och andra relevanta rättsnormer.

För att möjliggöra en anslutning föreslår arbetsgruppen att man antar lagen om elektronisk behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården (FFS 784/2021, kunduppgiftslagen) som blankettlag. Arbetsgruppen lämnade det dock öppet om hela lagen borde antas som blankettlag eller endast vissa delar, detta bland annat för att invänta resultatet av den här arbetsgruppen för informationshanterings betänkande. Efter att kunduppgiftslagen har antagits som blankettlag, krävs det överenskommelseförordningar samt avtal för att genomföra ibruktagandet av Kanta-tjänsterna på Åland.

2.10 Sammanfattning

Under 2000-talet har flera initiativ arbetats fram i syfte att digitalisera det åländska samhället och den åländska förvaltningen. En stor del av det arbete som har gjorts har rört sig på en visionär nivå och berört hela samhället. I lägre utsträckning har arbetet riktat in sig specifikt på den offentliga förvaltningens digitalisering. De olika initiativen har i huvudsak utmynnat i antagandet av olika strategier eller policys, i lägre utsträckning har initiativen resulterat i lagstiftning. Förenklat kunde det sammanfattas som att det arbete som har gjorts fungerar som en bra grund för den fortsatta digitaliseringen men att det nu finns ett behov av konkreta lagstiftningsåtgärder som säkerställer att digitaliseringen förverkligas i den takt som önskas.

De senaste åren har det dock skett en utveckling mot en tydligare styrning av förvaltningens digitalisering genom antagande eller förslag om ny lagstiftning. Här kan nämnas lagförslaget om elektronisk förvaltning (26/2016–2017) som överlämnades till lagtinget i maj 2017. Lagförslaget innebar att förvaltningsförfarandet inom landskaps- och kommunalförvaltningen anpassades till den digitala utvecklingen. I korthet infördes genom förslaget bland annat elektroniska anslagstavlor, elektronisk delgivning, digitala underskrifter och krav på automatiska svarsmeddelanden. Vidare har det i offentlighetslagen (2021:79) för Åland införts en förpliktelse om att myndighetshandlingar ska finnas tillgängliga i ett allmänt tillgängligt elektroniskt format. Offentlighetslagen innehåller även en förpliktelse om att myndigheterna aktivt ska främja möjligheterna att ta del av de offentliga myndighetshandlingarna i ett elektroniskt format. Ytterligare kan nämnas antagandet av landskapsförordningen (2021:155) om arkivering av elektronisk information som ska förvaras mer än tio år och varaktigt samt arbetsgruppen för beredande av underlag för en lag om elektronisk behandling av klient- och patientuppgifter inom social- och hälsovårdens förslag om att anta kunduppgiftslagen som blankettlag.

3 Problembeskrivning

3.1 Den offentliga förvaltningen har inte digitaliserats i en tillräckligt snabb takt

Den samstämmiga bilden som trätt fram i samband med arbetsgruppens arbete är att den åländska offentliga förvaltningen idag inte kan erbjuda likvärdiga e-tjänster som motsvarande aktörer i Finland eller i Sverige. Enligt sakkunniga är den åländska förvaltningen digitalt efter inom alla områden; informationshantering, informationssäkerhet, digital infrastruktur osv. I förlängningen kan det här exempelvis leda till att ålänningarnas

rättigheter inte kan tillgodoses på ett tillräckligt sätt eller att Åland som samhälle inte ses som lika attraktivt att bo eller driva företag i. Redan dagens, men i ännu högre utsträckning morgondagens medborgare och företag kommer att ställa höga krav på en utbyggd digital infrastruktur och digitala tjänster.

I den svenska utredningen *Juridik som stöd för förvaltningens digitalisering*²⁷ beskrivs hur medborgarnas förtroende för myndigheterna riskerar att urholkas om de offentliga e-tjänsterna inte hänger med i de övriga samhällets utvecklingstakt. Överlag är uppfattningen att nivån för de digitala tjänsterna inom den privata sektorn på Åland befinner sig på en högre nivå än den offentliga förvaltningens tjänster. Undersökningar i t.ex. Tyskland har visat att medborgare ofta förväntar sig att myndigheternas digitala service ska befinna sig på samma nivå som privata företags, sällan lever dock verkligheten upp till medborgarnas förväntningar.²⁸

I internationella studier har huvudsakligen sex olika kategorier av faktorer pekats ut som påverkar den offentliga förvaltningens digitalisering; teknologiska, organisatoriska, juridiska, etiska, kulturella och ekonomiska.²⁹ Dessa faktorer utvecklas i tabell 2. De sakkunnigas svar rörande vad som har orsakat att den offentliga sektorn på Åland inte har digitaliserats i samma takt som i närregionen tyder enligt ovannämnda indelning på att det är främst juridiska, organisatoriska, och ekonomiska orsaker som har hindrat en snabbare digitalisering. I tabell 3 finns en sammanställning över de hinder som arbetsgruppen lyckats identifiera inom området.

Tabell 2: Kategorier av faktorer som påverkar förvaltningens digitalisering.

Huvudsakliga områden	Underfaktorer
Teknologi	IT-infrastruktur, interoperabilitet, tillgång till data, datalagring
Organisation	Digital strategi, de anställdas kunskap, delning av data, myndigheternas anpassningsförmåga
Juridik	Nya legala ramverk, personlig integritet, cybersäkerhet
Etik	Medborgarnas förtroende, förtroendet för ny teknik, mänskliga rättigheter
Kultur	Medborgarnas vilja och förmåga att ta till sig ny teknik, konservativ inställning till ny teknik, kulturella barriärer
Ekonomi	Avsaknad av finansiella resurser för att implementera och skala upp innovationer

Källa: Barcevičius, E et.al. (2019). *Exploring Digital Government transformation in the EU. Europeiska Unionen, s. 57.*

Tabell 3: Faktorer som har bidragit till en långsammare digitalisering av den offentliga sektorn på Åland.

Huvudsakliga områden	Underfaktorer
Organisation	<ul style="list-style-type: none"> Trots visioner och strategier har det inte funnits en tillräckligt konkret målbild för förvaltningens digitalisering. Avsaknad av en gemensam helhetsbild och uppfattning inom området. Det har delvis saknats kompetens. Myndigheterna är små men behovet av kompetens är lika stort som hos mycket större myndigheter i närregionen. Det har saknats tillräcklig styrning, koordinering och samarbete.
Juridik	<ul style="list-style-type: none"> Avsaknad av grundläggande lagstiftning som tar tydlig ställning för att främja digitalisering. Behörighetsfördelningen har i vissa fall orsakat utmaningar.³⁰
Ekonomi	<ul style="list-style-type: none"> Digitaliseringen av förvaltningen har inte prioriterats tillräckligt trots att det är en av de mest betydande (om inte den mest betydelsefulla) megatrenden.

²⁷ SOU 2018:25. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2018/03/sou-201825/>

²⁸ Kuhlmann, S & Heuberger, M (2021). *Digital transformation going local: implementation, impacts and constraints from a German perspective*. Public Money & Management, DOI: 10.1080/09540962.2021.1939584, s. 7.

²⁹ Barcevičius, E et.al. (2019). *Exploring Digital Government transformation in the EU. Europeiska Unionen, s. 56.*

³⁰ Även internationella studier har visat att federala system med olika nivåer av lagstiftning kan innebära utmaningar. Se fördjupning i kap. 3.2.

	• Det är svårt att uppnå skalfördelar på Åland, särskilt med en decentraliserad styrform. • Myndigheterna är små men det behövs motsvarande investeringar som i större länder.

3.2 Uppkoppling till rikets digitala system

De finns många faktorer som styr den åländska förvaltningen in i rikets digitala lösningar. Exempelvis kan det vara enklare och billigare att använda sig av de system som har byggts upp i riket, ålänningarna ställer krav på motsvarande digitala tjänster som i riket och behörighetsfördelningen kan tvinga in den åländska förvaltningen i rikets förvaltningslösningar (t.ex. anslutningen till KOSKI inom utbildningssektorn och URA inom AMS). En sådan utveckling medför att den åländska förvaltningen och ålänningarna kommer att vara digitalt uppkopplade till rikets basregister, informationslager och elektroniska tjänster. I förlängningen leder det här till att landskaps- och kommunalförvaltningen integreras allt djupare i (och blir beroende av) olika tekniska och lagstiftningsmässiga lösningar i riket. Antagligen kommer inte heller riksmyndigheterna acceptera att åländska myndigheter utnyttjar samma digitala system utan att uppfylla motsvarande krav. På sikt kan det här innebära att möjligheterna att använda sig av åländska sär lösningar anpassade efter ålänningarnas och den åländska förvaltningens behov begränsas.

Arbetsgruppen har exempelvis inom ramen för sitt uppdrag kartlagt vilka databaser som tillhandahålls av riksmyndigheterna och som landskapsförvaltningen använder sig av i dagsläget. Landskapsförvaltningen använder sig i nuläget av en hel del tjänster som är allmänt tillgängliga elektroniskt och till den delen finns ingen problematik. Däremot använder sig landskapsförvaltningen även i relativt stor utsträckning av digitala tjänster som tillhandahålls av riksmyndigheterna och som landskapsmyndigheterna har fått tillgång till genom lagstiftning eller avtal. Det här förutsätter att landskapsmyndigheterna får del och använder informationen enligt samma premisser som gäller för riksmyndigheterna.

På ett allmänt plan har forskning visat att det kan vara mer utmanande att implementera digitala lösningar i mindre och lokala samhällen. I t.ex. Tyskland har det federala systemet orsakat utmaningar för digitaliseringen. Tidigare forskning har också visat att digitalisering gynnas av standardisering, teknisk konsolidering och harmonisering både praktiskt och juridiskt och utan detta finns det risk för fragmentering, förvirring och oförenlighet.³¹ Trenden för tillfället inom myndighetsdigitalisering går mot en koncentration av tekniska resurser, centralisering av digitala plattformar och antagande av lagstiftning som är bindande på alla nivåer.³² Det kan dock också finnas digitaliseringsfördelar i mindre samhällen, t.ex. kan det vara lättare att samla expertis och kunskap från olika nivåer och aktörer både från den offentliga förvaltningen och det privata näringslivet för att tillsammans hitta fungerande lösningar.³³

I och med att digitala lösningar och funktioner blir allt vanligare i samhället skulle det ur självstyrelsesynpunkt vara principiellt viktigt att bygga upp en kompetens som möjliggör åländska IT-lösningar och åländsk IT-lagstiftning. Samtidigt innebär det en stor utmaning att ständigt hänga med i utvecklingen, något som till och med är utmanande för ett litet land som Finland. Det som åtminstone behöver finnas med i beslutsfattandet

---

³¹ Kuhlmann, S & Heuberger, M (2021). *Digital transformation going local: implementation, impacts and constraints from a German perspective*. Public Money & Management, DOI: 10.1080/09540962.2021.1939584, s. 7.

³² Gomes, S, Champagne, E & Lecours, A (2022). *Digitalization of Public Administration in Federal Countries: Challenges, Opportunities, and a Look Ahead*. Forum of Federations. Occasional Paper Series, Number 53, 2022, s. 12.

³³ Kuhlmann, S & Heuberger, M (2021). *Digital transformation going local: implementation, impacts and constraints from a German perspective*. Public Money & Management, DOI: 10.1080/09540962.2021.1939584, s. 7.

rörande den fortsatta digitaliseringen av förvaltningen är en medvetenhet om vad en omfattande uppkoppling till rikets digitala tjänster kan innebära för Åland på längre sikt. Oavsett vägval behövs en ökad samordning internt inom landskapsförvaltningen och en ökad samordning mellan landskapet och riket rörande digitalisering. Detta behöver ske parallellt eftersom enda möjligheten att Åland styr sin egen digitala utveckling är en förstärkt intern samordning på Åland men samtidigt kräver en utökad integrering i rikets digitala system utökad intern samordning på Åland. Det finns t.ex. en möjlighet att vissa områden inom självstyrelsens behörighet är mer integrerade i rikets system och andra mindre.³⁴ Oavsett vägval skulle det finnas behov av en gemensam samordnings/- kontaktgrupp mellan landskapet och riket rörande digital utveckling för att på ett bättre sätt än i dagsläget möjliggöra ett aktivt informationsutbyte.

3.3 Avsaknad av allmän lagstiftning om informationshantering

Landskapet saknar i dagsläget allmän lagstiftning om informationshantering. Det finns allmän lagstiftning om handlingars offentlighet och det finns exempelvis speciallagstiftning om hur personuppgifter ska hanteras men det saknas allmänna krav om hur den information som inte regleras genom annan lagstiftning ska hanteras. Det kan bland annat handla om krav på vem som har ansvaret för informationen, hur informationen ska lagras, hur den ska hanteras på ett säkert sätt, hur om och den får överföras osv. I riket har det sedan 2010 pågått ett aktivt arbete för att reglera den offentliga informationshanteringen.

I syfte att säkerställa att kraven om god förvaltning fortsättningsvis kan uppnås är det nödvändigt att införa ytterligare reglering i landskapet för att garantera att offentlig information hanteras på ett korrekt och enhetligt sätt. En grundförutsättning för en fullskalig digitalisering av förvaltningens tjänster förutsätter att myndigheterna kan hantera informationen digitalt genom hela dess livscykel. Rikets informationshanteringslag har ett sådant livscykelperspektiv och behovet av landskapslagstiftning bör också beakta detta perspektiv. Dock anser arbetsgruppen att det inte är vare sig möjligt eller eftersträvansvärt att införa lika detaljerad lagstiftning som i riket. Exempelvis har flera mindre kommuner i riket (färre än 30 000 invånare) haft utmaningar med att anpassa sig efter den gällande rikslagstiftningen. Landskapslagstiftningen bör anpassas samt utvecklas succesivt utifrån den åländska målbilden och de åländska behoven.

3.4 Behov av tydligare styrning och samordning

Det nuvarande digitaliseringsarbetet i landskapet har utgått från frivillighet och decentralisering. Myndigheterna inom landskaps- och kommunalförvaltningen är självständiga i den meningen att de råder över hur och i vilken mån de digitaliserar eller använder gemensamma digitala stödtjänster, dvs. det finns inte tvingande lagstiftningslösningar eller tydlig styrning från central instans. En fortsatt modell som bygger på frivillighet inom den digitala utvecklingen leder till stora skillnader mellan myndigheternas digitaliseringstakt och hanterande av offentlig information. Det kan även vara svårt att förhålla sig till budgetering av olika digitaliseringsprojekt om det inte finns några faktiska lagkrav. Digitalisering är inte heller en process som färdigställs och avslutas, därför finns det ett behov av en utvecklingsmodell som för in den åländska offentliga förvaltningen i en kontinuerlig utvecklingsprocess. En sådan utvecklingsmodell kräver en tydlig styrning och regelbunden utvärdering.

---

³⁴ Jämför t.ex. med Färöarna där det finns omfattande egna myndighetssystem men där vårdsektorn är mycket integrerad i de danska systemen. Se kap. 5.4.

Ett viktigt syfte med rikets informationshanteringslag är att främja samarbete mellan myndigheter rörande e-tjänster. Hela Åland är litet när det kommer till digitala utvecklingsprojekt inom den offentliga sektorn, vilket innebär att samarbete är helt nödvändigt. Samarbete och koordinering kan säkerställas genom lagstiftning till exempel om styrning och användning av gemensamma tjänster. Förutom lagstiftningsmässiga åtgärder finns det enligt sakkunniga även ett behov av mer projektunderstöd för digitalisering inom den offentliga förvaltningen. Internt inom landskapets förvaltning har det även identifierats ett behov av ytterligare samordning i beredningen av landskapets tekniska och lagstiftningsmässiga åtgärder rörande olika digitaliseringsprojekt.

Avslutningsvis är den samlade bilden att de tidigare digitaliseringsprojekten som varit mer visionära till sin karaktär inte behöver förnyas i nuläget utan att behovet är störst av konkreta handlingsplaner och åtgärder.

3.5 Utmaningar med anpassningen till EU:s regelverk

I landskapet har det i dagsläget lagstiftats om digitalisering, men utvecklingen har till största delen framtingats genom EU-direktiv eller annan EU-rätt. Det här har inneburit att lagstiftningen avancerat snabbt framåt inom vissa områden medan det inte har skett någon utveckling på andra områden. Trots att implementeringen fortskridit enligt plan är okunskapen om regelverken inom vissa områden fortsatt stor på Åland. Avsaknaden av ramlagstiftning gällande informationshantering och digitalisering kan göra området svåröverblickbart om det kontinuerligt på grund av EU-direktiv behöver antas detaljerad speciallagstiftning.

3.6 Behov av att prioritera säkerhetsfrågor högre

Åland är inte undantaget risken att utsättas för olika former av attacker som syftar till att störa digitala informationstjänster. Under de senaste åren har exempelvis flera olika cyberattacker drabbat även åländska aktörer.³⁵ Cyberhotet kan komma från flera olika typer av aktörer med varierande motiv. Metoderna som används vid cyberattacker kan också variera. Generellt finns det två olika kategorier av attacker, oriktade (indirekta) attacker där organisationen är del av många andra mål och riktade (direkta) attacker där organisationen är det primära målet. I allmänhet är riktade attacker mera sofistikerade och därmed även svårare att avvärja. Metoderna som används kan exempelvis handla om att man försöker övertyga människor att överlämna känslig information, nätfiske (där någon utgör sig för att vara någon annan t.ex. en organisation), skadlig kod och även intrång i programvaran. Framförallt finns det två stora systemhot som den åländska förvaltningen kan utsättas för. Den ena är att ett helt myndighetssystem kapas vilket t.ex. gör att myndigheten inte kommer åt systemet och känsliga uppgifter riskerar att spridas. Det andra är läckage av personuppgifter ur ett myndighetssystem vilket kan leda till brottsanmälningar och skadeståndskrav.

Tabell 4: Aktörer som kan utgöra ett cyberhot.

Exempel på aktörer som kan utgöra ett cyberhot	Exempel på motiv
Hacktivister	Högt kunniga angripare eller grupper med politiska motiv .
Cyberkriminella	Organiserad brottslighet med resurser att uppfylla sina mål.
Terrorister	Politiskt motiverade extremister eller icke-statliga aktörer som använder digitala verktyg för att skapa fysisk skada, rädsla eller för att uppnå en politisk kursändring.

³⁵ Se t.ex. följande artiklar; <https://svenska.yle.fi/artikel/2017/09/15/overbelastningsattack-mot-alcom>, <https://www.hbl.fi/artikel/alandsbanken-utsatt-for-cyberattack-aterkallar-bank-och-kreditkort/>

Opportunister	Interna eller externa angripare som exploaterar en brist eller sårbarhet för egen nytta.
Industriella spioner	Mycket kunniga och motiverade av finansiell nytta .
Nationer	Stater, myndigheter och militär med stora resurser som vill uppnå något mål som tjänar det egna landet .
Insiders	Missnöjda anställda som söker finansiell nytta eller vill påverka negativt som hämnd .

Källa: Hotgrupperna kartlades av IT-säkerhetsexperten i samband med landskapsregeringens utredning om "Förutsättningarna för röstning via internet i samband med lagtingsvalet 2023" (ÅLR 2021/4326).

Den samstämmiga bilden som sakkunniga förmedlar är att säkerhetstänket inom den åländska förvaltningen är bristfälligt och att säkerhetsfrågor inte prioriteras tillräckligt. Små myndigheter och enheter upplever det generellt mer utmanande än större att arbeta med olika typer av säkerhetsfrågor. Ytterligare finns det även gällande säkerhetsfrågor en brist på styrning och samordning. Det saknas exempelvis en övergripande säkerhetsgrupp/-forum för den offentliga förvaltningen där gemensamma säkerhetsärenden och problem kunde lyftas. Som jämförelse informerar t.ex. Transport- och kommunikationsverket (Traficom) i riket dagligen myndigheterna om olika säkerhetsrelaterade frågor.

Informationssäkerheten underlättas paradoxalt nog av eftersatt digitalisering. Om information finns tillgänglig i ett analogt format är den i regel mycket bättre skyddad eftersom det krävs en direkt fysisk närhet till handlingarna för att kunna ta del av informationen. Oavsett behöver både den fysiska och digitala informationshanteringen- och säkerheten ses över. Det här kan bland annat innebära att se över om det behövs lagstiftning i landskapet om säkerhetsutredningar (se Säkerhetsutredningslagen (FFS 726/2014)) och/eller ett regelverk om säkerhetsklassificering av handlingar (se Statsrådets förordning om säkerhetsklassificering av handlingar inom statsförvaltningen (FFS 1101/2019)). Att landskapet saknar bestämmelser om säkerhetsutredningar och säkerhetsklassificering har exempelvis i praktiken inneburit att landskapets tjänstemän inte har rätt att hantera viss känslig information i samarbetet med riksmyndigheterna. I det här arbetet är det dock särskilt viktigt att utreda vilken säkerhetsnivå som är skälig för den åländska förvaltningen.

Sammanfattningsvis behövs det i landskapet grundläggande lagstiftning för den offentliga sektorn om handlingars informationssäkerhet. Därutöver behöver det analyseras om det finns behov av regelverk om säkerhetsutredningar och säkerhetsklasser.

4 Lagstiftningsbehörighet

Digitaliseringen av förvaltningsförfarandet beaktades inte när lagstiftningsbehörigheten mellan landskapet och riket fördelades i den nuvarande självstyrelselagen. Det här innebär att då elektroniska lösningar förs in i landskaps- och kommunalförvaltningen uppstår delvis helt nya frågeställningar gällande lagstiftningsbehörigheten.

Landskapet har i enlighet med 18 § 1 och 4 punkten självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet i fråga om lagtingets organisation, landskapsregeringen och underlydande myndigheter och inrättningar samt kommunernas förvaltning. Det här innebär att myndigheter inom landskaps- och kommunalförvaltningen i regel ska sköta sina förvaltningsuppgifter och -ärenden enligt landskapets allmänna förvaltningslagstiftning (främst förvaltnings-, offentlighets- och dataskyddslagstiftningen). Detta gäller oberoende av vilken metod

eller teknik som används vid skötseln av förvaltningsuppgifterna, dvs. landskapet antar landskapslagstiftning om den elektroniska ärendehantering inom förvaltningen. Om myndigheternas beslut överklagas till förvaltningsdomstolen blir ärendet föremål för rikslagstiftningen om rättegång i förvaltningsärenden. Ytterligare kan i sammanhanget nämnas att arkivväsendet hör till landskapets behörighet med stöd av 18 § 14 punkten självstyrelselagen.

Från huvudregeln om att landskapet har behörigheten att lagstifta om förvaltningsförfarandet vid självstyrelsemyndigheterna och kommunerna på Åland finns ett undantag i 60a § självstyrelselagen. När det gäller sekretess och handlingars offentlighet som avses i 9 och 9a kapitlet i självstyrelselagen om internationella förpliktelser samt ärenden som gäller Europeiska unionen så ska rikslagstiftningen gälla. Det förutsätts således ett uttryckligt stadgande i självstyrelselagen för att ett undantag från huvudregeln ska kunna göras. I allmänhet kan också nämnas att när det gäller förvaltningsförfarandet inom Europeiska unionen konstateras att unionen saknar självständig behörighet att vidta lagstiftningsåtgärder avseende medlemsstaternas interna förvaltningsförfarande. EU har enbart behörighet att vidta åtgärder som stödjer, samordnar eller kompletterar medlemsstaternas åtgärder inom området för administrativt samarbete. EU:s begränsade kompetens på området hindrar inte att unionen agerar inom det förvaltningsrättsliga området, men då på annan rättslig grund (för närmare motivering se LF 26/2016–2017, s. 25–27).

Riket har i enlighet med 27 § 1 punkten självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet i fråga om stiftande, ändring och upphävande av grundlag samt avvikelse från grundlag. I 21 § grundlagen (FFS 731/1999) föreskrivs om grunderna för god förvaltning. Offentligheten vid handläggningen, rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut och rätten att söka ändring samt andra garantier för en rättvis rättegång och god förvaltning skall tryggas genom lag. En huvudsaklig målsättning med den föreslagna lagstiftningen i betänkandet är att trygga en fortsatt god förvaltning även vad gäller myndigheternas digitala lösningar. Högsta domstolen har uttalat att rikets allmänna förvaltningsrättsliga procedurbestämmelser ska tillämpas på verksamhet hos landskapets myndigheter när de sköter förvaltningsuppgifter som hör till rikets behörighet (31.1.2003, OH 2002/107).

Liksom digitaliseringen av förvaltningsförfarandet berörs inte heller dataskydd eller behandling av personuppgifter överlag i uppdelningen av lagstiftningsbehörigheten mellan Åland och riket i självstyrelselagen. Lagstiftningsbehörigheten bör därför enligt Högsta domstolen, liksom digitaliseringen av förvaltningsförfarandet i allmänhet, bedömas utgående från de rättsområden som hör till landskapets respektive rikets lagstiftningsbehörighet (21.11.2018, OH 2018/11). I tabell 5 nedan redogörs grundläggande för uppdelningen av behörigheten rörande behandlingen av personuppgifter.

Tabell 5: Behandlingen av personuppgifter på Åland – tillsyn och tillämplig lagstiftning.

Personuppgiftsansvarig	Behörighet	EU-lagstiftning	Allmän riks- eller landskapslagstiftning	Tillsynsmyndighet enligt lagstiftningen
Myndigheter inom landskaps- och kommunalförvaltningen	Landskapets behörighet	Dataskyddsförordningen	Landskapslag (2019:9) om dataskydd inom landskaps- och kommunalförvaltningen	Datainspektionen
Ålands polismyndighet	Rikets behörighet	Dataskyddsförordningen Dataskyddsdirektivet	Dataskyddslagen (FFS 1050/2018), lagen om behandling av personuppgifter i	Dataombudsmannen

			brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten (FFS 1054/2018), lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (FFS 616/2019)	
	Landskapets behörighet	Dataskyddsförordningen	Landskapslag (2019:74) om tillämpning på Åland av riks författningar om dataskydd	Datainspektionen
Privat aktör	Rikets behörighet	Dataskyddsförordningen	Dataskyddslagen (FFS 1050/2018)	Dataombudsmannen
	Landskapets behörighet	Dataskyddsförordningen	Landskapslag (2019:74) om tillämpning på Åland av riks författningar om dataskydd	Datainspektionen
Statliga myndigheter	Rikets behörighet	Dataskyddsförordningen Dataskyddsdirektivet	Dataskyddslagen (FFS 1050/2018), lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten (FFS 1054/2018) samt speciallagar	Dataombudsmannen

5 Utblick – nordiska exempel

5.1 Finland

5.1.1 Allmänt

Europeiska kommissionen har sedan 2014 övervakat medlemsstaternas digitala framsteg och offentliggjort årliga rapporter om indexet för digital ekonomi och digitalt samhälle (Desi). DESI-indexet följer EU-ländernas framsteg i utnyttjande av digitalisering inom fyra delområden: anslutbarhet, humankapital (bl.a. digital kompetens), hur företag använder sig av digital teknik och digitala offentliga tjänster. I undersökningen 2021 placerade sig Finland på plats nummer två med 67,1 poäng (EU-ländernas medeltal var 50,7) på en skala från 0–100. Listan toppades av Danmark. När det gällde digitala offentliga tjänster placerade sig Finland på en tredjeplats. Enligt undersökningen använder 91 % av finländarna offentliga e-tjänster. Poängtalet för de digitala offentliga tjänsterna för enskilda medborgare var 87 (EU 75) och digitala tjänster för företag 93 (EU 84). De områden som beskrivs som Finlands största utmaningar gällande offentliga e-tjänster är att ständigt hänga med i den globala utvecklingstakten samt ett ökat cyberhot.³⁶

5.1.2 Lag om informationshantering inom den offentliga sektorn

³⁶ Digital Economy and Society Index (DESI) 2021 – Finland.

Juha Sipiläs regering hade *digitalisering av offentliga tjänster* samt *smidigare författningar* som två av sina spetsprojekt. I december 2018 överlämnade regeringen en proposition till riksdagen med förslag till lag om informationshantering inom den offentliga förvaltningen och till vissa lagar som har samband med den (RP 284/2018 rd). Genom propositionen genomfördes de två ovannämnda spetsprojekten. Syftet med propositionen var att främja digitaliseringen och effektiviteten inom förvaltningen samt att förbättra kvaliteten på de tjänster som produceras för förvaltningskunderna. Tre viktiga begrepp för genomförandet var standardisering, god förvaltning och digital säkerhet. I och med lagändringarna avvecklades också tekniska regleringar i speciallagstiftningen.

Enligt nulägesbeskrivningen i propositionen saknades det en uttömmande definition av begreppet informationshantering. Bestämmelser om informationshantering fanns i flera olika lagar och definierades på olika sätt. Ytterligare ansågs det problematiskt att den vid tidpunkten gällande lagstiftningen fokuserade på pappersprocesser. Lagstiftningen behövdes också för att kunna stöda digitalt svagare aktörer i syfte att utveckla deras processer. En ändamålsenlig organisering av informationshanteringen ansågs ingå i genomförandet av en god förvaltning, bland annat genom att handlingarna styrs till de rätta processerna samt genom att ärendehantering säkerställs. I korthet kan det sammanfattas att lagstiftningen om informationshantering ansågs vara splittrad och svåröverblickad.

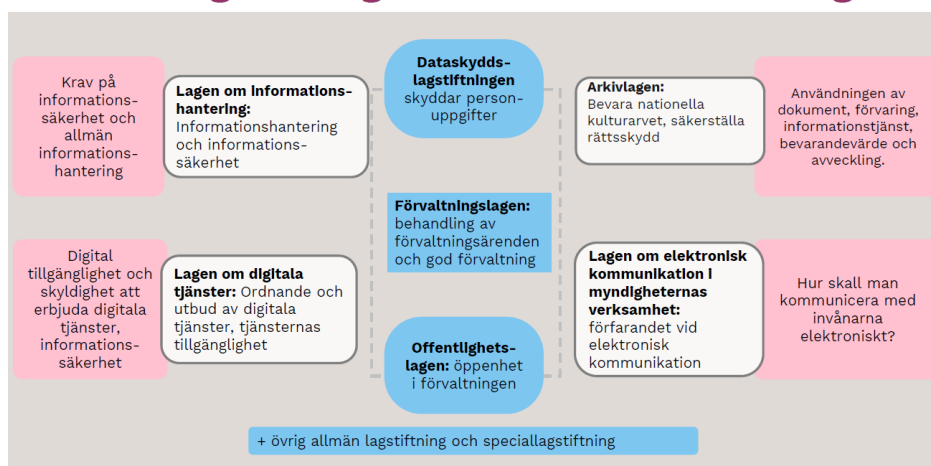
Enligt propositionens målsättning var syftet att förnya och samordna de allmänna bestämmelserna om informationshanteringen inom den offentliga förvaltningen samt minska behovet av tekniska regleringar i speciallagstiftningen. I den nya lagen skulle samlas bestämmelser som fanns i lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet (FFS 621/1999), lag om styrning av informationsförvaltningen inom den offentliga förvaltningen (FFS 634/2011) samt lag om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003). Informationsförvaltningslagen föreslogs upphävas och ersättas med motsvarande bestämmelser i den nya lagen. I den nya lagen skulle föreskrivas på ett enhetligt sätt för hela den offentliga förvaltningen om kraven i anslutning till hanteringen av hela livscykeln för information.

Som alternativ till att sammanställa bestämmelserna i en lag ansågs möjligheten att utveckla den splittrade regleringen inom ramen för de nuvarande lagarna. En sådan modell ansågs dock leda till att regleringen skulle bli svårtillämplig och att aktörerna inom tillämpningsområdet skulle bli tvungna att tillämpa flera olika lagar på samma verksamhet. En reglering genom olika lagar ansågs inte heller möjliggöra en sammanställning av bestämmelserna om informationens livscykel.

I förslaget till informationshanteringslag inkluderades inte grunderna för arkivering eller arkivväsendet. Arkiveringen och arkivväsendets uppgifter ansågs höra till hanteringen av informationens livscykel men det föreslogs inte att det i första skedet tas in några bestämmelser om detta utan en sådan reglering ansågs komma i ett senare skede. För närvarande arbetar professor Laura Kolbe med olika scenarier för att organisera arkiveringen i Finland. I figur 4 nedan beskrivs hur informationshanteringslagen förhåller sig till annan rikslagstiftning.

Figur 4: Kommunförbundets översikt om central lagstiftning rörande informationshantering.

Central lagstiftning om informationshantering

Källa: Kommunförbundet (Finland), Informationshantering och digitala tjänster – Del 1: Ny lagstiftning om informationshantering.

Lagens innehåll

Första kapitlet innehåller bestämmelser om lagens syfte, definitioner och tillämpningsområde. Enligt 2 § 2 punkten är en informationshanteringsenhet en myndighet med uppgift att ordna informationshantering i enlighet med kraven i lagen. I 9 punkten definieras informationshantering, vilket är sådana åtgärder och informationssäkerhetsåtgärder baserade på behov som uppkommer i samband med en myndighets uppgifter eller övriga verksamhet, i syfte att hantera en myndighets informationsmaterial, informationen i olika behandlingsskeden och informationen i informationsmaterial, oberoende av på vilket sätt informationsmaterialen lagras och behandlas i övrigt. I 3 § om lagens tillämpningsområde och begränsningar i det finns i 5 mom. en bestämmelse om att lagen inte ska tillämpas på landskapsmyndigheter och inte heller på statliga och kommunala myndigheter i landskapet Åland. Bestämmelsen ansågs nödvändig därför att enligt 4 § 1 mom. 7 punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet avses myndigheter i landskapet Åland när de i landskapet utför uppgifter som ankommer på riksmyndigheterna (RP 284/2018 rd, s. 74). Begreppet myndighet enligt informationshanteringslagens 2 § 1 punkt täcker med en direkt hänvisning till offentlighetslagen också in myndigheterna i landskapet Åland när de utför uppgifter som hör till riksmyndigheterna.

I lagens 2 kapitel finns bestämmelser om ordnande av informationshantering. I 4 § 1 mom. definieras närmare vilka organisationer som är informationshanteringsenheter. I 4 § 2 mom. föreskrivs att en informationshanteringsenhets ledning ska säkerställa att det vid enheten har definierats ansvaren för informationshanteringen, finns uppdaterade anvisningar, erbjuds utbildningar, finns ändamålsenliga instrument och har ordnats tillräcklig övervakning när det gäller iakttagandet av författningarna, föreskrifterna och anvisningarna om informationshantering. Enligt 5 § ska det finnas en informationshanteringsmodell som beskriver informationshanteringen i dess verksamhetsmiljö. Informationshanteringsenheten har även en skyldighet att utföra en konsekvensbedömning vid planeringen av väsentliga administrativa reformer som har konsekvenser för informationshanteringsmodellen.

Tredje kapitlet innehåller bestämmelser om den allmänna styrningen av informationshanteringen inom den offentliga sektorn. I 6 § stadgas att finansministeriet svarar för den allmänna styrningen av interoperabiliteten (i datorsammanhang: förmågan att fungera tillsammans och kommunicera) mellan den offentliga förvaltningens gemensamma informationslager. I detta uppdrag ingår att ombesörja uppdateringen av den

offentliga förvaltningens informationshanteringskarta (heltäckande beskrivning av hur informationshanteringen organiseras på ett sätt som stöder verksamheten inom den offentliga förvaltningen, RP 284/2018 rd, s. 85), samt att upprätthålla de allmänna riktlinjerna för utveckling av informationshanteringen inom den offentliga förvaltningen i syfte att främja interoperabiliteten mellan de gemensamma informationslagren och informationssystemen. Enligt 10 § finns i anslutning till finansministeriet en informationshanteringsnämnd för den offentliga förvaltningen med uppgift att bedöma hur statliga ämbetsverk och inrättningar samt kommuner och samkommuner genomför och iakttar relevanta bestämmelser i lagen samt främjar förfaranden i fråga om informationshantering och informationssäkerhet. Statsrådet utser nämnden för fyra år åt gången.

I fjärde kapitlet föreskrivs om informationssäkerhet. I enlighet med 12 § ska en informationshanteringsenhet identifiera uppgifter som förutsätter särskild tillförlitlighet hos anställda eller personer som handlar för enhetens räkning. Närmare bestämmelser om säkerhetsutredningar finns i säkerhetsutredningslagen (FFS 726/2014). Kapitlet innehåller även bestämmelser om att informationshanteringsenheter ska följa upp och säkerställa informationens säkerhet under hela livscykeln genom regelbunden testning, att en myndighet överför sekretessbelagd information i det allmänna datanätet ska informationen överföras i ett krypterat eller på annat sätt skyddat format, kontroll av användarrättigheter, insamling av loginformation samt säkerhetsklassificering av handlingar inom statsförvaltningen.

Kapitel fem behandlar skapande och elektronisk överföring av informationsmaterial. Enligt 19 § ska en handling som kommer in till en myndighet i annat än elektroniskt format omvandlas till sådant format om det i eller med stöd av lag föreskrivs att handlingen ska förvaras varaktigt eller arkiveras. Myndigheten får för omvandlingen anlita en privat aktör med tillräckliga tekniska kunskaper. 20 § föreskriver att en myndighet ska sträva efter att utnyttja en annan myndighets informationsmaterial om den första myndigheten har rätt att via ett tekniskt gränssnitt eller en elektronisk förbindelse få den behövliga informationen från den andra myndigheten. Teknisk överföring av information mellan myndigheter behandlas mer i detalj i 22–24 §§.

Lagens 6 kapitel innehåller bestämmelser om ärendehantering samt informationshantering i samband med tjänsteproduktion. I 25 § stadgas att en informationshanteringsenhet ska över ärenden som behandlas eller har behandlats hos en myndighet upprätthålla ett ärenderegister för information om ärenden, ärendehandlingar och handlingar. Myndigheten ska utan dröjsmål i ärenderegistret registrera handlingar som har inkommit till myndigheter eller som den upprättat. 26 § innehåller bestämmelser om vilka uppgifter som ska registreras i ärenderegistret. Enligt 27 § ska en informationshanteringsenhet ordna hanteringen av informationsmaterial som uppkommer i andra sammanhang än ärendebehandling så att handlingar som har samband med informationsmaterialet kan sökas med hjälp av en kod som anger informationsmängden och så att informationen utan svårigheter kan ges till behöriga personer.

Avslutningsvis innehåller kapitel 7 bestämmelser om ikraftträdande och övergångsbestämmelser. Aktörerna inom tillämpningsområdet fick relativt lång tid på sig att anpassa sig efter lagstiftningen.

5.1.3 Större pågående digitaliseringsprojekt

I riket pågår för närvarande en beredning av "Finlands digitala kompass". Utgångspunkten för kompassen är EU:s digitala strategi som har som huvudsaklig målsättning att se till att digitaliseringen tjänar alla människor

och företag samtidigt som den bidrar till ett klimatneutralt EU 2050. Kommissionen lade i september 2021 fram ett förslag till EU:s digitala kompass som stöd för arbetet med strategin.³⁷ Kompassen är indelad i fyra delområden: kompetens, säkra och hållbara digitala infrastrukturer, digital omställning för företag samt digitalisering av offentliga tjänster. Syftet med Finlands digitala kompass är att skapa nationella mål och mätare för dessa områden och skapa en enhetlig vision för digitaliseringen i samhället.³⁸ Enligt beslut av Ministerarbetsgruppen för digitalisering, dataekonomi och offentlig förvaltning ska Finlands digitala kompass vara klar våren 2022. Beredningen av den digitala kompassen hanteras av Digitaliseringsbyrån³⁹ som är en permanent samarbetsgrupp som har till uppgift att stärka samarbetet, samordningen och informationsgången mellan ministerierna inom digitalisering och dataekonomi. Arbetet med den digitala kompassen utförs i samarbete med olika intressegrupper.

Utöver den digitala kompassen pågår även en beredning om digitala identitetshandlingar.⁴⁰ Landskapsregeringen gav våren 2021 ett utlåtande om finansministeriets bedömningspromemoria för att utveckla den digitala identiteten (ÅLR 2021/2327⁴¹). Finansministeriet har efter bedömningspromemorians remissrunda tillsatt en lagstiftningsarbetsgrupp som har till uppgift att bereda de ändringar i lagstiftningen som förutsätts för att de lösningar som planerats i projektet för den digitala identiteten ska kunna produceras och tas i bruk. Arbetsgruppens mandatperiod tar slut den 31.8.2022. Syftet med projektet är att utveckla en digital identitet som syftar till att ge var och en som utträttar ärenden i samhällsproducerade tjänster lika förutsättningar och möjligheter att digitalt visa sådana uppgifter om sin identitet som myndigheten kräver. Tanken är att alla i och med projektet ska få ett helt nytt digitalt identitetsbevis vid sidan av pass och identitetskort. I projektet beaktas hur EU-lagstiftningen utvecklas och det förslag till förordning om en europeisk digital identitet som EU-kommissionen lade fram i juni 2021.

Även inom social- och hälsovården pågår det ett reformarbete som påverkar eventuell blankettlagstiftning rörande rikets kunduppgiftslag (FFS 784/2021). Enligt ett utkast till proposition som regeringen sände på remiss våren 2022 föreslås den nuvarande kunduppgiftslagen upphävas och ersättas med en nya lag som också innefattar andra lagars bestämmelser om kunduppgiftsbehandling.

5.2 Sverige

5.2.1 Allmänt

Sverige ligger på tredjeplats i rangordningen av de 27 EU-medlemsstaterna i 2021 års upplaga av indexet för digital ekonomi och digitalt samhälle (Desi). Sverige ligger på en femteplats i rangordningen av digitala offentliga tjänster inom unionen men enligt rapporten gör andra medlemsstater snabbare framsteg. Ungefär 88 % av svenskarna använder offentliga e-tjänster. Sverige får 88 poäng (EU 75) för digitala tjänster för medborgarna och 94 poäng (EU 84) för digitala tjänster för företagen. Enligt rapporten är de flesta

---

³⁷ EU, digital targets for 2030. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en

³⁸ Statsrådet, <https://valtioneuvosto.fi/sv/-/10623/digitaliseringsbyran-lotsar-utarbetandet-av-finlands-digitala-kompass-i-samarbete-med-intressegrupper>

³⁹ Finansministeriet, <https://vm.fi/sv/digitaliseringsbyran>

⁴⁰ Finansministeriet, <https://vm.fi/sv/digital-identitet>

⁴¹ Landskapsregeringen påpekade bland annat i sitt utlåtande vikten av att den digitala identiteten kan användas likvärdigt på de båda nationalspråken och att det inte ska finnas några skillnader i tidtabellen för ibruktage av systemet på samtliga språk.

förvaltningstjänsterna i Sverige digitaliserade och mycket decentraliserade. EU-kommissionen skriver att för att fortsatt upprätthålla en ledande position inom offentliga digitala tjänster så är det viktigt att Sverige säkerställer att landet stärker och maximerar synergieffekter mellan kompetens, den offentliga förvaltningens användning av avancerad teknik och användningen av öppna data.⁴²

Sveriges myndighet för digital förvaltning (DIGG) kom i februari 2020 med en rapport om Sveriges position i fyra internationella digitaliseringsundersökningar (bland annat Desi). I rapporten beskrivs att Sverige i regel presterar bra men att prestationen är ojämn. Sverige presterar bra inom vissa områden men ligger långt efter inom andra. DIGG kommer med fem övergripande rekommendationer för Sveriges fortsatta digitaliseringsarbete: 1) helheten måste vara i fokus, 2) regeringens styrning måste vara tydlig, 3) använd ramverket för digital samverkan, 4) se data som en strategisk resurs samt 5) ta fram en datastrategi för offentlig sektor (för mer ingående information om dessa, se rapporten).⁴³

5.2.2 Juridik som stöd för förvaltningens digitalisering

Regeringen beslutade den 24 november 2016 att ge en särskild utredare (professor Cecilia Magnusson Sjöberg) i uppdrag att kartlägga och analysera i vilken utsträckning det förekommer lagstiftning som i onödan försvårar digital utveckling och samverkan inom den offentliga förvaltningen. Utredaren skulle bland annat lämna förslag till de författningsändringar som bedöms ha störst potential att stödja den fortsatta digitaliseringen av förvaltningen, hur utformningen av rapporteringen av hela den offentliga förvaltningens användning av IT och digitalisering kan utformas och hur aktörer inom förvaltningen kan samverka för att främja digitalisering. Utredningens uppdrag var brett, inledningsvis fanns det en tanke om att uppdraget skulle utmynna i en lista med formkrav men det konstaterades inte möjligt att uppnå. Ett av de främsta målen med uppdraget var att säkra traditionell rättssäkerhet och tillit inom förvaltningen.

Utredaren lämnade sitt betänkande *Juridik som stöd för förvaltningens digitalisering* (SOU 2018:25) den 27 mars 2018.⁴⁴ Under arbetet med betänkandet hölls bland annat 28 kartläggningsmöten med företrädare för statliga och kommunala myndigheter. Fältstudierna visade att det fanns en önskan om tydlighet gällande vad som ska vara tillåtet och vad som ska vara otillåtet. Kommuner och myndigheter efterfrågade i hög utsträckning tydliga riktlinjer, anvisningar, stöd och vägledning.

I betänkandet lyftes fram att Sverige på senare tid har halkat efter andra länder i internationella jämförelser på digitaliseringens område, särskilt inom den offentliga sektorn. Digitaliseringskommissionen har till och med beskrivit digitaliseringen av den offentliga sektorn som Sveriges akilleshäla. Sammanhållna ärendekedjor, transparens i ärendeprocesser och användare i fokus har bland annat listats som områden där Sverige inte presterar lika bra som de övriga nordiska länderna. Den främsta orsaken gällande detta har ansetts vara att ansvaret för digitaliseringen av den offentliga sektorn har delegerats till myndigheterna. Vissa myndigheter har varit framgångsrika men helheten har varit lidande. Det konstateras att man inte har använt de medel som stått till buds för att styra utvecklingen. I och med detta inrättades 2018 den nya myndigheten för digital

---

⁴² Digital Economy and Society Index (DESI) 2021 – Sverige.

⁴³ Myndigheten för digital förvaltning, 2020. <https://www.digg.se/publicerat/publikationer/2020/digital-forvaltning-i-internationellt-perspektiv>

⁴⁴ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2018/03/sou-201825/>

förvaltning, DIGG, som har till uppdrag att samordna och stödja den förvaltningsgemensamma digitaliseringen i syfte att göra den offentliga förvaltningen mer effektiv och ändamålsenlig.

I betänkandet som överlämnades till regeringen 2018 analyserades också om det finns ett nollalternativ? Kan den offentliga sektorn välja att inte följa den digitala utvecklingen? Det ansågs grundläggande att den offentliga förvaltningen ska följa teknik- och samhällsutvecklingen för att kunna dra nytta av nya innovationer. Med beaktande av detta beskrivs två risker. Den ena är att föråldrad reglering hämmar utvecklingen vilket leder till att digitaliseringen stagnerar, förtroendet för myndigheterna minskar och i värsta fall leder det även till bristande förmåga till innovation och utveckling i det övriga samhället. Å andra sidan beskrevs en risk där utvecklingen går snabbt framåt utan att regleringen anpassas eller beaktas i tillräcklig utsträckning. Vilket i sin tur kan leda till rättsosäkerhet eller att centrala värden går förlorade. De centrala värden som varit grundbultar i den svenska förvaltningen behöver fortsättningsvis utgöra basen för den digitaliserade verksamheten. Det digitala samhället behöver därför också genomsyras av ett demokratiskt synsätt med transparens. Lika viktigt ansågs det vara att god informationssäkerhet råder inom den offentliga förvaltningen.

Enligt utredningen ansågs lagstiftningen i nuläget vara särskilt hämmande rörande digital kommunikation med enskilda, elektroniska identiteter, underskrifter och annan koppling till person, grunddata, informationsförsörjning och informationsutbyten, digitalisering av ärendeprocesser och automation inom förvaltningen. Regelverket omfattande lag, förordning eller föreskrift kan verka hämmande på tre olika sätt: genom uppenbara rättsliga hinder, rättslig osäkerhet eller genom avsaknad av reglering.

Rörande automatiserat beslutsfattande ansågs i betänkande att det behövdes en anpassning av den reglering som säkerställer insynsmöjligheter när automatiserade förfaranden används. Syftet skulle vara att undanröja rättslig osäkerhet som hindrar eller hämmar digitaliseringen samtidigt som offentlighetsprincipen säkerställs och rättssäkerheten stärks. I betänkandet ansågs att det ska regleras i författning att en myndighet ska se till att kunna lämna information om hur myndigheten vid handläggning av mål eller ärenden använder algoritmer eller datorprogram som, helt eller delvis, påverkar automatiserade urval eller beslut. Bestämmelsen föreslogs införas i offentlighets- och sekretesslagen (SFS 2009:400). Ytterligare föreslogs en bestämmelse om att uppgifter som utgör underlag i ett mål eller ett ärende ska som huvudregel tillföras handlingarna i det målet eller ärendet, även när underlaget kommer från databaser eller andra digitala källor.

I betänkandet föreslogs också en ny reglering om digital kommunikation i förvaltningslagen (SFS 2017:900). Som ny huvudregel föreslogs att myndigheter ska vara skyldiga att tillhandahålla, och på lämpligt sätt anvisa, en eller flera digitala mottagningsfunktioner dit handlingar kan förmedlas. Det föreslogs även en ny huvudregel om att förvaltningens kommunikation till enskilda ska vara digital, om det inte är olämpligt av säkerhetsskäl eller andra skäl. Enskilda ska också kunna meddela att de inte önskar ta emot skriftliga underrättelser eller andra handlingar från myndigheten i digital form.

Utredarna konstaterar att sekretessregleringen utgör hinder för att i vissa fall lämna ut uppgifter som omfattas av sekretess till privata leverantörer. Därför föreslogs en i lag reglerad tystnadsplikt för uppgifter som omfattas av sekretess och som lämnas ut till en privat leverantör i samband med utkontraktering när det är fråga om enbart teknisk bearbetning eller lagring. Tystnadsplikten ska gälla för anställda och uppdragstagare hos en privat leverantör som tekniskt bearbetar eller lagrar uppgifter för en myndighets räkning. Bestämmelsen om

tystnadsplikt föreslås införas i en ny lag som ska benämnas lag om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning och lagring.

5.3 Danmark

Danmark ligger på första plats i rangordningen av de 27 EU-medlemsstaterna i 2021 års upplaga av indexet för digital ekonomi och digitalt samhälle (Desi). När det gäller offentliga digitala tjänster placerar sig Danmark på en andra plats (endast Estland har ännu högre poäng). Omkring 92 % av danskarna använder offentliga e-tjänster, högst inom hela unionen. Danmark får 84 poäng (EU 75) för digitala tjänster för medborgarna och 96 poäng (EU 84) för digitala tjänster för företagen. Under de senaste åren har Danmark lanserat flera lyckade initiativ för att ytterligare digitalisera den offentliga förvaltningen och göra den offentliga digitala servicen än mer användarvänlig. Detta har bland annat inneburit ett omfattande e-id, samarbetsorgan för IT-frågor som berör alla sektorer, utvecklade digitala vårdtjänster och en ny digital strategi. Ytterligare har det införts krav på granskningar om lagstiftning är "digitalt redo". Det här innebär att olika lagstiftningslösningar ska genomgå en kontroll att det som föreslås ska kunna genomföras digitalt. Enligt Desi-rapporten innebar det här att Danmark exempelvis kunde distribuera covid-understöd för 2 miljoner mottagare helt automatiskt under en period om åtta dagar under 2020.⁴⁵

I Danmark anser man att grunden för den digitala omställningen lades redan 1968 när man introducerade ett befolkningsregister. De främsta digitaliseringsstegen har ändå tagits under 2000-talet. År 2001 skulle hela den offentliga sektorn vara redo att ta emot e-post och detta skulle även vara den huvudsakliga metoden för den offentliga sektorns interna kommunikation. Nästa steg kom 2004 när portaler skapades där företag kunde interagera med den offentliga sektorn. År 2007 lanserades den första digitala identifikationen, samma år lanserades även borger.dk som ger medborgarna tillgång till över 2000 olika former av digital självservice (benämns som vägen in till den offentliga förvaltningen i Danmark). Följande steg som togs var att göra digital post obligatorisk för medborgare och företag, vilket infördes 2011. Det här innebär idag att all interaktion mellan myndigheterna och förvaltningen sker elektroniskt via säker e-post i stället för genom brevpost.⁴⁶

5.4 Färöarna

På Färöarna konstaterade man i inledningen av 2010-talet att man hade utmaningar med digitaliseringen. Utmaningarna ansågs bestå av att Färöarna är litet och isolerat, ekonomin är beroende av fiske, IT-sektorn hade stagnerat, det fanns en avsaknad av investeringar inom IT och digitalisering, befolkningen minskade samt att den äldre befolkningen ökade på bekostnad av den yngre som i allt högre utsträckning flyttade bort. Regeringen konstaterade att digitalisering i sig är oundvikligt, dock ville regeringen kontrollera utvecklingen av digitaliseringen. Under lång tid hade man varit beroende av danska digitala lösningar men från politiskt håll ansågs det finnas ett behov av att den färöiska digitaliseringen bygger på färöiska värderingar och lösningar som är så välanpassade för det färöiska samhället som möjligt. För att uppnå detta har Färöarna valt att inte vara en del av de danska IT-lösningarna utan i stället konstruera egna lösningar. Trots detta ska det nämnas

---

⁴⁵ Digital Economy and Society Index (DESI) 2021 – Danmark.

⁴⁶ Digital Denmark. <https://digitaldenmark.dk/>

att särskilt inom vårdsektorn finns det en mer omfattande integrering med de danska systemen. Färöarna har också långt kopierat lösningar från både Danmark och andra länder för att bygga upp sitt eget system.⁴⁷

Färöarna satte upp sex målsättningar för den digitala utvecklingen:

- modernisering (tjänsterna ska vara snabbare och säkrare än idag),
- gynna handel och export (särskilt för IT-industrin),
- immigration (det ska vara attraktivt att bo och arbeta på Färöarna),
- stärk välståndet (från byråkrati till välstånd),
- effektivitet (procedurerna ska vara rationella och kostnadseffektiva samt
- demokrati (medborgarna ska ha bättre insyn i deras egen data).

Projektet "Talgildu Føroyar"⁴⁸ (svenska: Digitala Färöarna) lanserades 2015 och gavs en budget på 150 miljoner danska kronor (ca. 21 miljoner euro) för en tidsperiod fram till 2020. Ungefär 60 % av finansieringen kom från parlamentet, 17 % från kommunerna och resterande 23 % från den privata sektorn. Projektet leddes från regeringens sida men även kommuner och det privata näringslivet (t.ex. banker, IT-/och teleföretag) deltog i hög utsträckning. Den breda samlings syftade till att både visa samt säkerställa att hela samhället skulle dra nytta av digitaliseringen. I syfte att uppnå det här har det Digitala Färöarna byggts upp omkring fyra pelare: en medborgarportal, elektroniskt ID, interoperabilitet och basregister.⁴⁹

Medborgarportalen syftar till att medborgarna ska kunna hitta all information om än själv som finns samlad hos olika myndigheter på ett ställe. Den elektroniska identifikationen gör det möjligt att identifiera aktörerna som använder systemen. När det gäller interoperabilitet ansågs det nödvändigt att möjliggöra att data kan transporteras mellan olika myndigheter och andra relevanta aktörer. För att få det här att fungera har man på Färöarna använt sig av den estniska plattformen X-road, som på Färöarna kallas "Heldin". Plattformen möjliggör att information kan överföras snabbt, säkert och effektivt. Basregistret ska säkerställa att relevant information som myndigheter behöver kan hämtas från ett ställe och att uppgifterna där är uppdaterade. I figur 5 nedan finns en bild som beskriver de fyra pelarna.

Keegan McBride (2019, s. 209–211) som har studerat Färöarnas digitalisering konstaterar i en vetenskaplig artikel att Färöarnas digitaliseringsresa visar att det är mer utmanande för små samhällen eller mikrostaten att digitalisera. Detta eftersom det är svårt att uppnå storskaliga fördelar samtidigt som motståndet på gräsrotsnivå kan vara större. Den samlade bilden på Färöarna var i inledningen av projektet att byråkratin skulle minska och därmed även kostnaderna. McBride menar att det är svårt att se att så har blivit fallet. I stället behöver digitaliseringen ses som en helt nödvändig process där det handlar om att möta de krav som framtidens medborgare och företag ställer på samhället. En viktig faktor för Färöarnas del i det här arbetet har varit att säkerställa att det finns tillräckligt med kompetens inom IT-sektorn på Färöarna.⁵⁰ Avslutningsvis kan det nämnas att Färöarnas digitalisering har uppnåtts genom lagstiftning som har tvingat samhället att använda

---

⁴⁷ McBride, Keegan (2019). *Sailing towards digitalization when it doesn't make cents? Analysing the Faroe Islands' new digital governance trajectory*. *Island Studies Journal*, 14(2), s. 193–214.

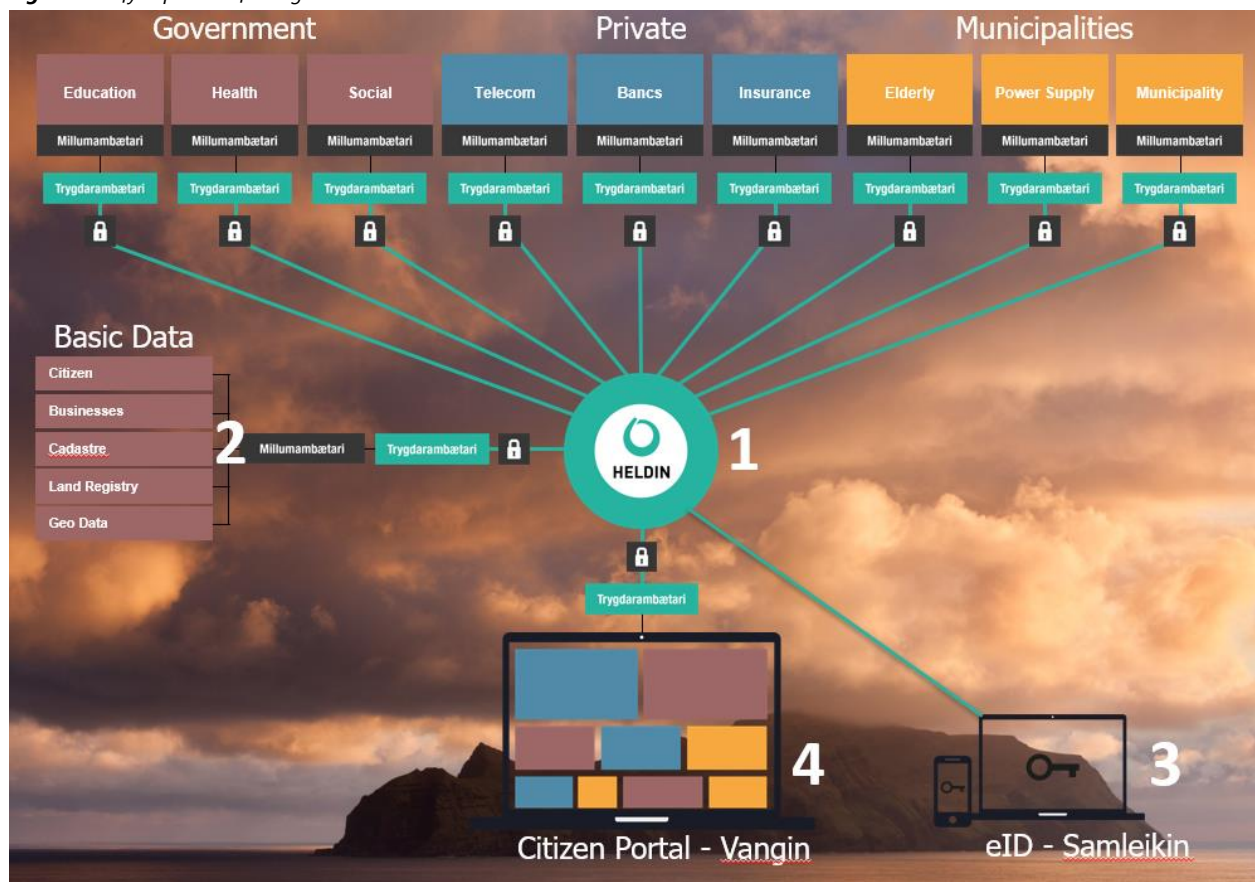
⁴⁸ Se talgildu.fo för mer information. <https://www.talgildu.fo/english/english/>

⁴⁹ McBride, Keegan (2019). *Sailing towards digitalization when it doesn't make cents? Analysing the Faroe Islands' new digital governance trajectory*. *Island Studies Journal*, 14(2), s. 193–214.

⁵⁰ McBride, Keegan (2019). *Sailing towards digitalization when it doesn't make cents? Analysing the Faroe Islands' new digital governance trajectory*. *Island Studies Journal*, 14(2), s. 193–214.

de gemensamma digitala lösningarna. De löpande kostnaderna för "Digitala Färöarna" uppgår till omkring 3 miljoner euro årligen.

Figur 5: De fyra pelarna för Digitala Färöarna.

Källa: Nicolai Mohr Balle (chef för Digitala Færøarna).

5.5 Konklusioner

Utgångspunkten för utblicken i det här kapitlet har varierat lite för de olika länderna, gemensamt har dock varit att genomgången syftat till att ge en bild av hur de olika länderna hanterar digital myndighetsinformation. Erfarenheterna från Færøarna visar att om målsättningen är att snabbt utveckla de digitala tjänsterna så lönar det sig att kopiera fungerande modeller från andra länder. Här kan Finland, Danmark, Sverige och Færøarna (som samtliga presterar mycket bra inom EU:s jämförelser inom området) fungera som goda utgångspunkter för den fortsatta digitaliseringen av den åländska förvaltningen. Den centrala styrningen av digitaliseringen har varit tydlig i Finland, Danmark och på Færøarna medan Sverige förklarar en del av sin inte lika snabba utveckling med avsaknaden av styrning på central nivå. Även om styrningen har varit tydlig både i Danmark och i Finland förefaller det som att Danmark har kommit ännu längre i utvecklingen tack vare djärva beslut som snabbare förflyttat gränserna för den offentliga sektorns digitalisering. Ytterligare kan det konstateras att i IT-sammanhang spelar storlek roll. I ett litet samhälle är det svårt att uppnå skalfördelar på samma sätt som i ett stort land men utmaningen blir än större om det finns svårigheter att koordinera gemensamma insatser inom ett litet samhälle.

Digitaliseringen är även långt ifrån att endast ha en bra digital infrastruktur i samhället, exempelvis Færøarna insåg att den digitala infrastrukturen höll internationell toppklass men att man presterade mycket sämre när det gällde onlinetjänster. För att utveckla det här var det mycket viktigt att bygga upp både teknisk och

lagstiftningsmässig kunskap rörande IT-frågor. Lärdomarna från de olika länderna visar också att det är viktigt att satsa på att centralisera data och användningen av data medan olika aktörer sedan kan tillåtas ha olika system samt använda data på olika sätt. En sådan modell med god interoperabilitet gör det t.ex. möjligt att koncentrera resurser för att stärka säkerheten och effektiviteten kring den data som finns.

6 Kartläggning av gällande lagstiftning samt behov av utveckling

6.1 Gällande bestämmelser

Inledningsvis kartläggs allmän lagstiftning om digitalisering på myndighetsnivå i detta kapitel och i följande kapitel (6.2) görs en mer detaljerad bedömning av inom vilka områden det kan finnas behov av ny eller reviderad lagstiftning i landskapet.

Tabell 6: Allmän lagstiftning tillämplig vid digitalisering av myndighetsverksamhet. Tabellen beaktar inte lagstiftningsbehörigheten mellan Åland och riket utan ska ses som en jämförelse över inom vilka områden det finns lagstiftning i å ena sidan landskapet och å andra sidan riket.

Kategori	Landskapslagstiftning	Rikslagstiftning	EU-lagstiftning	Internationell rätt
Allmän förvaltningslagstiftning	Förvaltningslagen (2008:9) för landskapet Åland	Förvaltningslagen (FFS 434/2003)		
	Offentlighetslag (2021:79) för Åland	Lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (FFS 621/1999)	Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1049/2001 (öppenhetsförordningen)	Europarådets konvention om tillgång till officiella handlingar (Trömsökonventionen)
	Landskapslagen (2019:9) om dataskydd inom landskaps- och kommunalförvaltningen	Dataskyddslag (FFS 1050/2018)	Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 (dataskyddsförordningen)	Europarådets konvention till skydd för enskilda vid automatisk databehandling av personuppgifter
	Arkivlagen (2004:13) för landskapet Åland	Arkivlagen (FFS 831/1994)		
	Landskapslag (2021:165) om vidareutnyttjande av information från landskaps- och kommunalförvaltningen.		Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 (öppna data-direktivet)	
Särskild elektronisk förvaltningslagstiftning		Lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (FFS 13/2003)		

	Lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (FFS 906/2019)	
	Landskapslag (2019:7) om tillgängliga webbplatser och mobila applikationer inom förvaltningen	Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2102 (tillgänglighetsdirektivet)
Styrningen av förvaltningens digitalisering	Lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster (FFS 571/2016)	
	Lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (FFS 304/2019)	
	Lagen om anordnande av statens gemensamma informations- och kommunikationstekniska tjänster (FFS 1226/1223)	
Digital informationssäkerhet	Lagen om bedömningsorgan för informationssäkerhet (FFS 1405/2011)	Avtalet om ömsesidigt skydd och utbyte av säkerhetsskydds-klassificerade uppgifter mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige (FördrS 11 och 12/2013).
	Lagen om bedömning av informationssäkerheten i myndigheternas informationssystem och datakommunikation (FFS 1406/2011)	
	Lagen om internationella förpliktelser som gäller informationssäkerhet (FFS 588/2004)	Avtal mellan medlemsstaterna i EU om skydd av säkerhets-skyddsklassificerade uppgifter (FördrS 76 och 77/2015)
	Lagen om verksamheten i den offentliga förvaltningens	

	säkerhetsnät (FFS 10/2015)	
Digitala tjänster	Lagen om stark autentisering och betrodda elektroniska tjänster (FFS 617/2009)	Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 (eIDAS-förordningen)
	Lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (FFS 617/2014)	

6.2 Bedömning av lagstiftningsbehovet i landskapet

Utgående från den kartläggning som genomförts ovan följer nu en mer detaljerad genomgång av respektive område där riket har antagit lagstiftning men där landskapet inte har gjort det. Syftet är att kartlägga var det i nuläget kan finnas behov av ny landskapslagstiftning.

6.2.1 Särskild elektronisk förvaltningslagstiftning

Lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (FFS 13/2003)

Syftet med lagen är att genom främjande av elektroniska dataöverföringsmetoder göra uträttandet och behandlingen av ärenden smidigare och snabbare i förvaltningen. Lagen innehåller bland annat bestämmelser om myndigheternas elektroniska adresser, krav på elektroniska meddelanden och elektronisk signering. Motsvarande bestämmelser finns redan idag i landskapslagstiftningen, huvudsakligen i förvaltningslagen (2008:9) för landskapet Åland. Exempelvis finns i förvaltningslagens 5 § 4 mom. bestämmelser om möjlighet att kontakta myndigheterna via e-post, 14 samt 16 §§ stadgar om krav på elektroniska meddelanden och av 38 § 4 mom. framgår möjligheten att underteckna beslutshandlingar elektroniskt. I nuläget anses det inte finnas något behov av ytterligare landskapslagstiftning inom detta område.

Lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (FFS 906/2019)

Syftet med lagen är att säkerställa en enhetlig och kvalitativ hantering samt informationssäker behandling av myndigheternas informationsmaterial⁵¹ så att offentlighetsprincipen förverkligas, möjliggöra ett tryggt och effektivt utnyttjande av myndigheternas informationsmaterial så att myndigheterna i enlighet med god förvaltningssed kan sköta sina uppgifter och tillhandahålla förvaltningskunderna tjänster på ett kvalitativt sätt och med gott resultat, samt främja interoperabiliteten mellan informationssystem och informationslager. Lagen tillämpas på informationshantering och på användning av informationssystem, då myndigheter behandlar informationsmaterial, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag (*lex generalis*).

I rikets informationshanteringslag föreskrivs vilka inrättningar som är informationshanteringsenheter och om deras skyldigheter. Lagen anger att finansministeriet har det övergripande ansvaret för interoperabiliteten mellan den offentliga förvaltningens gemensamma informationslager. Finansministeriet ska även ombesörja för koordineringen av samarbetet rörande den offentliga förvaltningens informationshantering. Ytterligare finns det i anslutning till finansministeriet en informationshanteringsnämnd med uppgift att bland annat bedöma hur myndigheter genomför lagens bestämmelser. Vidare föreskrivs det i lagen om allmänna krav på informationssäkerhet, skapande och överföring av informationsmaterial samt ärendehantering.

⁵¹ Kort sammanfattat: digitala information.

Rörande informationssäkerhet finns det bestämmelser om detta i Europaparlamentets och rådet förordning (EU) 2016/679 (dataskyddsförordningen) (direkt tillämplig i medlemsstaterna) samt i landskapslagen (2019:9) om dataskydd inom landskaps- och kommunalförvaltningen. Exempelvis innehåller dataskyddsförordningens artikel 5.1 bestämmelser om uppgiftsminimering och artikel 32.1 innehåller säkerhetskrav för hanteringen av personuppgifter. Det som dock saknas i landskapslagstiftning är allmänna bestämmelser om informationssäkerhet för all den digitala information som finns hos myndigheterna och som inte består av personuppgifter. Även denna information bör skyddas på ett lämpligt sätt. Således finns det i landskapet ett behov av att reglera hanteringen av den digitala information som myndigheterna innehar och som inte finns reglerad någon annanstans i lag.

När det gäller interoperabiliteten bedömer arbetsgruppen att det kommer att vara mycket utmanande att omedelbart förflytta den åländska förvaltningen till den nivå av interoperabilitet som finns mellan myndigheterna i riket, en succesiv utveckling behöver ske. Dock behövs det genom lag utses en ansvarig myndighet för det fortsatta arbetet inom området. Utöver detta anses det även finnas ett behov av bestämmelser om interoperabilitet som möjliggör uppkoppling mot rikets system inom de områden där det anses nödvändigt.

I rikets informationshanteringslag finns i 5 § krav på att informationshanteringsenheter ska upprätthålla en informationshanteringsmodell. Arbetsgruppen bedömer att det kan bli utmanande att införa motsvarande krav på informationshanteringsmodeller i landskapet omedelbart, på längre sikt kan det dock finnas ett sådant behov.

I offentlighetslagen (2021:79) för Åland som trädde i kraft den 1 januari 2022 finns i 8 § bestämmelser om myndigheternas skyldighet att upprätthålla ett ärenderegister. I rikets informationshanteringslag finns mer detaljerade bestämmelser om ärenderegister än i den nya offentlighetslagen, dessutom föreskrivs i informationshanteringslagen om myndighetens skyldighet att upprätthålla en beskrivning av de ärenderegister som den upprätthåller. Det finns ett behov av att se över om det är lämpligt att bestämmelser om myndigheternas skyldighet att upprätthålla ett ärenderegister ska fortsätta finnas i offentlighetslagen eller flyttas till en eventuell åländsk informationshanteringslag.

6.2.2 Styrningen av förvaltningens digitalisering

Lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster (FFS 571/2016) samt lagen om anordnande av statens gemensamma informations- och kommunikationstekniska tjänster (FFS 1226/2013)

Både lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster och lagen om anordnande av statens gemensamma informations- och kommunikationstekniska tjänster syftar till att förbättra de digitala tjänsternas effektivitet och kvalitet inom den offentliga sektorn, vilket uppnås genom en tydligare koordinering och styrning. Den förstnämnda lagen riktar in sig på de digitala tjänsterna inom den offentliga förvaltningen i sin helhet medan den sistnämnda fokuserar på de statliga myndigheterna. I lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster anges när myndigheter, såväl statliga som kommunala, ska vara skyldiga att använda de gemensamma stödtjänsterna. Gemensamt för de båda lagarna är att finansministeriet åläggs ett tydligt mandat att styra och koordinera den offentliga förvaltningens användning av digitala stödtjänster.

Det finns ett behov av en tydligare styrning och ökad koordinering av de digitala tjänsterna i landskapet, särskilt med beaktande av att de åländska enheterna är små. Följaktligen finns det ett behov av lagstiftning som tydligt centraliserar ansvaret för den digitala utvecklingen och med ansvaret bör även följa befogenheter.

Som en del av förverkligandet av den *”Digitala agendan för landskapet Åland”* ingick i juni 2014 landskapsregeringen, Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS), Mariehamns stad och Ålands kommunförbund ett samverkansavtal där man enades om att bilda ett gemensamt icke vinstdrivande bolag. Samtliga åländska kommuner och kommunalförbund samt landskapsregeringen blev aktieägare i det nybildade bolaget, Åda Ab. Landskapsregeringen äger 50 % av aktierna, Mariehamns stad 25 % och de 20 övriga kommunerna och kommunalförbunden resterande 25 %. Landskapsregeringen, ÅHS, Högskolan på Åland och Mariehamns stad överförde i januari 2015 sin personal till det nybildade bolaget.⁵²

Det finns i dagsläget ingen lagstiftning om Åda. Enligt 124 § grundlagen kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. I förhållande till bolag innebär det här att offentliga förvaltningsuppgifter kan anförtros ett bolag direkt med stöd av lag eller att det i lag förs in bestämmelser genom vilka en myndighet kan besluta om att anförtro ett bolag de offentliga förvaltningsuppgifterna (RP 1/1998 rd, s. 179).

Riksdagens justitieombudsman har i ett beslut den 8.6.2020 (EOAK/3348/2019) konstaterat följande om Ådas verksamhet. *”I förevarande fall har, som ovan nämnts, åländska offentliga organisationer delegerat uppgiften att upprätthålla IT-relaterade tjänster till Åda, vilket normalt åligger den offentliga sektorn att själv utföra. Vid utförandet av de uppgifter Åda delegerats har Åda på uppdrag av de offentliga organisationerna, upphandlat ett LPA-system som enbart ska användas av offentliga organisationer på Åland. Att upprätthålla IT-relaterade tjänster för den egna verksamheten är ett ansvarsområde som ingår i den offentliga landskapsförvaltningen varför Åda ska likställas med en sådan enhet som lyder under, har inflytande eller på annat sätt kan anses tillhöra en landskapsmyndighet, då Åda sköter dessa uppgifter inom landskapsförvaltningen”.*

Med anledning av justitieombudsmannens beslut skulle det vara av vikt att landskapslagstiftning antas om Ådas uppdrag.

6.2.3 Digital informationssäkerhet

Lagen om bedömningsorgan för informationssäkerhet (FFS 1405/2011)

Lagen innehåller bestämmelser om förfarandet genom vilket företag tillförlitligt kan visa en utomstående att de i sin verksamhet har sört för en viss informationssäkerhetsnivå. Lagen tillämpas på näringsidkare och på enheter som tillhandahåller serviceuppgifter för den offentliga förvaltningen och som på uppdrag bedömer informationssäkerhetens nivå och vill att Kommunikationsverket ska godkänna deras verksamhet. Lagen tillämpas dessutom på godkännandeförfarandet.

---

⁵² Arbetsgruppen för Ådas uppdrag, *Slutrapport Ådas uppdrag*, version 20210716.

Enligt lagen ska bedömningsverksamheten inte vara en tillstånds- eller anmälningspliktig näring utan bedömningar ska också kunna göras utan att bedömningsverksamheten godkännts av Kommunikationsverket. Lagen kan anses reglera en särskild slags näringsverksamhet som hör till rikets lagstiftningsbehörighet över televäsendet, vilket stadgas i 27 § 40 punkten självstyrelselagen. Om landskapet skulle vilja ställa specifika krav för bedömningsorgan som ska bedöma informationssäkerhetsnivån inom den åländska förvaltningen så är det möjligt eftersom den delen hör till landskapets behörighet. Arbetsgruppen bedömer dock att det inte finns något behov av särskild landskapslagstiftning inom området i nuläget.

Lagen om bedömning av informationssäkerheten i myndigheternas informationssystem och datakommunikation (FFS 1406/2011)

Lagen innehåller bestämmelser om bedömning av informationssäkerheten i myndigheternas informationssystem och datakommunikation. Enligt lagens 3 § får statsförvaltningsmyndigheterna för bedömning av informationssäkerheten i sina informationssystem och sin datakommunikation endast använda sig av det förfarande som avses i lagen eller av ett sådant bedömningsorgan som har godkännts av Kommunikationsverket enligt lagen om bedömningsorgan för informationssäkerhet. I lagen finns närmare bestämmelser om hur Kommunikationsverket på begäran ska göra bedömningar av informationssäkerheten på uppdrag av myndigheter.

Eftersom landskapet i enlighet med 18 § 1 och 4 punkten självstyrelselagen har lagstiftningsbehörighet i fråga om lagtingets organisation, landskapsregeringen och underlydande myndigheter och inrättningar samt kommunernas förvaltning ska lagen om bedömning av informationssäkerheten i myndigheternas informationssystem och datakommunikation inte tillämpas i landskapet. På längre sikt kunde det anses vara ändamålsenligt att utse ett organ som ska göra motsvarande säkerhetsbedömningar av de åländska myndigheternas informationssäkerhet. Innan grundläggande lagstiftning om informationshantering och informationssäkerhet hos myndigheterna finns på plats är det dock inte ändamålsenligt att lagstifta om bedömningsgrunder eller ett organ för att utvärdera myndigheternas arbete inom området.

Lagen om internationella förpliktelser som gäller informationssäkerhet (FFS 588/2004)

I lagen föreskrivs om myndigheternas åtgärder för att uppfylla internationella förpliktelser som gäller informationssäkerhet. Lagen tillämpas också på en näringsidkare och dennes anställda i sådana fall då näringsidkaren är part i ett säkerhetsklassificerat avtal eller deltar i ett upphandlingsförfarande innan ett sådant avtal sluts eller är underleverantör för en sådan näringsidkare. Utrikesministeriet är Finlands nationella säkerhetsmyndighet vid uppfyllandet av internationella förpliktelser som gäller informationssäkerhet. Försvarsministeriet, huvudstaben, skyddspolisen och Kommunikationsverket är sådana utsedda säkerhetsmyndigheter som avses i internationella förpliktelser som gäller informationssäkerhet.

Enligt lagens 8 § ska särskilt känsligt informationsmaterial oberoende av vad som föreskrivs i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen eller med stöd av den förses med en sådan anteckning om säkerhetsklass som anges i en internationell förpliktelse som gäller informationssäkerhet och som anger vilka säkerhetskrav som skall iakttas vid hanteringen av materialet. Anteckningen kan göras också på en till handlingen fogad blankett som specificerar handlingen. Föreskrifter om hur säkerhetsklasserna i en internationell förpliktelse som gäller informationssäkerhet motsvarar de säkerhetsklasser som iakttas i Finland kan utfärdas genom förordning av statsrådet.

Säkerhetsklasserna finns angivna i statsrådets förordning om säkerhetsklassificering av handlingar inom statsförvaltningen (FFS 1101/2019). I 4 § anges närmare om internationella säkerhetsklasser och deras motsvarighet i Finland. Säkerhetsklasserna är desamma som för nationella dokument. I 18 § lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen finns angivet att myndigheter vid statliga ämbetsverk och inrättningar, domstolar och nämnder som har inrättats för att behandla besvärssärenden ska säkerhetsklassificera handlingar och förse dem med anteckning om säkerhetsklass som visar vilket slag av informationssäkerhetsåtgärder som ska vidtas vid behandlingen av dem.

För närvarande sker inte någon specifik säkerhetsklassificering av åländska myndigheters handlingar, utan det konstateras endast om handlingen enligt lag ska anses vara hemlig eller inte. Det finns ett behov av att mer i detalj utreda huruvida det finns ett behov eller inte av säkerhetsklasser inom den åländska förvaltningen.

Lagen om verksamheten i den offentliga förvaltningens säkerhetsnät (FFS 10/2015)

Syftet med lagen är att under normala förhållanden och vid störningar under normala förhållanden samt under undantagsförhållanden säkerställa att den kommunikation som samarbetet mellan den högsta statsledningen och de myndigheter och andra aktörer som är viktiga med tanke på säkerheten i samhället förutsätter är störningsfri och obruten samt att säkerställa att den information som behövs vid beslutsfattandet och ledningen är lättillgänglig, integrerad och konfidentiell. Riket har i enlighet med 27 § 3, 28 och 34 punkterna lagstiftningsbehörighet rörande statsmyndigheternas organisation och verksamhet, ordningsmaktens verksamhet för tryggnad av statens säkerhet samt beredskap inför undantagsförhållanden. Det finns inget ytterligare behov av landskapslagstiftning inom området.

6.2.4 Digitala tjänster

Lagen om stark autentisering och betrodda elektroniska tjänster (FFS 617/2009)

Lagen innehåller bestämmelser om stark autentisering och om tillhandahållande av identifieringstjänster till tjänsteleverantörer, till allmänheten och till andra leverantörer av identifieringstjänster. Lagen innehåller även bestämmelser om tillsynen över efterlevnaden av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden. Enligt lagens 2 § 1 mom. 1 punkt avses med stark autentisering identifiering av en person, av en juridisk person eller av en fysisk person som företräder en juridisk person och verifiering av identifikatorns autenticitet och riktighet genom tillämpning av en elektronisk metod som motsvarar tillitsnivån "väsentlig" enligt artikel 8.2 b i EU:s förordning om elektronisk identifiering eller tillitsnivån "hög" enligt artikel 8.2 c i den förordningen.

När det gäller regleringen av de identifieringsverktyg och elektroniska signaturer som tillhandahålls på marknaden och som också utnyttjas inom offentlig förvaltning har detta ansetts höra till rikets lagstiftningsbehörighet (LF 26/2016–2017, s. 27). I stort hör alltså lagen om stark autentisering och betrodda elektroniska tjänster till rikets behörighet. När det gäller vilka nivåkrav som ska ställas på dessa tjänster inom den offentliga förvaltningen, hör den delen till landskapets lagstiftningsbehörighet. I landskapet har det lagstiftats om detta i 38 § 4 mom. förvaltningslagen där det föreskrivs att en beslutshandling får undertecknas elektroniskt på ett sådant sätt att handlingens autenticitet och integritet kan säkerställas. Arbetsgruppen bedömer att det inte i nuläget finns ett behov av ytterligare lagstiftning i landskapet inom området men att det i framtiden eventuellt kan uppstå ett behov.

Lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (FFS 617/2014)

Syftet med lagen är att främja utbudet och användningen av elektroniska kommunikationstjänster samt att säkerställa att kommunikationsnät och kommunikationstjänster på skäliga villkor är tillgängliga för alla i hela landet. Syftet är också att trygga en effektiv och störningsfri användning av radiofrekvenser samt att främja konkurrensen och säkerställa att kommunikationsnäten och kommunikationstjänsterna är tekniskt utvecklade, håller god kvalitet, är driftsäkra och trygga samt har förmånliga priser. Lagen syftar också till att trygga den elektroniska kommunikationens konfidentialitet och att värna om integritetsskyddet.

I samband med beredningen av lagen utreddes propositionens förhållande till Ålands självstyrelse. *”Enligt självstyrelselagens 18 § 20 punkt har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om rätten att utöva rundradio- och televisionsverksamhet inom landskapet. Med rundradioverksamhet avses audiovisuella innehållstjänster, dvs. televisionsverksamhet och radioverksamhet. Den föreslagna lagen ska sålunda inte tillämpas på bedrivande av televisions- och radioverksamhet inom landskapet. Enligt självstyrelselagens 27 § har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om televerksamhet. Riket har behörighet i ärenden som hör till kommunikationsmarknadslagens och radiolagens tillämpningsområde. Sålunda ska den föreslagna lagen tillämpas i landskapet också när det gäller frekvensförvaltning och mobilkommunikationsverksamhet. En statsmyndighet kan dock enligt självstyrelselagen endast med samtycke av landskapsregeringen bevilja tillstånd för allmän televerksamhet inom landskapet. Enligt självstyrelselagens 18 § 7 punkt har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om byggnads- och planväsendet samt grannelagsförhållanden. Till landskapets behörighet hör också natur- och miljövård (10 punkten) samt byggandet av vägar (21 punkten). Ärenden som gäller placering av telekablar samt radiomaster och basstationer för mobilkommunikationsnätet hör sålunda till landskapets behörighet”* (RP 221/2013 rd, s. 80–81).

I 205 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation finns bestämmelser om att en tjänsteleverantör måste informera en användare samt ge användaren möjlighet att samtycka till tjänsteleverantörens användning av kakor på en webbplats. Enligt bestämmelsens detaljmotivering (RP 221/2013 rd, s. 174) motsvarar paragrafen 7 § i den upphävda lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation (FFS 516/2004). Enligt den upphävda lagens förarbeten *”faller frågor i samband med dataskydd och dataskydd för elektronisk kommunikation, eller andra frågor i samband med denna proposition, inte till landskapets lagstiftningsbehörighet”* (RP 125/2003 rd, s. 46). Som redogjorts för i kapitel 4 har dock Högsta domstolen ansett att lagstiftning rörande personuppgifter behöver bedömas utgående från de rättsområden som hör till landskapets respektive rikets lagstiftningsbehörighet (21.11.2018, OH 2018/11). Landskapet har i enlighet med 18 § 1 och 4 punkten självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet i fråga om lagtingets organisation, landskapsregeringen och underlydande myndigheter och inrättningar samt kommunernas förvaltning. Användning av kakor på åländska myndigheters webbplatser är således oreglerat i nuläget och följaktligen finns det ett behov av kompletterande lagstiftning inom området.

6.2.5 Sammanfattning

Utgående från den bedömning av lagstiftningsbehovet som gjorts ovan konstateras följande:

Behov av lagstiftning:

- Allmän lagstiftning om digital informationshantering.
  - o Innehållande grundläggande bestämmelser om myndigheternas informationshantering, informationssäkerhet och interoperabilitet.

- Lagstiftning om styrning och koordinering av den offentliga förvaltningens digitalisering.
- Lagstiftning om Åda.
- Lagstiftning om myndigheternas användning av kakor.

Behov av fortsatt utredning:

- Lagstiftning om säkerhetsklasser och säkerhetsutredningar.

7 Arbetsgruppens förslag

7.1 Landskapslag om informationshantering

7.1.1 Lagens utformning

I syfte att säkerställa grundläggande gemensamma standarder gällande myndigheternas informationshantering, informationssäkerhet och interoperabilitet **rekommenderar arbetsgruppen att det i landskapet stiftas en allmän lag om informationshantering inom den offentliga förvaltningen.**

Utformningen av den åländska informationshanteringslagen föreslås ha en liknande struktur som rikets informationshanteringslag men föreslås samtidigt avvika från rikets lag på betydande områden. Liksom rikets lag föreslås den åländska informationshanteringslagen vara allmän till sin karaktär vilket innebär att om det finns mer specificerade bestämmelser i speciallag ska de bestämmelserna tillämpas. Ytterligare föreslås den åländska lagen liksom rikets informationshanteringslag ställa relativt allmänt formulerade tekniska krav. Det här innebär att den snabba och kontinuerliga tekniska utvecklingen kan beaktas vid tillämpningen. Landskapsregeringen föreslås få mandat att utfärda närmare anvisningar om hur de tekniska kraven ska uppfyllas.

Rikets informationshanteringslag syftar huvudsakligen till att reglera myndigheternas hantering av informationsmaterial. I lagens 2 § 5 punkt definieras begreppet informationsmaterial, vilket avser en datauppsättning som består av handlingar och annan motsvarande information och som har samband med en viss myndighetsuppgift eller myndighetstjänst. I förhållande till den nya åländska offentlighetslagen är den övergripande tanken att den nämnda lagen föreskriver vad som är myndighetshandlingar medan den föreslagna informationshanteringslagen föreskriver hur dessa myndighetshandlingar ska hanteras.

Nedanstående genomgång syftar till att genomlysna rikets informationshanteringslag (för detaljmotivering hänvisas till RP 284/2018 rd) i detalj för att rekommendera vilka bestämmelser som arbetsgruppen bedömer att det finns behov av i en åländsk informationshanteringslag.

Tabell 7: Förslag till åländsk informationshanteringslag.

Rikets informationshanteringslag	Förslag till åländsk lag om informationshantering
<p>1 § <i>Lagens syfte</i> Syftet med denna lag är att</p> <p>1) säkerställa en enhetlig och kvalitativ hantering samt informationssäker behandling av myndigheternas informationsmaterial så att offentlighetsprincipen förverkligas,</p> <p>2) möjliggöra ett tryggt och effektivt utnyttjande av myndigheternas informationsmaterial så att myndigheterna i enlighet med god förvaltningssed kan sköta sina uppgifter och tillhandahålla förvaltningskunderna tjänster på ett kvalitativt sätt och med gott resultat,</p> <p>3) främja interoperabiliteten mellan informationssystem och informationslager.</p>	<p>Inledningsvis anges syftet med lagen, vilket i stort föreslås motsvara syftet i rikets informationshanteringslag.</p> <p>Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn (öppna data-direktivet) har i landskapet implementerats genom speciallagstiftning (Se landskapslag (2021:165) om vidareutnyttjande av information från landskaps- och kommunalförvaltningen och landskapslag (2021:166) om vidareutnyttjande av information från vissa offentliga företag.</p>

<p>Genom denna lag genomförs till vissa delar Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/37/EU om ändring av direktiv 2003/98/EG om vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn.</p>	
<p>2 § <i>Definitioner</i> I denna lag avses med</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) myndighet de myndigheter som avses i 4 § 1 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), 2) informationshanteringsenhet en myndighet med uppgift att ordna informationshantering i enlighet med kraven i denna lag, 3) informationssystem ett helhetsarrangemang som består av databehandlingsutrustning, programvara och annan databehandling, 4) handling en myndighetshandling som avses i 5 § 2 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet, 5) informationsmaterial en datauppsättning som består av handlingar och annan motsvarande information och har samband med en viss myndighetsuppgift eller myndighetstjänst, 6) informationslager en uppsättning informationsmaterial som används för en myndighets uppgifter eller övriga verksamhet och som hanteras med hjälp av informationssystem eller manuellt, 7) gemensamt informationslager ett för användning av flera aktörer planerat och upprätthållet informationslager vars uppgifter kan lämnas ut och utnyttjas för olika ändamål, 8) informationssäkerhetsåtgärder säkerställande av informationsmaterials tillgänglighet, integritet och tillförlitlighet genom administrativa, funktionella och tekniska åtgärder, 9) informationshantering sådana åtgärder och informationssäkerhetsåtgärder baserade på behov som uppkommer i samband med en myndighets uppgifter eller övriga verksamhet, i syfte att hantera en myndighets informationsmaterial, informationen i olika behandlingsskeden och informationen i informationsmaterial, oberoende av på vilket sätt informationsmaterialen lagras och behandlas i övrigt, 10) verksamhetsprocess en myndighets ärendehantering- eller tjänsteprocess, 11) tekniskt gränssnitt en kommunikationsmetod för elektroniskt informationsutbyte mellan två eller flera informationssystem, 12) elektronisk förbindelse en begränsad vy som genomförs i ett informationssystem och möjliggör visning av informationsmaterial, 	<p>I landskapslagen föreskrivs om för lagen centrala definitioner.</p> <p>Avsikten är att de centrala begreppen beskrivs så tydligt som möjligt. Exempelvis finns i rikets informationshanteringslag 2 § 5 punkten en definition av informationsmaterial som är en datauppsättning som består av handlingar och annan motsvarande information och har samband med en viss myndighetsuppgift eller myndighetstjänst (se även RP 284/2018 rd, s. 68). Arbetsgruppen föreslår att motsvarande i landskapslagstiftning t.ex. kunde definieras som "digital information", för att på ett bättre sätt ge läsaren en förståelse för vad det handlar om för material. Inte heller föreslås det att begrepp som informationshanteringsenhet eller informationslager ska användas.</p> <p>Vidare är det centralt att begreppsapparaten motsvarar den som används i övrig landskapslagstiftning, särskilt arkivlagen (2004:13) för Åland och landskapslagen (2021:165) om vidareutnyttjande av information från landskaps- och kommunalförvaltningen.</p> <p>Ytterligare finns det ingen anledning att i landskapslagen göra en åtskillnad mellan myndigheter och informationshanteringsenheter. Lagen ska tillämpas på åländska myndigheter, vilka definieras i 4 § i den nya offentlighetslagen (2021:79) för Åland.</p>

<p>13) interoperabilitet mellan informationslager utnyttjande och utbyte av information mellan olika informationssystem så att informationens relevans och användbarhet bevaras,</p> <p>14) maskinläsbart format ett filformat som är så strukturerat att datorprogram enkelt kan identifiera, känna igen och extrahera informationsmaterial, specifika uppgifter och strukturer i en handling.</p>	
<p>3 § <i>Lagens tillämpningsområde och begränsningar i det</i> Denna lag ska tillämpas på informationshantering och på användning av informationssystem, då myndigheter behandlar informationsmaterial, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag. Vad som i denna lag föreskrivs om myndigheter ska också tillämpas på universitet som avses i universitetslagen (588/2009) och på yrkeshögskolor som avses i yrkeshögskolelagen (932/2014).</p> <p>Det föreskrivs särskilt om förfaranden som ska iakttas vid ärendehantering och tjänsteproduktion, om sekretessbeläggning och om rätten till information om myndighetshandlingar samt om arkivering av handlingar. I kyrkolagen (1054/1993) föreskrivs om informationshantering och användning av informationssystem inom Finlands evangelisk-lutherska kyrka.</p> <p>Bestämmelserna i 19, 20, 26 och 27 § ska inte tillämpas på rättskipningen vid domstolar eller nämnder som har inrättats för att behandla besvärshandlingar. Bestämmelserna i 3 kap. ska inte tillämpas på riksdagens justitieombudsmans, justitiekanslerns i statsrådet eller domstolarnas verksamhet eller verksamheten vid nämnder som har inrättats för att behandla besvärshandlingar och inte heller på presidentens kansli, riksdagens ämbetsverk, Folkpensionsanstalten, Finlands Bank, övriga självständiga offentligrättsliga inrättningar, universitet som avses i universitetslagen eller på yrkeshögskolor som avses i yrkeshögskolelagen. Bestämmelserna i 3 kap. ska tillämpas på kommuner och samkommuner då de sköter lagstadgade uppgifter.</p> <p>Bestämmelserna i 4 kap. och 22–27 § ska tillämpas på privatpersoner, sammanslutningar och offentligrättsliga samfund som inte är myndigheter till den del som de sköter offentliga förvaltningsuppgifter. På privatpersoner, sammanslutningar och offentligrättsliga samfund som inte är myndigheter tillämpas dessutom det som föreskrivs i 4 och 28 § när de utövar offentlig makt på det sätt som avses i 4 § 2 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet eller när det särskilt föreskrivs att den lagen ska tillämpas på deras verksamhet.</p> <p>Denna lag ska inte tillämpas på landskapsmyndigheter och inte heller på statliga och kommunala myndigheter i landskapet Åland.</p>	<p>Tillämpningsområdet föreslås motsvara det som anges i 4 § i offentlighetslagen (2021:79) för Åland.</p> <p>Myndigheter</p> <p>Med myndighet avses i denna lag</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) landskapets myndigheter, 2) kommunala myndigheter, 3) till Ålands lagting ansluten förvaltning, 4) landskapets affärsverk, samt 5) övriga juridiska och fysiska personer då de genom en landskapslag eller med stöd av en landskapslag sköter offentliga förvaltningsuppgifter. <p>Kommittéer, arbetsgrupper, projektgrupper, utredare och andra organ eller personer som har tillsatts av en myndighet som avses i 1 mom. för att utföra en uppgift eller bereda ett ärende ska betraktas som en separat myndighet vid tillämpningen av denna lag endast då det i lag har föreskrivits om att organet eller personen ska ha en självständig ställning i förhållande till den tillsättande myndigheten.</p>
<p>4 §</p>	<p>Som redan nämnts föreslås inte begreppet "informationshanteringsenheter" ingå i landskapslagen. Det här</p>

<p><i>Ordnande av informationshanteringen i informationshanteringsenheter</i> Informationshanteringsenheter enligt denna lag är</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) statliga ämbetsverk och inrättningar, 2) domstolar och nämnder som har inrättats för att behandla besvärssärenden, 3) riksdagens ämbetsverk, 4) statliga affärsverk, 5) kommuner, 6) samkommuner, 7) självständiga offentligt rättsliga inrättningar, 8) universitet som avses i universitetslagen och yrkeshögskolor som avses i yrkeshögskolelagen. <p>En informationshanteringsenhetens ledning ska ombesörja att det vid enheten</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) har definierats ansvaren för de uppgifter i anslutning till informationshanteringen som föreskrivs i denna och i någon annan lag, 2) finns uppdaterade anvisningar om hantering av informationsmaterial, om användning av informationssystem, om databehandlingsrättigheter, om informationshanteringsansvar, om informationsrättigheter, om informationssäkerhetsåtgärder samt om beredskap för undantagsförhållanden, 3) kan erbjudas utbildning varmed det säkerställs att de anställda och personer som arbetar för informationshanteringsenhetens räkning är tillräckligt förtrogna med gällande författningar, föreskrifter och med informationshanteringsenhetens anvisningar om informationshantering och databehandling samt om offentlighet och sekretess i fråga om handlingar, 4) finns ändamålsenliga instrument för att genomföra informationshanteringskyldigheter, 5) har ordnats tillräcklig övervakning när det gäller iakttagandet av författningarna, föreskrifterna och anvisningarna om informationshantering. 	<p>innebär att det inte heller är nödvändigt att inkludera särskilda bestämmelser om informationshanteringsenheter i landskapslagstiftningen.</p> <p>Landskapslagen eller dess motivering föreslås dock innehålla en allmän beskrivning om en myndighetslednings uppgifter i förhållande till informationshantering och informationssäkerhet. T.ex. att det finns en tydlig ansvarsfördelning, uppdaterade anvisningar och att personalen kontinuerligt erhåller utbildning inom området.</p> <p>I landskapsregeringens säkerhetspolicy (ÅLR 2017/1214) fastställs att det alltid är ledningen som har det övergripande ansvaret för ett IT-system. För samtliga IT-system ska det utses systemägare som ansvarar för att upprätthålla systemsäkerhetsplaner som reglerar vilka krav verksamheten ställer och vad som ska utföras i enlighet med dessa krav. Ytterligare kan utses systemansvariga.</p> <p>Bestämmelserna i rikets informationshanteringslag och landskapsregeringens säkerhetspolicy kan fungera som utgångspunkt för den åländska lagstiftningen.</p>
<p>5 § <i>Informationshanteringsmodell och konsekvensbedömning</i> En informationshanteringsenhet ska upprätthålla en informationshanteringsmodell som definierar och beskriver informationshanteringen i dess verksamhetsmiljö. Informationshanteringsmodellen ska upprätthållas för planering</p>	<p>Föreslås inte några motsvarande bestämmelser. På längre sikt kan det bli aktuellt att införa krav på någon form av informationshanteringsmodeller även inom den åländska förvaltningen.</p>

och genomförande av tjänster, ärendehantering och hantering av informationsmaterial, för genomförande av rättigheter och begränsningar i fråga om tillgången till information, för att minska överlappande insamling av information, för genomförande av interoperabilitet mellan informationssystem och informationslager samt för upprätthållande av informationssäkerhet.

Av informationshanteringsmodellen ska framgå åtminstone uppgifter om

1) beteckningar som beskriver verksamhetsprocesser, om processansvariga myndigheter, om syftet med processer samt om sambandet mellan en process och andra processer,

2) beteckningar på informationslager, beskrivningar av sambanden mellan informationslager, verksamhetsprocesser och informationssystem samt om innehållet i det register som avses i artikel 30.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), nedan dataskyddsförordningen, eller ifall ett sådant register enligt dataskyddsförordningen inte behöver upprättas, om myndigheten som ansvarar för ett informationslager, om informationslagrets användningsändamål, om informationsmaterialens centrala uppgiftskategorier, om mottagarna av utlämnad information och om informationens förvaringstider,

3) överföring av informationsmaterial till arkiv, om arkiveringssättet och om arkiveringsplatsen eller om förstöring,

4) informationssystemets beteckningar, om den systemansvariga myndigheten, om informationssystemets användningsändamål, om anslutningar till andra informationssystem och om överföringssätten via anslutningar,

5) informationssäkerhetsåtgärder.

Vid planeringen av väsentliga administrativa reformer som har konsekvenser för innehållet i informationshanteringsmodellen och i samband med att informationssystem tas i bruk ska informationshanteringsenheten bedöma de förändringar som hänför sig till åtgärderna och deras konsekvenser i förhållande till ansvarerna för informationshanteringen, informationssäkerhetskraven och informationssäkerhetsåtgärderna enligt 4 kap., kraven på skapande och sättet för utlämnande av informationsmaterial enligt 5 kap., kraven på ärendehantering och informationshantering i samband med tjänsteproduktion enligt 6 kap. och, enligt vad som föreskrivs någon annanstans i lag om handlingsoffentlighet, sekretessbeläggning, skyddande av information samt informationsrättigheter.

<p>Informationshanteringsenheten ska i sin bedömning av förändringar som avser informationshantering beakta interoperabiliteten mellan informationslager samt möjligheterna att utnyttja informationslager för skapande och utnyttjande av informationsmaterial. På basis av bedömningen ska informationshanteringsenheten vidta de åtgärder som behövs för att ändra informationshanteringsmodellen och genomföra ändringarna. Det föreskrivs särskilt om konsekvensbedömning i fråga om dataskydd och om förhandssamråd i samband därmed.</p>	
<p>6 § <i>Allmän styrning av interoperabiliteten mellan informationslager</i> Finansministeriet svarar för den allmänna styrningen av interoperabiliteten mellan den offentliga förvaltningens gemensamma informationslager. I detta syfte ska finansministeriet</p> <p>1) ombesörja uppdateringen av den offentliga förvaltningens informationshanteringskarta,</p> <p>2) upprätthålla de allmänna riktlinjerna för utveckling av informationshanteringen inom den offentliga förvaltningen i syfte att främja interoperabiliteten mellan de gemensamma informationslagren och informationssystemen.</p> <p>Varje ministerium ska inom sitt eget ansvarsområde sköta uppdateringen av innehållet i den offentliga förvaltningens informationshanteringskarta och upprätthålla de allmänna riktlinjerna i syfte att främja interoperabiliteten mellan ansvarsområdets gemensamma informationslager och informationssystem. Genom förordning av statsrådet kan det föreskrivas närmare om innehållet i och upprätthållandet av den offentliga förvaltningens informationshanteringskarta.</p>	<p>Föreslås att landskapsregeringen (digitaliseringsenheten) ska ansvara för den allmänna styrningen och interoperabiliteten när det gäller informationssystem. Landskapsregeringen ska ha ett ansvar att främja interoperabiliteten inom den offentliga förvaltningen.</p>
<p>7 § <i>Samarbetet mellan den offentliga förvaltningens informationshantering och produktionen av informations- och kommunikationstekniska tjänster</i> Finansministeriet ska ombesörja att det för koordineringen av samarbetet mellan den offentliga förvaltningens informationshantering och produktionen av informations- och kommunikationstekniska tjänster har ordnats samarbetsmetoder och samarbetsförfaranden för myndigheter vid statliga ämbetsverk och inrättningar samt för kommunala myndigheter. Syftet med samarbetet är att främja genomförandet av de syften som avses i denna lag samt att utveckla den offentliga förvaltningens förfaranden och metoder för tjänsteproduktion genom utnyttjande av informationslager samt informations- och kommunikationsteknik. Inom samarbetet ska utvecklingen, förändringarna i och konsekvenserna av den offentliga förvaltningens informationshantering samt de informations- och kommunikationstekniska tjänsterna följas upp.</p> <p>För samarbetet enligt 1 mom. kan statsrådet tillsätta delegationer eller andra samarbetsorgan.</p>	<p>Se betänkandets kapitel 7.3.1.</p>
<p>8 §</p>	<p>Föreslås inte några motsvarande bestämmelser.</p>

<p><i>Statliga ämbetsverks och inrättningsars bedömning av förändringar i informationshanteringen</i></p> <p>De statliga ämbetsverken och inrättningarna ska i sin bedömning enligt 5 § 3 mom. utvärdera de ekonomiska konsekvenserna av förändringar som är relevanta för informationshanteringen.</p> <p>Det ministerium som ansvarar för verksamhetsområdet ska göra en bedömning enligt 5 § 3 mom. då bestämmelser som är under beredning återverkar på informationsmaterial och informationssystem. Dessutom ska ministeriet bedöma planerade bestämmelsers konsekvenser för handlingsoffentligheten och handlingssekretessen.</p>	
<p>9 §</p> <p><i>Utlåtande om bedömning av förändringar inom statsförvaltningen</i></p> <p>De statliga ämbetsverken och inrättningarna ska tillstålla finansministeriet en på basis av 5 § 3 mom. och 8 § 1 mom. gjord bedömning för utlåtande om utnyttjandet av informationslager och informationssystem samt om interoperabiliteten och informationssäkerheten, då en förändring bedöms få betydande ekonomiska eller funktionella konsekvenser för informationshanteringen eller verksamheten eller då det är fråga om väsentliga förändringar i strukturella gränssnitt för gemensamma informationslager inom den offentliga förvaltningen. Finansministeriet har för avgivande av utlåtande rätt att trots sekretessbestämmelserna få nödvändig information från statliga myndigheter.</p> <p>Närmare bestämmelser om förändringar i informationshanteringen som förutsätter utlåtande, om innehållet i begäran om utlåtande och om förfarandet i ett ärende som gäller utlåtande utfärdas genom förordning av statsrådet.</p>	<p>Föreslås inte några motsvarande bestämmelser.</p>
<p>10 §</p> <p><i>Den offentliga förvaltningens informationshanteringsnämnd</i></p> <p>I anslutning till finansministeriet finns en informationshanteringsnämnd för den offentliga förvaltningen (informationshanteringsnämnden) med uppgift att</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) bedöma hur statliga ämbetsverk och inrättningar samt kommuner och samkommuner genomför och iakttar 4 § 2 mom., 5, 19, 22–24 och 28 § samt 6 kap., 2) främja förfarandena i fråga om informationshantering och informationssäkerhet samt genomförandet av de krav som föreskrivs i denna lag. <p>Statsrådet utser informationshanteringsnämnden för fyra år i sänder. Nämnden har en ordförande, en vice ordförande samt ledamöter med sakkunskap när det gäller informationssäkerhet inom den offentliga förvaltningen, interoperabilitet mellan informationssystem och informationslager, statistik eller hantering av informationsmaterial. Genom förordning av statsrådet föreskrivs det närmare om informationshanteringsnämndens sammansättning,</p>	<p>Föreslås inte några motsvarande bestämmelser.</p>

<p>organiseringen av dess verksamhet och beslutsförfarande samt behörighetskraven för ledamöterna.</p> <p>Finansministeriet utser bland sina tjänstemän sekreterare i bisyssla för nämndens mandatperiod. Genom förordning av statsrådet föreskrivs närmare om sekreterarnas uppgifter.</p> <p>På ledamöterna och ersättarna tillämpas bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar när de sköter uppgifter som hör till nämnden. I skadeståndslagen (412/1974) föreskrivs om skadeståndsansvar. Till ledamöterna och ersättarna betalas ersättning för skötsel av uppgifterna. Finansministeriet fastställer ersättningsbeloppen.</p> <p>Informationshanteringsnämnden kan tillsätta tillfälliga sektioner för utveckling av informationshanteringsförfarandena. Till sektionerna kan höra sakkunniga vid informationshanteringsenheter. Nämndens sekreterare är ordförande för sektionerna. Befolkningsregistercentralen har i uppgift att för informationshanteringsnämnden producera sakkunnigtjänster i syfte att utveckla förfarandena för informationshantering och informationssäkerhet.</p>	
<p>11 § <i>Informationshanteringsnämndens bedömningsuppgift</i></p> <p>Genomförandet av informationshanteringsnämndens bedömningsuppgift baserar sig på en bedömningsplan som nämnden godkänt.</p> <p>Informationshanteringsnämnden har trots sekretessbestämmelserna rätt att för skötseln av en bedömningsuppgift, från de myndigheter som är föremål för bedömning kostnadsfritt få sådana utredningar som är nödvändiga för skötseln av bedömningsuppgiften samt behövliga uppgifter om informationshanteringsmodellen, om bedömningen av förändringar i informationshanteringen, om den beskrivning som avses i 28 §, om de förfaranden som används för ärendehantering och informationshantering i samband med tjänsteproduktion, om teknologin för omvandling av handlingar till elektroniskt format, om upprättande av elektroniska förbindelser och om beskrivningar av tekniska gränssnitt, om användning och administrering av tekniska gränssnitt samt om förfarandena för användning av gränssnitt, med undantag för säkerhetsklassificerade handlingar. Myndigheten ska inom utsatt tid tillställa informationshanteringsnämnden begärd information.</p> <p>Om informationshanteringsnämnden konstaterar brister i fråga om iakttagandet av de bestämmelser som i enlighet med 10 § 1 mom. 1 punkten är föremål för bedömning, kan nämnden uppmärksamgöra myndigheten på genomförandet av de till informationshanteringen anslutna förfarandena enligt denna lag och uppfyllandet av kraven.</p>	<p>Föreslås inte några motsvarande bestämmelser.</p>

<p>Informationshanteringsnämnden ska vartannat år utarbeta en berättelse över bedömningsresultaten och överlämna den till finansministeriet.</p>	
<p>12 § <i>Identifiering av uppgifter som förutsätter tillförlitlighet och säkerställande av tillförlitligheten</i></p> <p>En informationshanteringsenhet ska identifiera uppgifter som förutsätter särskild tillförlitlighet hos anställda eller personer som handlar för enhetens räkning. I säkerhetsutredningslagen (726/2014) föreskrivs om förutsättningar för säkerhetsutredning av person. I lagen om integritetsskydd i arbetslivet (759/2004) föreskrivs om arbetsgivarens rätt att för utredning av arbetstagarens tillförlitlighet utreda kreditupplysningar om denne och behandla uppgifter om narkotikatest.</p>	<p>Se betänkandets kapitel 7.4.</p>
<p>13 § <i>Informationssäkerhet i fråga om informationsmaterial och informationssystem</i></p> <p>En informationshanteringsenhet ska följa upp informationssäkerhetens tillstånd i sin verksamhetsmiljö och säkerställa informationsmaterialens och informationssystemens informationssäkerhet under hela deras livscykel. Informationshanteringsenheten ska identifiera relevanta risker som är förenade med informationsbehandlingen och dimensionera informationssäkerhetsåtgärderna utifrån riskbedömningen.</p> <p>De med tanke på skötseln av en myndighets uppgifter relevanta informationssystemens feltolerans och funktionella användbarhet ska regelbundet säkerställas genom tillräcklig testning.</p> <p>Myndigheten ska planera informationssystemen, informationslagrens strukturer och informationsbehandlingen i samband med dem på ett sådant sätt att handlingsoffentligheten utan svårighet kan genomföras.</p> <p>Myndigheten ska vid sina upphandlingar säkerställa att de aktuella informationssystemen har lämpliga säkerhetsåtgärder.</p> <p>Angående bedömning av informationssäkerheten i myndigheters informationssystem och datakommunikation föreskrivs särskilt.</p>	<p>Landskapslagen föreslås innehålla motsvarande bestämmelser. Finns inget behov av motsvarande bestämmelser som i 5 mom.</p> <p>Landskapsregeringen föreslås få mandat att utfärda närmare säkerhetskrav.</p>
<p>14 § <i>Informationsöverföring i datanät</i></p> <p>Om en myndighet överför sekretessbelagd information i det allmänna datanätet ska informationen överföras i ett krypterat eller på annat sätt skyddat format. Dessutom ska överföringen ordnas så att mottagaren verifieras eller identifieras på ett tillräckligt informationssäkert sätt, innan mottagaren kommer åt att behandla den överförda sekretessbelagda informationen.</p> <p>I lagen om tillhandahållande av digitala tjänster (306/2019) föreskrivs om identifiering av användaren i samband med digitala tjänster som tillhandahålls allmänheten.</p>	<p>Landskapslagen föreslås innehålla motsvarande bestämmelser som i 14 § 1 mom. Detta är något som många myndigheter redan gör i dagsläget och åtminstone borde göra. Praktiskt kan detta genomföras genom t.ex. olika krypteringstjänster eller genom att skicka sekretessbelagda meddelanden genom t.ex. suomi.fi-tjänsten. Riksmyndigheterna använder idag en särskild tjänst för detta som även används av t.ex. Datainspektionen på Åland.</p>
<p>15 § <i>Tryggande av säkerheten i fråga om informationsmaterial</i></p>	<p>Landskapslagen föreslås innehålla motsvarande bestämmelser. Kraven är grundläggande men trots detta finns det ett behov av</p>

<p>Myndigheterna ska genom adekvata säkerhetsåtgärder i fråga om sina informationsmaterial säkerställa att</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) informationsmaterialens oföränderlighet har verifierats tillräckligt väl, 2) informationsmaterialen har skyddats mot tekniska och fysiska skador, 3) informationsmaterialens ursprung, uppdatering och felfrihet har verifierats, 4) informationsmaterialens tillgänglighet och användbarhet har verifierats, 5) informationsmaterialens tillgänglighet begränsas endast om tillgången till informationen eller rätten att behandla informationen har begränsats särskilt i lag, 6) informationsmaterialen kan arkiveras till behövliga delar. <p>Informationsmaterial ska behandlas och förvaras i verksamhetslokaler som är tillräckligt säkra enligt kraven på tillförlitlighet, integritet och tillgänglighet.</p>	<p>lagstiftning inom området. Utmaningen är förstas hur dessa krav formaliseras genom olika anvisningar och processer. Bestämmelserna kan dock bidra till ett utökat säkerhetstänkande hos myndigheterna. IT-säkerhet är ett område som behöver prioriteras med tillräckliga resurser. Bestämmelsen kan även anses särskilt viktig med tanke på möjlig integrering i rikets digitala system.</p>
<p>16 § <i>Kontroll av användarrättigheter för informationssystem</i> Den systemansvariga myndigheten ska definiera användarrättigheterna för informationssystem. Användarrättigheterna ska definieras och uppdateras utifrån användarens uppgiftsrelaterade användningsbehov.</p>	<p>Landskapslagen föreslås innehålla motsvarande bestämmelser. Detta görs redan i stor utsträckning i dagsläget. Bestämmelserna får ses som grundläggande för hantering av ett datasystem.</p>
<p>17 § <i>Insamling av logginformation</i> En myndighet ska ombesörja att logginformation insamlas om användning av dess informationssystem och om utlämnande av information från dem, om användningen förutsätter identifiering eller annan registrering. Syftet med logginformationen är uppföljning av användningen och utlämnandet av information från informationssystem samt utredning av tekniska systemfel.</p>	<p>Landskapslagen föreslås innehålla motsvarande bestämmelser.</p>
<p>18 § <i>Handlingar som ska säkerhetsklassificeras inom statsförvaltningen</i> Myndigheter vid statliga ämbetsverk och inrättningar, domstolar och nämnder som har inrättats för att behandla besvärssärenden ska säkerhetsklassificera handlingar och förse dem med anteckning om säkerhetsklass som visar vilket slag av informationssäkerhetsåtgärder som ska vidtas vid behandlingen av dem. Anteckning om säkerhetsklass ska göras, om en handling eller informationen i den är sekretessbelagd enligt 24 § 1 mom. 2, 5 eller 7–11 punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet och om obehörigt avslöjande eller obehörig användning av handlingen kan orsaka skada för försvaret, för förberedelser inför undantagsförhållanden, för internationella relationer, för brottsbekämpningen, för den allmänna säkerheten eller för stats- och samhällsekonomins funktion, eller på något annat jämförbart sätt för Finlands säkerhet.</p>	<p>Se betänkandets kapitel 7.4.</p>

<p>En handling får inte föras med en anteckning om säkerhetsklass i andra fall än sådana som avses i 1 mom., om anteckningen inte behövs för att fullgöra en internationell förpliktelse som gäller informationssäkerhet eller om handlingen annars har samband med internationellt samarbete.</p> <p>Sådana handlingar som avses i lagen om internationella förpliktelser som gäller informationssäkerhet (588/2004) ska föras med anteckning om säkerhetsklass så som föreskrivs i den lagen.</p> <p>Genom förordning av statsrådet föreskrivs närmare om säkerhetsklassificering, anteckningar i säkerhetsklassificerade handlingar och informationssäkerhetsåtgärder som anknyter till behandlingen av säkerhetsklassificerade handlingar. I 25 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet föreskrivs om anteckning om sekretess.</p>	
<p>19 § <i>Omvandling av informationsmaterial till elektroniskt format och materialens tillgänglighet</i></p> <p>Om en handling inkommer till en myndighet i annat än elektroniskt format ska den omvandlas till elektroniskt format, om det i eller med stöd av lag föreskrivs att handlingen ska förvaras varaktigt eller arkiveras. Myndigheten ansvarar för att en till elektroniskt format omvandlad handling tillförlitlighet och integritet säkerställs. Handlingar som utarbetats av en myndighet ska förvaras elektroniskt. Undantag får göras från kravet på omvandling till elektroniskt format och elektronisk förvaring om det är nödvändigt på grund av behandlingskraven för säkerhetsklassificerade handlingar, övriga informationssäkerhetskrav eller av någon annan nödvändig orsak som har samband med handlingens karaktär.</p> <p>Med beaktande av vad som särskilt föreskrivs om rätten till information och om skydd för personuppgifter, ska myndigheten ombesörja att informationsmaterialet är tillgängligt och att materialet inklusive beskrivningsuppgifter kan utnyttjas i ett allmänt maskinläsbart format, om materialet direkt från originalformatet kan omvandlas till maskinläsbart format.</p> <p>Myndigheten får för omvandlingen till elektroniskt format anlita en privat aktör med tillräckliga tekniska förutsättningar och kunskaper för att sköta en sådan uppgift. På den aktör som utför uppgiften ska tillämpas bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar. I skadeståndslagen föreskrivs om skadeståndsskyldighet.</p>	<p>Finns redan motsvarande bestämmelser om omvandling till elektroniskt format i 8 § i offentlighetslagen (2021:79) för Åland. Detaljmotiveringen innehåller detaljerade föreskrifter om hur omvandlingen ska ske och när den inte ska ske (se LF 8/2020–2021, s. 62–64).</p> <p>Eftersom det redan finns bestämmelser om omvandling till elektroniskt format är det av mer lagteknisk karaktär att avgöra om det är mest lämpligt att bestämmelserna finns kvar i offentlighetslagen eller överförs till den föreslagna informationshanteringslagen. Om det under den eventuella fortsatta beredningen anses att det är mest ändamålsenligt att bestämmelserna finns i den föreslagna informationshanteringslagen så kan bestämmelserna flyttas.</p>
<p>20 § <i>Insamling av informationsmaterial för myndighetsuppgifter</i></p> <p>En myndighet ska sträva efter att utnyttja en annan myndighets informationsmaterial, om den första myndigheten har rätt att via ett tekniskt gränssnitt eller en elektronisk förbindelse få den behövliga informationen från den andra myndigheten. Vid</p>	<p>Landskapslagen föreslås innehålla motsvarande bestämmelser.</p> <p>EU:s dataskyddsförordning omöjliggör att uppgifter delas mot det ursprungliga ändamålet för vilket uppgiften samlades in. Bestämmelsen berör inte det. I stället är syftet med bestämmelsen att myndigheter ska planera sin informationsinsamling på ett sådan sätt att onödiga uppgifter som myndigheten har rätt att få</p>

<p>utnyttjandet av informationen ska parter och andra förvaltningskunders rättssäkerhet tillgodoses.</p> <p>Om en myndighet har rätt att från en annan myndighets informationslager via ett tekniskt gränssnitt eller en elektronisk förbindelse få tillförlitlig och uppdaterad information för skötseln av sina uppgifter, får den inte kräva att dess kunder visar upp eller lämnar in intyg eller utdrag, om det inte är nödvändigt för utredning av ärendet.</p>	<p>från andra informationskällor inte samlas in flera gånger. Exempelvis kan det handla om ämbetsbevis, handelsregisterutdrag, fastighetsutdrag osv. (RP 284/2018 rd, s. 107–108).</p>
<p>21 § <i>Definition av behovet att förvara informationsmaterial</i></p> <p>Om det inte i lag föreskrivs om förvaringstiderna för informationsmaterial eller handlingar ska förvaringstiderna bestämmas med beaktande av</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) i vilken utsträckning informationsmaterialet behövs i myndighetens verksamhet för det ursprungliga användningsändamålet, 2) genomförandet och verifieringen av fysiska eller juridiska personers förmåner, rättigheter, förpliktelser och rättssäkerhet, 3) rättsverkningarna av avtal eller andra privaträttsliga rättshandlingar, 4) de skadeståndsrättsliga preskriptionstiderna, och 5) de straffrättsliga preskriptionstiderna. <p>Efter det att förvaringstiden gått ut ska informationsmaterialen utan dröjsmål arkiveras eller förstöras på ett informationssäkert sätt.</p> <p>Det föreskrivs särskilt om ansvaren för bestämmande av förvaringstiderna, om arkivering och om arkivverkets uppgifter.</p>	<p>Landskapslagen föreslås innehålla motsvarande bestämmelser. Under den vidare beredningen behöver det utredas mer i detalj hur den här bestämmelsen förhåller sig till vad som anges i arkivlagstiftningen. Avsikten är inte att denna bestämmelse ska påverka innehållet i t.ex. en arkivplan utan att förvaringen ska ske på detta sätt om det inte någon annanstans föreskrivs om förvaringstiderna.</p>
<p>22 § <i>Informationsöverföring mellan myndigheter via tekniska gränssnitt</i></p> <p>Myndigheterna ska genomföra regelbundet återkommande och standardiserad elektronisk överföring av information mellan informationssystem via tekniska gränssnitt, om den mottagande myndigheten enligt lag har rätt till informationen. Regelbundet återkommande och standardiserad elektronisk överföring av information kan genomföras på något annat sätt, om det inte är tekniskt eller ekonomiskt ändamålsenligt att genomföra eller använda ett tekniskt gränssnitt. En myndighet kan också i andra situationer öppna ett tekniskt gränssnitt för en myndighet som har rätt till information. Det föreskrivs särskilt om överföring av handlingar och information på annat sätt.</p> <p>Utöver vad som föreskrivs i 4 kap. ska överföring av information mellan informationssystem via tekniska gränssnitt genomföras så att det tekniskt säkerställs att den information som ska överföras behövs i det enskilda fallet eller är nödvändig för att den mottagande myndigheten ska kunna sköta sina uppgifter, ifall</p>	<p>Landskapslagen föreslås innehålla motsvarande bestämmelser. Ytterligare behöver det närmare utredas om det i landskapslagen behövs en särskild bestämmelse om informationsöverföring till riksmyndigheterna, vilken lagstiftning som ska tillämpas osv.</p>

<p>överföringen avser personuppgifter eller sekretessbelagd information.</p> <p>Beskrivningen av strukturen för information som överförs via ett tekniskt gränssnitt ska definieras och uppdateras av den myndighet som lämnar ut informationen. Vid planeringen av informationsöverföring mellan flera myndigheter via tekniska gränssnitt ska beskrivningen av informationsstrukturen definieras och uppdateras under ledning av det ministerium som ansvarar för verksamhetsområdet.</p>	
<p>23 § <i>Öppnande av elektronisk förbindelse till en myndighet</i></p> <p>En myndighet kan öppna en elektronisk förbindelse till en annan myndighet till sådan information i ett informationslager som den mottagande myndigheten har rätt att få tillgång till. Utöver vad som föreskrivs i 4 kap. är en förutsättning för öppnande av en elektronisk förbindelse att</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) förbindelsen begränsas till endast enskild sökning av sådana behövliga eller nödvändiga uppgifter som är förenliga med informationsrätten, samt att 2) informationens användningsändamål utreds i samband med sökningen. <p>Myndigheten ska upprätta en elektronisk förbindelse så att det informationssystem som möjliggör förbindelsen automatiskt identifierar avvikande informationssökningar.</p>	<p>Landskapslagen föreslås innehålla motsvarande bestämmelser.</p>
<p>24 § <i>Överföring av informationsmaterial via tekniska gränssnitt till andra än myndigheter</i></p> <p>En myndighet kan via ett tekniskt gränssnitt överföra information till en aktör som inte är en annan myndighet, om mottagaren uttryckligen enligt lag har rätt att få informationen och behandla den. Ett tekniskt gränssnitt kan under de förutsättningar som anges i 22 § öppnas så som föreskrivs i den paragrafen. Den utlämnande myndigheten ska vid behov säkerställa att mottagaren vid hanteringen av informationen iakttar de skyldigheter som föreskrivs i denna lag.</p> <p>Det föreskrivs särskilt om utlämnande av information i annat elektroniskt format och som informationstjänst till allmänheten via en elektronisk förbindelse.</p>	<p>Landskapslagen föreslås innehålla motsvarande bestämmelser.</p>
<p>25 § <i>Registrering i ärenderegister</i></p> <p>En informationshanteringsenhet ska över ärenden som behandlas eller har behandlats hos en myndighet upprätthålla ett ärenderegister för information om ärenden, ärendebehandling och handlingar. Myndigheten ska utan dröjsmål i ärenderegistret registrera handlingar som har inkommit till myndigheten eller som den upprättat. Utöver vad som föreskrivs i 26 § ska också handlingens ankomsttidpunkt framgå av registreringen.</p>	<p>Finns redan motsvarande bestämmelser om ärenderegister i 8 § i offentlighetslagen (2021:79) för Åland.</p> <p>Eftersom det redan finns bestämmelser om ärenderegister är det av mer lagteknisk karaktär att avgöra om det är mest lämpligt att bestämmelserna finns kvar i offentlighetslagen eller överförs till den föreslagna informationshanteringslagen. Om det under den eventuella fortsatta beredningen anses att det är mest ändamålsenligt att bestämmelserna finns i den föreslagna informationshanteringslagen så kan bestämmelserna flyttas.</p>

<p>Informationshanteringsenheten ska ombesörja att offentliga anteckningar i ett ärenderegister eller i en del av det kan användas för att producera information som gör det möjligt att specificera informationsbegäranden.</p>	
<p>26 § <i>Uppgifter som ska registreras i ärenderegister</i></p> <p>En informationshanteringsenhet ska förse de ärenden som myndigheten ska behandla eller som tilldelats myndigheten med en ärendekod som gör det möjligt att identifiera de uppgifter som rör ärendet.</p> <p>Myndigheten ska för varje ärende registrera åtminstone följande identifieringsuppgifter:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) informationshanteringsenhetens företags- och organisationsnummer, 2) uppgifter som identifierar myndigheten, 3) uppgifter som identifierar verksamhetsprocessen, 4) tidpunkten då ärendet inleddes. <p>I fråga om en handling som inkommit till en myndighet ska registreras åtminstone</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) uppgifter som identifierar handlingen, 2) på vilket sätt handlingen inkommit, 3) handlingens avsändare eller ombud. <p>I fråga om en handling som upprättats av en myndighet ska registreras åtminstone</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) uppgifter som identifierar handlingen, 2) vem som upprättat handlingen, 3) tidpunkten då handlingen upprättats. <p>I ärenderegistret ska om ett ärende dessutom registreras åtminstone</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) vem som inlett ärendet och vid behov övriga parter, 2) hur behandlingen framskridit, 3) myndighetens åtgärder och i samband därmed behandlade handlingar i olika skeden. 	<p>Föreslås inte några nya bestämmelser om ärenderegister. De nyligen antagna bestämmelserna om ärenderegister som finns i 8 § offentlighetslagen anses tillräckliga tillsvidare. Det är viktigt att myndigheternas arbete med att implementera de nyligen antagna bestämmelserna inte försvåras genom att bestämmelserna ändras efter en kort tid.</p>
<p>27 § <i>Hantering av informationsmaterial i samband med tjänsteproduktion</i></p>	<p>Föreslås inte några motsvarande bestämmelser.</p>

<p>En informationshanteringsenhet ska ordna hanteringen av informationsmaterial som uppkommer i andra sammanhang än ärendehandling så att handlingar som har samband med informationsmaterialet kan sökas med hjälp av en kod som anger informationsmängden, så att informationen utan svårighet kan ges till behöriga personer. Myndigheten ska utan dröjsmål registrera handlingar och övrig information som uppkommer i samband med tjänsteproduktion så att det i efterhand är möjligt att konstatera att de uppkommit i samband med produktion av tjänster.</p>	
<p>28 § <i>Beskrivning i syfte att genomföra handlingsoffentligheten</i></p> <p>En informationshanteringsenhet ska för genomförande av offentlighetsprincipen upprätthålla en beskrivning av de informationslager och ärenderegister som den förvaltar. Av beskrivningen ska framgå</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) vilka informationssystem som innehåller uppgifter som hör till ärenderegistret eller till informationshanteringen i samband med tjänsteproduktion, 2) vilken myndighet som beslutar om utlämnande av information från ärenderegistret eller informationssystemet samt dess kontaktuppgifter för informationsbegäranden, 3) vilka kategorier av informationsmaterial som ingår i informationssystemen, 4) de söktermer med vilka handlingar tekniskt kan sökas i en myndighets ärenderegister eller informationssystem, 5) om det finns öppen tillgång till informationsmaterial via ett tekniskt gränssnitt. <p>Informationshanteringsenheten ska i ett allmänt datanät offentliggöra en sådan beskrivning som avses i 1 mom. till den del uppgifterna i beskrivningen inte är sekretessbelagda.</p>	<p>Landskapslagen föreslås innehålla motsvarande bestämmelser. Den föreslagna bestämmelsen kan ses som en komplettering av 1 § 2 mom. i offentlighetslagen som stadgar att myndigheterna ska aktivt verka för att vars och ens rätt att ta del av offentliga myndighetshandlingar förverkligas.</p> <p>Detta behöver inte i praktiken vara särskilt arbetskrävande och kan göras på många olika sätt, utifrån olika ambitionsnivåer. Här några exempel:</p> <p>Kommun: https://www.jakobstad.fi/forvaltning-och-beslut/forvaltning/dataskydd/handlingsoffentlighet</p> <p>Ministerium: https://um.fi/beskrivning-av-handlingars-offentlighet</p> <p>FPA: https://www.kela.fi/web/sv/beskrivning-av-handlingsoffentligheten</p>
<p>29 § <i>Ikraftträdande</i></p> <p>Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.</p> <p>Genom denna lag upphävs lagen om styrning av informationsförvaltningen inom den offentliga förvaltningen (634/2011).</p>	
<p>30 § <i>Övergångsbestämmelser</i></p> <p>Informationshanteringsenheterna ska inom 12 månader efter det att denna lag trätt i kraft utarbeta en sådan informationshanteringsmodell som avses i 5 §.</p> <p>Myndigheter som inte verkar i samband med statliga ämbetsverk och inrättningar ska uppfylla de krav som föreskrivs i 12–16 § inom 36 månader efter det att denna lag trätt i kraft.</p>	<p>Övergångsbestämmelserna föreslås utformas på ett sådant sätt att myndigheterna har tillräcklig tid för att anpassa sig efter det föreslagna regelverket. Liksom i riket kan det eventuellt finnas skäl att stegvis implementera bestämmelserna.</p>

Denna lags 19 § 1 mom. ska 24 månader efter det att lagen trätt i kraft tillämpas på sådana nya handlingar som inkommer till en myndighet och som myndigheten upprättar. Informationsmaterial som uppkommit innan lagen har trätt i kraft ska förvaras så som de uppkommit före övergångstidens utgång. Informationsmaterialens tillgänglighet enligt 19 § 2 mom. ska genomföras inom 24 månader efter det att denna lag trätt i kraft. Denna lags 20 § ska börja tillämpas 12 månader efter det att lagen trätt i kraft.

Ministerierna ska inom 12 månader efter det att denna lag trätt i kraft utreda vilka informationssystem som förutsätts för definition och upprätthållande av de gränssnitt som avses i 22 § 3 mom.

Bestämmelserna i 17 och 22–24 § ska tillämpas på informationssystem som anskaffas efter det att lagen trätt i kraft. På informationssystem som anskaffats innan denna lag trätt i kraft ska tillämpas de krav på elektroniskt utlämnande av information som föreskrivs i 22–24 § vid uppdatering av informationssystemens tekniska gränssnitt och elektroniska förbindelser, dock senast 48 månader efter det att lagen trätt i kraft, och de krav på insamling av logginformation som förutsätts i 17 § ska tillämpas 24 månader efter det att lagen trätt i kraft.

Ärendehantering samt informationshantering i samband med tjänsteproduktion ska i enlighet med de krav som föreskrivs i 26 och 27 § ordnas inom 24 månader efter det att denna lag trätt i kraft. De beskrivningar som avses i 28 § ska uppdateras inom 12 månader efter det att denna lag trätt i kraft.

Arbetsgruppen anser att ovanstående genomgång samt betänkandets allmänna delar kan fungera som utgångspunkt för utformandet av en landskapslag om informationshantering. Lagberedningen rekommenderas därför få i uppdrag av landskapsregeringen att bereda ett lagförslag.

Ytterligare finns det skäl att nämna att rikets lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet (FFS 621/1999) på vissa ställen hänvisar till rikets lag om informationshantering. Exempelvis så beskrivs i 2 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet hur den lagen reglerar rätten att ta del av myndigheternas handlingar medan informationshanteringslagen i sin tur föreskriver om informationshantering av myndighetshandlingar. 16 § 4 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet hänvisar också till informationshanteringslagen när det gäller överföring av information via ett tekniskt gränssnitt och en elektronisk förbindelse. Under den fortsatta beredningen behöver det klarläggas om det med beaktande av den föreslagna åländska informationshanteringslagen behöver göras några ändringar i offentlighetslagen för Åland.

7.1.2 Anvisningar

Som nämndes i föregående kapitel är rikets informationshanteringslag allmänt formulerad, detta bland annat eftersom den tekniska utvecklingen ständigt går framåt vilket kontinuerligt ställer nya krav på exempelvis myndigheternas informationssäkerhetsåtgärder. I stället för att lagstiftningen är mycket detaljerad och innehåller aktuella krav utfärdar riksmyndigheterna olika säkerhetsföreskrifter som myndigheterna kan

använda sig av. Den främsta av dessa föreskrifter är *Katakri* som är ett auditeringsverktyg som myndigheter kan använda när de bedömer sin förmåga att skydda sekretessbelagd information. Genom *Katakri* vill man försäkra att den berörda organisationen har tillräckliga säkerhetsarrangemang för att förhindra avslöjandet av sekretessbelagda uppgifter i alla sådana miljöer där uppgifterna behandlas.

I *Katakri* har det sammanställts minimikrav som grundar sig på nationell lagstiftning och internationella förpliktelser. I *Katakri* ställs inte några absoluta krav på datasäkerhet utan kraven grundar sig som nämnt på gällande lagstiftning rörande informationssäkerhet. De viktigaste nationella regelverken som *Katakri* baserar sig på är rikets informationshanteringslag och statsrådets förordning om säkerhetsklassificering av handlingar inom statsförvaltningen (FFS 1101/2019). När det gäller internationella förpliktelser baserar sig *Katakri* främst på Rådets beslut om säkerhetsbestämmelser för skydd av säkerhetskyddsklassificerade EU-uppgifter (2013/488/EU). Merparten av de nationella säkerhetskraven och säkerhetskraven på EU-nivå är detsamma.

Den första versionen av *Katakri* färdigställdes 2009 som en del av riksregeringens program för att stärka den inre säkerheten. Arbetet med den första versionen leddes av Forsvarsministeriet, 2012 överfördes huvudansvaret för auditeringsverktyget till Inrikesministeriet. Sedermera har ansvaret överförs till den Nationella Säkerhetsmyndigheten⁵³ som lyder under Utrikesministeriet. Namnet *Katakri* som auditeringsverktyget fick vid utarbetandet av den första versionen har bevarats därför att det ansetts vara inarbetat. Den fjärde versionen av *Katakri* utgavs 2020.⁵⁴ *Katakri* finns endast tillgänglig på finska och engelska. Säkerhetskraven i *Katakri* kan delas in i tre huvudområden: *Security management (T)* (fokuserar på att organisationen har välfungerande processer, ledning och tillräckligt utbildad personal för att hantera säkerhetsklassad information), *Physical security (F)* (beskriver säkerhetskraven för den fysiska miljön) och *Information assurance (I)* (innehåller krav för IT-miljöns säkerhet).

Katakri har utarbetats för att vara ett hjälpmedel under normala förhållanden och beaktar inte i sig sådan särskild planering och riskbedömning som kan behövas vid undantagsförhållanden. Dock kan verktyget också användas vid undantagsförhållanden om myndigheterna anser att det är möjligt. *Katakri* ska inte i sig användas vid upphandlingar utan i stället kan upphandlingskraven basera sig på *Katakri*-krav. Även om *Katakri* är detaljerad (den nuvarande versionen är på 115 sidor) är hela tanken med verktyget att det inte ska vara för betungande eller överdrivet utan säkerhetsarbetet ska vara adekvat i förhållande till riskerna i syfte att nå en accepterad risknivå för den typ av information som behandlas. Genom riskmedvetenhet och riskbedömning ska man genom förebyggande åtgärder kunna minimera riskerna med att hantera säkerhetsklassad information.

Förutom *Katakri* finns även *PiTuKri* som är auditeringsverktyget för riksmyndigheternas molntjänster. Syftet med *PiTuKri* är att förbättra säkerheten för sekretessbelagd myndighetsinformation som behandlas i molntjänster, kriterierna hjälper till att avgöra hur säker en molntjänst är. Kriterierna har tagits fram av Cybersäkerhetscentret vid Transport- och kommunikationsverket (Traficom). Arbetet med kriterierna har främst byggts på BSI-kriterierna för molnsäkerhet⁵⁵, skyddsmatrisen framtagen av Cloud Security Alliance⁵⁶,

---

⁵³ Nationella säkerhetsmyndigheten. <https://um.fi/nationella-sakerhetsmyndigheten>

⁵⁴ *Katakri* 2020. https://um.fi/documents/35732/0/FINAL+-+Katakri-2020_201218_en.pdf/705d2bc6-6f1b-90dd-52e1-1ef97dae0623?t=1625140100978

⁵⁵ Kriterier framtagna av Tysklands federala myndighet för informationssäkerhet.

⁵⁶ En organisation som arbetar med att stärka molnsäkerheten.

standarderna ISO27001 och ISO27017 samt Katakri. I motsats till Katakri finns PiTuKri också tillgänglig på svenska.⁵⁷ PiTuKri har elva delområden: 1) Ramvillkor, 2) Säkerhetsledning, 3) Personalsäkerhet, 4) Fysisk säkerhet, 5) Datatrafikens säkerhet, 6) Hantering av identitet och tillträde, 7) Informationssystemets säkerhet, 8) Kryptering, 9) Användarsäkerhet, 10) Flyttbarhet och komparabilitet samt 11) Ändringshantering och systemutveckling.

PiTuKri och Katakri innehåller relativt likvärdiga säkerhetskrav, den förstnämnda fokuserar mer på molntjänster medan den sistnämnda fokuserar mer på den fysiska säkerheten. PiTuKri har en mer direkt koppling till klassningen av informationen medan Katakri listar tydligare standardkrav som sedan anpassas efter informationens säkerhetskrav. Exempelvis Åda förhåller sig ofta till de säkerhetskrav som fastställs i Katakri.

Arbetsgruppen anser att det är helt nödvändigt att utforma specificerade anvisningar om hur de åländska myndigheterna ska hantera myndighetsinformation. Arbetsgruppen anser även att den på längre sikt mest hållbara och stabila lösningen är att först anta grundläggande lagstiftning om myndigheternas informationshantering som sedan byggs vidare med mer detaljerade anvisningar som uppdateras kontinuerligt. Det här arbetet kan grunda sig på mycket av det arbete som redan har utförts i riket. Två grundförutsättningar är dock att de mer detaljerade anvisningarna för de åländska myndigheterna finns tillgängliga på svenska och att kraven anpassas efter den åländska förvaltningens behov.⁵⁸ Redan i det här skedet finns det skäl att påpeka att det är mycket troligt att landskapsregeringen behöver anlita utomstående expertis för att kunna utforma mer detaljerade anvisningar, något som exempelvis redan gjordes i samband med att den nuvarande molnstrategin för det offentliga Åland⁵⁹ arbetades fram.

7.1.3 Inverkan på arkiveringen

Som beskrevs i kapitel 5.1.2 var avsikten med beredningen av informationshanteringslagen i riket att lagstifta om informationens hela livscykel, detta lyckades dock inte i och med att arkiveringen inte kunde inkluderas och i stället väntas nu en ny arkivlag. En delorsak till att det inte gick att inkludera arkiveringen i rikslagstiftningen var att det upplevdes som ett för stort steg där det var mycket svårt att bedöma konsekvenserna för arkiveringens del. Ytterligare var finansministeriet och Riksarkivet inte överens om hur lagstiftningen skulle utvecklas. I efterhand har finansministeriet ansett att detta inneburit vissa fördelar rörande möjligheterna att på längre sikt följa upp konsekvenserna av informationshanteringslagen för arkiveringen.

I finansministeriets lägesbild av lagstiftning förknippad med digitalisering (December 2021, s. 16) beskrivs följande om informationshanteringslagens samband med arkivering: *"I informationshanteringslagen förutsätts att information om överföring av informationsmaterial till arkiv, arkiveringssätt och arkiveringsplats eller förstöring ska definieras när informationshanteringsmodellen planeras. Arkivbildning föreskrivs i första hand i arkivlagen och arkivbildaren fastställs utifrån arkivlagen. Det är skäl att observera att informationshanteringslagen inte heller föreskriver om den myndighet som fastställer förvaringstiderna. För detta fastställande ansvarar i enlighet med dataskyddsförordningen den personuppgiftsansvarige vad gäller personuppgifter och med stöd av arkivlagen arkivbildaren vad gäller andra uppgifter. Om det inte föreskrivs att*

---

⁵⁷ Cybersäkerhetscentret. <https://www.kyberturvallisuuskeskus.fi/sv/publikationer/sakerhetskriterier-molntjanster-pitukri>

⁵⁸ Se även Myndigheten för samhällsskydd och beredskap i Sveriges föreskrifter. <https://www.msb.se/sv/regler/gallande-regler/krisberedskap-och-informations sakerhet/msbfs-20206/>

⁵⁹ ÅLR 2017/320.

handlingarna ska förvaras varaktigt ska de förstöras efter deras angivna förvaringstid så att dataskyddet är säkerställt”.

På Åland finns bestämmelser om arkivering i arkivlagen (2004:13) för landskapet Åland. Enligt 1 § tillämpas lagen på följande arkivbildare 1) landskapsregeringen samt landskapsregeringen underlydande enheter, verk, affärsverk, inrättningar och myndigheter, 2) Ålands penningautomatförening, 3) kommunala myndigheter och organ, 4) andra samfund, organ och personer när de utför ett offentligt uppdrag enligt landskapslag till den del det som följd av uppdraget uppkommer handlingar som avses i offentlighetslagen (2021:79) för Åland. I 2 § 2 mom. stadgas att på statliga myndigheter verksamma i landskapet Åland tillämpas arkivlagen (FFS 831/1994), dock så att dessa myndigheter får föra bort sina arkivalier från landskapet endast efter samråd med landskapsregeringen.⁶⁰

Enligt arkivlagens 3 § har landskapsregeringen det högsta överinseendet över arkivväsendet i landskapet och upprätthåller ett landskapsarkiv. I 5 § stadgas att varje arkivbildare ska ha en arkivfunktion vilket har till uppgift att säkerställa att handlingar hålls tillgängliga och bevaras, att sköta den informationstjänst som hänför sig till dem, att bestämma handlingars förvaringsvärde och att gallra ut onödigt material. Arkivfunktionens krav ska beaktas i arkivbildares informations- och dokumentförvaltning. I 6 § finns bestämmelser om att varje arkivbildare ska ha en arkivplan som ska underställas landskapsregeringen för fastställelse. Av arkivplanen ska åtminstone följande framgå⁶¹:

- 1) förvaringstiderna för handlingar som inkommer och uppstår till följd av skötseln av arkivbildarens verksamhet,
- 2) förvaringssätten för ovan nämnda handlingar,
- 3) vilka handlingar och uppgifter i handlingar som skall bevaras varaktigt,
- 4) vilka arkivutrymmen som används för handlingar som skall förvaras varaktigt,
- 5) vilka material och metoder som används för framställning av handlingar och för lagring av information och
- 6) vilka handlingar som kan utgällas ur arkivet.

I och med de utmaningar som har funnits i riket gällande informationshanteringslagens samband med rikets arkivlag samt den uppföljning rörande detta som fortsättningsvis pågår föreslår arbetsgruppen att en eventuell åländsk informationshanteringslag ska utformas så neutralt som möjligt i förhållande till bestämmelserna i den åländska arkivlagen. Arbetsgruppen har uppfattat att en stor del av problematiken i riket har rört den nya begreppsapparat som infördes i och med rikets informationshanteringslag. Exempelvis rörande hur begrepp som informationslager och informationshanteringsmodeller/- och kartor ska förhålla sig till begrepp som arkivfunktion och arkivplaner som återfinns i arkivlagstiftningen. Ytterligare en fråga har varit hur informationshanteringsnämndens arbete ska förhålla sig till det arbete som utförs av Riksarkivet.⁶² Med beaktande av detta förväntas det vara underlättande att det inte föreslås några motsvarande begrepp i den föreslagna åländska informationshanteringslagen.

---

⁶⁰ I enlighet med 30 § 17 punkten självstyrelselagen.

⁶¹ Mer information om arkivplaner finns på Landskapsarkivets hemsida. <https://www.arkivet.ax/sv/myndigheter/rad-dig-arbetar-arkiv/arkivplanens-innehall>

⁶² Riksarkivet deltar i beredningen av informationshanteringsnämndens rekommendationer. <https://arkisto.fi/strategi2025>

Oavsett är det oundvikligt att frågor rörande informationssäkerhet och överföring av information får en inverkan även på arkiveringen. T.ex. står det klart att nya bestämmelser och anvisningar om hur information får förvaras får en inverkan på arkivplanerna. Arbetsgruppens bedömning är ändå att det inte råder något motsatsförhållande mellan att trygga grundläggande bestämmelser om hur myndighetsinformation får hanteras och förvaras på ett informationssäkert sätt samtidigt som samma myndighetsinformation redan inledningsvis görs redo och anpassas för arkivering. Det är även viktigt att det finns ett kontinuerligt samarbete mellan Landskapsarkivet och den enhet inom landskapsregeringen som får i uppdrag att utarbeta närmare informationssäkerhetsanvisningar.

7.1.4 Inverkan på polisens verksamhet

I kapitel 7.1.1 beskrevs att den föreslagna lagen föreslås tillämpas på myndigheter, vilka definieras i 4 § offentlighetslagen (2021:79) för Åland. Enligt 4 § offentlighetslagen ska lagen inte tillämpas på Ålands polismyndighet. I 3 § 2 mom. i offentlighetslagen finns en hänvisning till landskapslagen (2021:115) om tillämpningen av lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet hos Ålands polismyndighet. Enligt nämnda lag ska lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (FFS 621/1999), med vissa mindre avvikelser, tillämpas vid Ålands polismyndighet till den del myndighetens verksamhet grundar sig på landskapets lagstiftningsbehörighet. Undantagen berör främst de hänvisande bestämmelserna till rikets informationshanteringslag som finns i rikets offentlighetslag.

I dagsläget tillämpar Ålands polismyndighet redan rikets informationshanteringslag till den del myndighetens verksamhet hör till rikets lagstiftningsbehörighet. Dock kan inte lagen tillämpas för den verksamhet som hör till landskapets behörighet. Myndigheten har till arbetsgruppen framfört att detta medför vissa utmaningar, exempelvis rörande att information som myndigheten upprättar och som hör till Ålands behörighet inte kan säkerhetsklassificeras i enlighet med statsrådets förordning om säkerhetsklassificering av handlingar inom statsförvaltningen (FFS 1101/2019) (förordningen har utfärdats med stöd av 18 § 4 mom. i rikets informationshanteringslag). Myndigheten har ytterligare påpekat att det kan bli utmanande att tillämpa rikets polislag och offentlighetslag (vilka tillämpas genom blankettlagstiftning) vid sidan av en eventuell åländsk informationshanteringslag. I riket, liksom föreslås på Åland, utgör offentlighetslagen och informationshanteringslagen en helhet.

I samband med att polismyndighetens tillämpning av rikets offentlighetslag och eventuellt även rikets informationshanteringslag har setts över har det även framkommit att det i dagsläget saknas bestämmelser om ärenderegister och omvandling av handlingar till elektroniskt format. Bestämmelserna finns på Åland i offentlighetslagen och i riket i informationshanteringslagen, som nämnt tillämpas ingendera av lagarna på Ålands polismyndighet.

Arbetsgruppen anser att problematiken rörande avsaknaden av bestämmelser rörande omvandling och ärenderegister bör korrigeras men att avsaknaden av uttryckliga lagbestämmelser inte innebär ett förbud mot att registrera handlingar, varför problemet inte är brådskande. Samtidigt är lösningen på problemet beroende av om Ålands polismyndighet ska tillämpa den föreslagna åländska informationshanteringslagen eller rikets informationshanteringslag. Arbetsgruppen anser att det finns för lite information för att ta ställning till den frågan i dagsläget utan saken måste utredas vidare. Frågor som bör utredas i samband med detta är exempelvis:

- Vilka självstyrelsemässiga konsekvenser det kan ha att Ålands polismyndighet lyder under rikets polislagen, offentlighetslagen och informationshanteringslagen?
- Om polismyndigheten ska tillämpa hela eller endast delar av rikets informationshanteringslagen som blankettlag?
- Vilka kostnader det skulle medföra att polismyndigheten tillämpar hela eller delar av informationshanteringslagen.

7.1.5 Bestämmelser om användning av kakor

I kapitel 6.2.4 konstaterades att användningen av kakor på åländska myndigheters webbplatser är ett oreglerat område. Trots detta kan dock konstateras att många av de åländska myndigheterna redan idag begär samtycke till användning av kakor av besökarna på sina webbplatser. I artikel 5.3 i direktivet om integritet och elektronisk kommunikation (2002/58/EG) föreskrivs att medlemsstaterna ska se till att lagring av information eller tillgång till information som redan är lagrad i en abonnents eller användares terminalutrustning endast är tillåten på villkor att abonnenten eller användaren i fråga har gett sitt samtycke eller har fått tillgång till tydlig och fullständig information, i enlighet med direktiv 95/46/EG, bland annat om ändamålen med behandlingen av uppgifterna. Detta får inte förhindra någon teknisk lagring eller åtkomst som endast sker för att utföra överföringen av en kommunikation via ett elektroniskt kommunikationsnät eller det som är absolut nödvändigt för att leverantören ska kunna tillhandahålla en av informationssamhällets tjänster som användaren eller abonnenten uttryckligen har begärt.

Med anledning av bestämmelserna i direktivet om integritet och elektronisk kommunikation **föreslår arbetsgruppen att det tas in bestämmelser i landskapslagstiftningen som motsvarar 205 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (FFS 617/2014)**. Detta i syfte att reglera myndigheternas användning av kakor. Bestämmelserna föreslås placeras i den nya landskapslagen om informationshantering.

7.1.6 Sammanfattning

Sammanfattningsvis föreslår arbetsgruppen följande:

- Det stiftas en allmän lag om informationshantering inom den offentliga förvaltningen. Lagen föreslås komplettera offentlighetslagen.
- Lagen föreslås ha en liknande struktur som rikets informationshanteringslagen men innehålla betydande avvikelser med anpassningar efter de åländska förhållandena.
- Tyngdpunkten föreslås vara att lagen innehåller grundläggande bestämmelser om informationssäkerhet och säker överföring av information.
  - De allmänna bestämmelserna i lagen behöver oundvikligen kompletteras av mer detaljerade informationssäkerhetsanvisningar.
- Landskapsregeringen (digitaliseringsenheten) föreslås få ett ansvar att leda, utveckla och övervaka interoperabiliteten inom hela den offentliga förvaltningen.
- Lagen föreslås vara neutral i förhållande till landskapslagstiftningen om arkivering.
- I samband med en eventuell fortsatt beredning behöver Ålands polismyndighets helhetsmässiga reglering inom området ses över.
- Lagen föreslås innehålla bestämmelser om myndigheternas användning av kakor.

7.2 Utökad elektronisk kommunikation

I kapitel 4 beskrevs att Danmark infört bestämmelser om att det är obligatoriskt att kommunicera digitalt med den offentliga förvaltningen. I Sverige har inte någon motsvarande lagstiftning införts men i utredningen *Juridik som stöd för förvaltningens digitalisering* (SOU 2018:25) föreslås delvis sådan reglering som införts i Danmark. I utredningen föreslås att det införs en reglering om att en myndighets skriftliga underrättelser eller andra handlingar till enskilda ska förmedlas digitalt, om det inte är olämpligt av säkerhetsskäl eller av andra skäl. Enskilda har dock möjlighet att meddela att de inte önskar ta emot skriftliga underrättelser eller andra handlingar från myndigheten i digital form. I utredningen anses att för att det ska vara tydligt och förutsebart för enskilda hur förvaltningen kommunicerar underrättelser eller andra handlingar bör huvudsakliga principer framgå i reglering.⁶³

Enligt den svenska utredningen är det inte skäligt att ålägga privatpersoner en skyldighet att kommunicera digitalt med förvaltningen. Däremot skulle det vara viktigt att de fördelar som digitaliseringen innebär tas tillvara så att medborgarna enklare och snabbare kan få tillgång till beslut och annan information från förvaltningens sida. I utredningen anses det inte tillräckligt att detta är en målsättning för förvaltningen utan det finns behov av reglering så att det tydligt framgår för enskilda hur förvaltningen kommunicerar. Förfarandet där det är möjligt att även kommunicera via andra metoder än digitalt men där digital kommunikation utgör den huvudsakliga metoden har i Sverige kallats "*digitalt först*". Huvudsaklig digital kommunikation kan i förlängningen leda till effektivitetsvinster, lägre kostnader för distribution samt en minskad miljöpåverkan till följd av att mängden papperspost reduceras.⁶⁴

Enligt 4 § förvaltningslagen (2008:9) för landskapet Åland ska bland annat myndigheterna bemöta den som uträttar ärenden hos förvaltningen jämlikt och åtgärderna skall skydda förväntningar som är berättigade enligt rättsordningen. I enlighet med 49 § 1 mom. förvaltningslagen ska ett beslut som en myndighet har fattat utan dröjsmål delges en part och andra kända som har rätt att söka rättelse i det eller att överklaga det genom besvär. Detsamma gäller även ett sådant beslut som inte får överklagas. Enligt 2 mom. ska myndigheten under behandlingen av ett ärende sköta delgivningen av meddelanden, kallelser eller andra handlingar som inverkar på behandlingen av ärendet. Förfarandet vid delgivning framgår av förvaltningslagens 10 kapitel. Enligt 58 § och 58a § kan bevislig och vanlig delgivning ske elektroniskt om den som saken gäller samtycker till det.

Arbetsgruppen delar ovannämnda svenska utrednings bedömning att det skulle vara viktigt att reglera mer i detalj hur den offentliga förvaltningen kommunicerar. Dels för att förbättra och stärka möjligheterna till att kommunicera digitalt, dels för att klargöra vilken kommunikation allmänheten kan förvänta sig vilket ökar förutsägbarheten i myndigheternas agerande. Den digitala myndighetskommunikationen i Danmark (Färöarna och delvis även Finlands tillämplar liknande system) och den föreslagna i Sverige bygger långt på att medborgarna har elektroniska brevlådor där de kan ta emot sin digitala post. I ett längre perspektiv skulle detta vara ett viktigt steg i Ålands digitalisering. Arbetsgruppens bedömning är dock att den här utvecklingen är tätt sammankopplad med de förslag om styrning och koordinering som presenteras i kap. 7.3.1. Därför föreslås nedan ett antal mindre steg som kunde utöka myndigheternas möjligheter att kommunicera digitalt i väntan på en mer heltäckande lösning. Detta i och med att en totalt övergång till huvudsakligen digital

---

⁶³ SOU 2018:25, s. 262.

⁶⁴ SOU 2018:25, s. 263.

kommunikation kunde riskera att äventyra rättssäkerheten om det inte finns en heltäckande lösning med elektroniska brevlådor. Adressuppgifter till enskilda finns registrerade i olika myndighetsregister men inte alltid e-postadresser, det är därför inte möjligt att helt övergå till elektronisk kommunikation utan elektroniska brevlådor.

Arbetsgruppens förslag:

- Om en enskild inleder sitt ärende hos en myndighet elektroniskt (t.ex. genom ett e-formulär eller genom e-post) ska en myndighet förmedla alla skriftliga underrättelser, andra handlingar, beslut osv. till den enskilde elektroniskt om det inte är olämpligt av sekretesskäl, säkerhetskäl, eller någon annan orsak (t.ex. andra lagbestämmelser, informationen om hur man kommunicerar med den enskilde har blivit okänd osv.). Handlingarna ska förmedlas till den e-post som uppgavs när ärendet inleddes (om endast e-post skickas som inledning på ett ärende ska handlingarna skickas till denna e-postadress). En enskild som har inlett sitt ärende vid myndigheten elektroniskt ska även kunna meddela att den inte önskar ta emot skriftliga underrättelser, andra handlingar eller beslut från myndigheten elektroniskt. Dessa ska då skickas per post.
  - Förändringen innebär att det inte skulle krävas någon särskild bekräftelse från den som inleder sitt ärende elektroniskt för att myndigheten ska kunna delge personen elektroniskt. Idag inleds många ärenden elektroniskt men ärendet avslutas ändå med att beslutet kommuniceras per post vilket innebär merarbete för förvaltningen, onödig pappersåtgång och dessutom tar det längre tid för mottagaren att få ta del av beslutet.
  - Med ett sådant förfarande som föreslås blir en stor del av myndigheternas kommunikation med enskilda elektronisk men inte all och det finns inte heller någon skyldighet att ta del av myndighetshandlingar elektroniskt. Det finns alltid ett val för den enskilde.
- Ytterligare föreslås en huvudregel om att myndigheter ska förmedla skriftliga underrättelser, andra handlingar eller beslut till andra myndigheter elektroniskt om det inte är olämpligt av sekretesskäl, säkerhetskäl eller någon annan orsak.
  - Regleringen föreslås vara mer omfattande när det gäller myndighetskommunikation därför att det är mindre risk för att en myndighets informationskanaler är okända, i jämförelse med enskildas (i avsaknad av elektroniska brevlådor).
  - Det är ett bra första steg att ta. Som jämförelse införde t.ex. Danmark redan 2001 krav om att myndigheterna sinsemellan skulle kommunicera digitalt medan digital kommunikation mellan myndigheter och allmänheten gjordes obligatorisk först 2011.

Arbetsgruppens bedömning är att det är mest lämpligt att införa ovanstående föreslagna regleringar i förvaltningslagen. Det behöver även göras en detaljövrsyn över hur bestämmelserna förhåller sig till övriga bestämmelser i förvaltningslagen. Exempelvis krävs enligt 58 och 58a §§ om bevislig och elektronisk delgivning särskilt samtycke av parterna om en handling ska delges elektroniskt. Detta föreslås åtminstone inte krävas för vanlig delgivning med den föreslagna bestämmelsen. Genom att en part inleder sitt ärende elektroniskt vid en myndighet har den automatiskt samtyckt till att handlingar delges elektroniskt om parten inte uttryckt något annat.

Den föreslagna ändringen ska inte inverka på delgivningstiderna. Ytterligare när det gäller delgivning finns det skäl att beröra fråga ur ett behörighetsperspektiv. Enligt självstyrelselagen hör förvaltningsförfarandet till

landskapets behörighet medan bestämmelser rörande förvaltningsprocesser hör till rikets behörighet. Behörighetsfrågan rörande delgivning bör därför bedömas utgående från när förvaltningsförfarandet övergår i en förvaltningsprocess. Högsta domstolen har konstaterat att bland annat behandlingen av rättelseyrkande hos en myndighet och myndigheters delgivning av parter utgör förvaltningsförfarande och faller därför inom ramen för landskapets behörighet (31.1.2003, OH 2002/107 och 27.12.2007, OH 2007/140).

Man kan utgå från att det som finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (FFS 808/2019) faller inom rikets behörighet. Enligt 13 § 2 mom. i den rikslagen ska besvär anföras skriftligen inom 30 dagar från delfåendet av beslutet. Det är här gränssnittet finns mellan rikets och landskapets behörighet. Landskapslagstiftningen definierar tidpunkten för delfående vilket sedan ligger till grund för inledandet av den besvärstid som följer av rikslagen. Även regleringen om besväransvisningar finns i landskapslagstiftningen, men de besväransvisningarna måste beakta rikslagstiftningen, t.ex. kan besväransvisningarna inte informera om besvärstider på ett sätt som står i strid med rikslagstiftningen.

När det särskilt gäller på vilket sätt myndigheterna ska kommunicera elektroniskt föreslår arbetsgruppen att det inte i detalj regleras genom vilken teknisk lösning myndigheterna ska sköta sin elektroniska kommunikation, vilket kan förändras över tid och beroende på situation. Enligt den svenska utredningen *Juridik som stöd för förvaltningens digitalisering* behöver inte lagstiftningen vara neutral i förhållande till att ta ställning till att tekniska lösningar ska användas med bör så långt det är möjligt vara teknikneutral rörande vilka tekniska lösningar som används. Dels med beaktande av samhällets snabba tekniska utvecklingen, dels även för att undvika att ta särskild ställning för någon specifik leverantör av tekniska lösningar.

Vidare ska inte skriftliga underrättelser eller andra handlingar kommuniceras digitalt om det är olämpligt av säkerhetsskäl eller andra skäl. Viss känslig information är inte lämplig att kommunicera digitalt därutöver kan det vara något i kontakten med den enskilde som gör att det inte är lämpligt att kommunicera digitalt i ett specifikt fall (eller rörande en specifik handling). Ytterligare ska det vara möjligt för enskilda att meddela att de inte önskar ta emot skriftliga underrättelser eller andra handlingar från myndigheten digitalt. Det kan t.ex. handla om att en enskild meddelar myndigheten att man i ett specifikt ärende inte önskar få informationen digitalt eller att myndigheterna bygger upp standardiserade formulär där enskilda kan ange att man inte önskar erhålla digital information. Den föreslagna regleringen ska inte heller hindra att en myndighet inte kommunicerar elektroniskt om det på grund av avsaknad av uppgifter om elektroniska kontaktvägar inte finns förutsättningar för en sådan kommunikation.

Sammanfattningsvis ***rekommenderar arbetsgruppen att det i förvaltningslagen tas in bestämmelser om att när en enskild inleder ett ärende hos en myndighet elektroniskt ska myndigheten förmedla alla handlingar i ärendet elektroniskt till den enskilde om det inte är olämpligt av något skäl. En enskild ska även ha möjlighet att meddela att den inte önskar ta emot handlingarna elektroniskt. Ytterligare föreslås en ny huvudregel om att myndigheter ska förmedla handlingar till andra myndigheter elektroniskt om det inte är olämpligt av något skäl.***

7.3 Styrning och samordning

7.3.1 Allmän styrning och koordinering av den offentliga förvaltningens digitalisering

Nästan samtliga genomförda digitaliseringsprojekt som beskrevs i kapitel 2 har syftat till eller haft som vision att samordningen och koordineringen rörande digitalisering behöver utvecklas på Åland. IT-lösningar kräver ofta specialkunskap och stora resurser som är utmanande för den åländska offentliga sektorn som består av många små enheter. Att det existerar många små enheter behöver inte nödvändigtvis innebära ett problem så länge som det är möjligt att samverka inom områden som kräver det. Det nuvarande digitaliseringsarbetet inom den åländska förvaltningen har utgått från frivillighet. En majoritet av de sakkunniga som arbetsgruppen har intervjuat för det här uppdraget har konstaterat att den här frivilligheten har hindrat samordning och utveckling. Den samstämmiga bilden är att den offentliga förvaltningen i brist på styrning och koordinering har utvecklats i långsammare takt och befinner sig idag på en lägre nivå än motsvarande aktörer i närregionen.

En del av en förbättrad styrning är att lagstifta om olika lagkrav som aktörerna inom den offentliga förvaltningen måste förhålla sig till. Den andra delen är att dela ut ett tydligt ledar- och koordineringsansvar för utvecklingen. Erfarenheterna från närregionen visar att ledaransvaret bör finnas centralt på högsta nivå (se kap. 5.2 där avsaknaden av styrning ansågs vara en av de främsta orsakerna till den svenska förvaltningens långsamma digitaliseringstakt). Arbetsgruppen anser följaktligen att det är nödvändigt att landskapsregeringen (Digitaliseringsenheten) tar ett större ansvar för hela den offentliga förvaltningens digitalisering (något som också har påpekats av Digitaliseringsrådet, se kap. 2.3). Ansvaret kan exempelvis innebära att regelbundet ta initiativ till ny lagstiftning, fastställa standarder och principer för den övriga förvaltningen samt koordinera resurser. Exempelvis har finansministeriet, som ansvarar för den offentliga förvaltningens digitalisering, fastställt digitaliseringsprinciper som gäller för hela den offentliga förvaltningen i riket.⁶⁵

Inom ramen för den här arbetsgruppens uppdrag har det inte varit möjligt att i detalj föreslå hur lagstiftningen om styrningen av den offentliga förvaltningen ska utformas. **Arbetsgruppen rekommenderar därför att landskapsregeringen tillsätter en arbetsgrupp med uppdrag att utforma landskapslagstiftning om styrning och koordinering av den offentliga förvaltningens digitalisering.** Arbetsgruppen bör samla en bredd av aktörer inom den offentliga förvaltningen och innehålla representanter från landskapsregeringens underlydande myndigheter och kommunerna eftersom dessa påverkas av styrningen. Särskilt bör arbetsgruppen utreda om det finns behov av lagstiftning om krav som rör användandet av gemensamma stödtjänster (i riket⁶⁶ och på Färöarna har exempelvis införts krav om att myndigheterna ska använda de gemensamma stödtjänsterna). Ett första viktigt steg mot en ökad samordning kunde vara att i lag fastställa att landskapsregeringens underlydande myndigheter ska använda de gemensamma stödtjänsterna och att undantag från detta endast kan beviljas av landskapsregeringen. Det här kunde exempelvis göra det möjligt att hela tiden se till helheten för förvaltningens digitalisering.

Om det exempelvis finns en politisk vilja att koordinera de åländska digitala myndighetstjänsterna enligt principen om "en dörr in" där medborgarna kan hantera alla sina myndighetsärenden digitalt i en och samma

---

⁶⁵ Finansministeriet. <https://vm.fi/sv/digitaliseringsprinciperna>

⁶⁶ Se lag om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster (FFS 571/2016) samt lag om anordnande av statens gemensamma informations- och kommunikationstekniska tjänster (FFS 1226/2013).

tjänst och/eller att data samlas på ett ställe och sedan kan användas av samtliga myndigheter genom en enskilds samtycke (motsvarande som i Danmark, Estland, Färöarna) så skulle den här föreslagna arbetsgruppens arbete utgöra grundbulten för sådana lösningar. Liksom på Färöarna finns det inte några tekniska hinder för en sådan utveckling även på Åland med rätt resurser⁶⁷. Det är dock inte genomförbart utan lagstiftning med krav om samordning.

Arbetsgruppen har även under sitt arbete konstaterat att det finns ett behov av en ökad koordinering internt inom landskapsregeringen när det gäller digitaliseringsfrågor. Det har saknats ett helhetsansvar vilket lett till temporära lösningar, särskilt i förhållande till lagstiftning som antagits på EU-nivå. **Landskapsregeringen bör se över möjligheten att inrätta en permanent arbetsgrupp som arbetar med lagstiftning i anslutning till digitalisering.** Arbetsgruppen kunde förutom att koordinera lagstiftningsarbetet även få i uppdrag att omvärldsbevaka utvecklingen inom området och regelbundet upprätthålla en dialog med motsvarande aktörer i Finland, Sverige och på EU-nivå. Digitaliseringsenheten kunde ha det koordinerande ansvaret för arbetsgruppen men arbetsgruppen kan samla kompetens från flera olika områden.

7.3.2 Lagstiftning om Åda

Som konstaterades i kapitel 6.2.2 finns det i dagsläget ingen lagstiftning om Åda Ab. Enligt 124 § grundlagen kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. I förhållande till bolag innebär det här att offentliga förvaltningsuppgifter kan anförtros ett bolag direkt med stöd av lag eller att det i lag förs in bestämmelser genom vilka en myndighet kan besluta om att anförtro ett bolag de offentliga förvaltningsuppgifterna (RP 1/1998 rd, s. 179).

Riksdagens justitieombudsman har i ett beslut (3348/2019) konstaterat att uppdraget att upprätthålla IT-relaterade tjänster för den egna verksamheten (förvaltningens egen verksamhet) är ett ansvarsområde som ingår i den offentliga landskapsförvaltningen varför Åda ska likställas med en sådan enhet som lyder under, har inflytande eller på annat sätt kan anses tillhöra en landskapsmyndighet, då Åda sköter dessa uppgifter inom landskapsförvaltningen. Ytterligare kan det nämnas att det finns landskapslagstiftning om andra bolag i landskapets ägo (se t.ex. landskapslagen (2015:110) om landskapets fastighetsverk. Sammantaget förefaller det som att det finns ett behov av att lagstifta om Ådas verksamhet (se även Digitaliseringsrådets rekommendationer, kap. 2.3). Därför **rekommenderar arbetsgruppen att landskapsregeringen tillsätter en arbetsgrupp med uppgift att utreda och utarbeta landskapslagstiftning om Åda Ab:s verksamhet.** Arbetsgruppen bör bestå av representanter för ägarna och bolaget. Om det anses mer ändamålsenligt kan detta uppdrag införlivas i uppdraget som föreslås tilldelas den arbetsgrupp som rekommenderades i kapitel 7.3.1.

7.4 Allmän säkerhet

Som berördes i kapitel 3.6 är Åland inte undantaget att utsättas för olika typer av cyberattacker. Attackerna kan både vara av fysisk och digital karaktär. Trots hotbilden anser flera sakkunniga inom området att

---

⁶⁷ Sam framgick i kapitel 5.4 uppgick budgeten till ca. 21 miljoner euro under en femårsperiod på Färöarna. De löpande kostnaderna för systemet uppgår till ca. 3 miljoner euro årligen.

säkerhetstänkandet inom den åländska förvaltningen i nuläget är bristfälligt och att säkerhetsfrågor inte prioriteras tillräckligt högt. En del av de grundläggande digitala informationssäkerhetsproblemen kan förebyggas genom att anta den i kapitel 7.1 föreslagna landskapslagen om informationshantering. När det gäller den fysiska säkerheten, som i förlängningen också påverkar den digitala säkerheten, behövs ytterligare åtgärder.

I riket finns exempelvis en säkerhetsutredningslag (FFS 726/2014) som syftar till att främja möjligheterna att förebygga verksamhet som kan medföra skada för statens säkerhet, försvaret, Finlands internationella förbindelser, den allmänna säkerheten eller något annat med dessa jämförbart allmänt eller ekonomiskt intresse. I lagen beskrivs bland annat förutsättningarna för säkerhetsutredningar, förfarandet för att genomföra dessa och vilka uppgifter som ska samlas in. Säkerhetsutredningslagen berör huvudsakligen områden som hör till rikets lagstiftningsbehörighet men där finns även områden som hör till landskapets behörighet. Exempelvis kan här nämnas tjänstemän som är centrala för befolkningsskydd eller personer som arbetar med centrala uppdrag inom t.ex. elförsörjning, livsmedelsförsörjning och vattentjänster. Med detta som bakgrund anser arbetsgruppen att det är skäligt att närmare utreda vilket behov det finns av säkerhetsutredningar inom de områden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet.

I nära anknytning till lagstiftningen om säkerhetsutredningar finns regelverket om säkerhetsklasser. Med stöd av 18 § 4 mom. i rikets informationshanteringslag och 8 § 2 mom. i lagen om internationella förpliktelser som gäller informationssäkerhet (FFS 588/2004) har statsrådet utfärdat en förordning om säkerhetsklassificering av handlingar inom statsförvaltningen. Förordningen tillämpas på statsförvaltningsmyndigheterna. Enligt förordningen ska fyra säkerhetsklasser användas: ytterst hemlig, hemlig, konfidentiell och begränsad tillgång. En problematik som har lyfts fram inom den åländska förvaltningen är att åländska tjänstemän inom vissa samarbetsgrupper inte har kunnat ta del av vissa handlingar för att landskapsregeringen inte har haft ett regelverk kring att hantera säkerhetsklassad information (den åländska offentlighetslagstiftningen innehåller inte olika nivåer för sekretessbelagd information) eller för att tjänstemannen i fråga inte har genomgått en säkerhetsutredning.

I 3 § i offentlighetslagen för Åland stadgas att en myndighet ska tillämpa rikslagstiftning om sekretess och handlingars offentlighet 1) i de frågor som avses i 60a § i självstyrelselagen och 2) då myndigheten utför förvaltningsuppgifter inom rikets lagstiftningsbehörighet. I och med den problematik som har funnits och offentlighetslagen som trädde i kraft den 1 januari 2022 bör nästa steg vara att utreda om det fortfarande finns en problematik inom området. I det arbetet bör beaktas att säkerhetsklassificeringarna i riket endast tillämpas på statsförvaltningsmyndigheterna och att det därför eventuellt är oskäligt att ha ett lika detaljerat regelverk om säkerhetsklasser i landskapet.

Ytterligare kan det nämnas att det under arbetets gång vid flera tillfällen har påtalats för arbetsgruppen att det saknas en övergripande säkerhetsgrupp eller övergripande säkerhetsforum för den offentliga förvaltningen där myndigheter gemensamt kunde diskutera problem som berör både fysisk och digital säkerhet. Som exempel har nämnts att Traficom i riket dagligen informerar myndigheter om olika säkerhetsfrågor.

Arbetsgruppen har i sitt arbete ansett att man saknat den bredd av kompetens som behövs för att hantera även frågor som berör den fysiska säkerheten. Därför **rekommenderar arbetsgruppen att landskapsregeringen tillsätter en arbetsgrupp med uppdrag att utreda behovet av ytterligare reglering**

rörande säkerhetsutredningar och säkerhetsklasser i landskapet Åland. Den föreslagna arbetsgruppen föreslås även komma med förslag till lagstiftning och en allmän modell för hur säkerhetsarbetet ska fungera inom landskapsregeringen. För att få bättre kunskap om hur säkert landskapsregeringen arbetar i dagsläget kunde en utomstående aktör få i uppdrag att utvärdera detta.⁶⁸ Underlaget kan sedan fungera som utgångspunkt för arbetsgruppens arbete.

7.5 Tillhandahållande av digitala tjänster

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2102 om tillgänglighet avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer (tillgänglighetsdirektivet) har i landskapet implementeras genom landskapslagen (2019:7) om tillgängliga webbplatser och mobila applikationer inom förvaltningen. I riket har tillgänglighetsdirektivet implementerats genom lagen om tillhandahållande av digitala tjänster (FFS 306/2019). Rikets lagstiftning är mer omfattande än direktivet. I 2 kapitlet i rikets lag finns bestämmelser om digitala tjänster som myndigheterna ordnar för allmänheten. Följande genomgång syftar till att föreslå inom vilka områden det finns ett behov av ytterligare lagstiftning i landskapet.

Tabell 8: Förslag till kompletterad lagstiftning om digitala tjänster.

Lag om tillhandahållande av digitala tjänster (FFS 306/2019)	Förslag till åländsk lagstiftning
<p>4 § <i>Planering och underhåll av digitala tjänster</i></p> <p>Myndigheterna ska planera och underhålla sina digitala tjänster på ett sådant sätt att tjänsternas informationssäkerhet och dataskydd säkerställs och så att det säkerställs att tjänsterna är lätta att hitta och använda. Dessutom ska myndigheterna se till att deras digitala tjänster är kompatibla med den programvara och de kommunikationsförbindelser som används allmänt.</p> <p>Myndigheterna ska se till att de digitala tjänster som de ansvarar för och de andra elektroniska dataöverföringsmetoder som de använder också finns tillgängliga vid andra tider än under myndigheternas servicepunkters öppettider. Avbrott i de digitala tjänsterna och i andra elektroniska dataöverföringsmetoder ska förläggas till tidpunkter då de används i ringa omfattning. Allmänheten ska på lämpligt sätt informeras om avbrotten i förväg. Myndigheterna ska vid avbrott offentliggöra anvisningar om hur var och en kan få sina ärenden skötta på ett alternativt sätt.</p> <p>Myndigheterna ska säkerställa att deras digitala tjänster är tillräckligt kompatibla med de stödtjänster som avses i 3 § i lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster och med andra myndigheters digitala tjänster.</p>	<p>Föreslås att det i landskapslagstiftningen ska införas liknande bestämmelser som i 1 och 2 mom. Myndigheter ska ha en allmän skyldighet att säkerställa att deras digitala tjänster är säkra och hittas lätt.</p> <p>Det kan anses självklart att myndigheternas digitala tjänster ska finns tillgängliga vid andra tider än under myndighetens allmänna öppettider samt att avbrott ska förläggas till tider när tjänsterna inte används i någon högre utsträckning. I ett alltmer digitaliserat samhälle är det dock av vikt att myndigheterna har sådana skyldigheter som framgår i lag. En stor del av myndigheterna uppfyller redan dessa krav i dagsläget.</p>
<p>6 § <i>Elektronisk identifiering av tjänsteanvändarna</i></p> <p>Myndigheterna kan kräva elektronisk identifiering av en användare av digitala tjänster endast om det behövs för att säkerställa användarens åtkomsträttigheter i anslutning till en tjänst eller dess datainnehåll eller på grund av rättsverkningarna av en åtgärd som utförs i tjänsten.</p>	<p>Föreslås att det i landskapslagstiftningen ska införas liknande bestämmelser som i 1 och 2 mom.</p> <p>Myndigheterna ska inte utan att det finns skäl för det använda sig av elektronisk identifiering. I sådana fall där sekretessbelagt innehåll kommer att kunna visas av användarna ska det finnas en</p>

⁶⁸ Åda har exempelvis låtit utvärdera sitt säkerhetsarbete.

<p>Om det är möjligt att få se och använda sekretessbelagt datainnehåll i en digital tjänst, ska tjänsteanvändaren identifieras med hjälp av en sådan tjänst för identifiering av fysiska personer som avses i 3 § 1 mom. 4 punkten i lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster, med hjälp av stark autentisering som avses i 2 § 1 mom. 1 punkten i lagen om stark autentisering och betrodda elektroniska tjänster eller av vägande och motiverande skäl med hjälp av någon annan motsvarande informationssäker identifieringstjänst.</p>	<p>skyldighet att använda elektronisk identifiering. En stor del av myndigheterna uppfyller redan dessa krav i dagsläget.</p>
--	---

I syfte att stärka regleringen kring tillgängligheten för myndigheternas digitala tjänster och användning av elektronisk identifiering **rekommenderar arbetsgruppen att det i landskapslagstiftningen tas in sådana bestämmelser som redogörs för i tabell 8.** Bestämmelserna föreslås tas in i landskapslagen (2019:7) om tillgängliga webbplatser och mobila applikationer inom förvaltningen.

7.6 Automatiserat beslutsfattande

Enligt Dataombudsmannens byrå i riket innebär automatiserat beslutsfattande att beslutsfattandet grundar sig på automatisk behandling av personuppgifter och de beslut som fattas har rättsverkningar eller i väsentlig grad i övrigt påverkar den registrerade. Automatiskt beslutsfattande kan även innehålla profilering vilket innebär automatisk behandling av personuppgifter där en människas personliga egenskaper bedöms.⁶⁹

I riket har det pågått ett omfattande arbete för att klargöra myndigheternas juridiska möjligheter att använda sig av automatiserat beslutsfattande. Bland annat berörde riksdagens biträdande justitieombudsman automatiserat beslutsfattande i sitt beslut den 26 november 2019 (3379/2018). I beslutet ansåg den biträdande justitieombudsmannen att Skatteförvaltningens automatiserade beskattnings- och beslutsförfarande är olagligt eftersom det inte bygger på en tillbörlig, exakt lagstiftning, som tillgodoser principerna om god förvaltning, rättsskydd och tjänsteansvar. Även riksdagens grundlagsutskott har uppmärksammat statsrådet på att automatiserat beslutsfattande inkluderar ett flertal frågor som inte reglerats (se t.ex. GrUU 7/2019). Grundlagsutskottet anser att behovet av reglering bör utredas och att man i utredningen bör undersöka hur regleringen av automatiserade förvaltningsförfaranden och beslut uppfyller de krav som följer av förvaltningens lagbundenhet, offentlighetsprincipen och rättsprinciperna för förvaltningen, som ligger till grund för en god förvaltning, samt hur rättsskyddet tillgodoses och tjänstemännens ansvar förverkligas.

Justitieministeriet sände sommaren 2020 en bedömningspromemoria om automatiserat beslutsfattande på remiss. I januari 2021 tillsatte ministeriet en arbetsgrupp som ska bereda bestämmelser om automatiserad behandling av förvaltningsärenden, i synnerhet när det gäller förvaltningsbeslut och beredning av dem (OM021:00/2020). Avsikten är att regleringen ska innehålla nödvändiga bestämmelser om det tillåtna användningsområdet för automatisering, kraven på informationssystem, godkännandet och övervakningen av informationssystem, iakttagandet av principen om öppenhet och handlingars offentlighet samt andra bestämmelser som behövs för att säkerställa god förvaltning, rättssäkerhet och andra grundläggande fri- och rättigheter. Arbetsgruppen ska också utreda om det är ändamålsenligt att utvidga regleringen till att även gälla användning av automatisering i den faktiska förvaltningsverksamheten eller om bestämmelserna om automatisering bör beredas separat med beaktande av bland annat behovet av rättsskydd och särskilt skydd

⁶⁹ Dataombudsmannens byrå. <https://tietosuoja.fi/sv/automatiskt-beslutsfattande-och-profilering>

för de grundläggande fri- och rättigheterna i den faktiska förvaltningsverksamheten. Arbetsgruppens förslag ska ha formen av en regeringsproposition och mandattiden för arbetsgruppen utgår 31 december 2021.⁷⁰

Även om de utredningar som har pågått i riket rörande automatiserat beslutsfattande inte inverkar på den åländska förvaltningens möjligheter att använda sig av automatiserat beslutsfattande kan det ändå finnas skäl att avvakta de grundläggande utredningarna inom området innan ytterligare steg tas på Åland. Detta även med beaktande av de utredningar som pågår rörande automatiserat beslutsfattande i Sverige. Arbetsgruppen bedömer också att digitaliseringsbehovet för tillfället är större inom andra områden än automatiserat beslutsfattande även om det säkerligen kommer att vara ett viktigt område att prioritera inom en nära framtid, när det finns en juridisk grund för myndigheternas informationshantering och digitala samordning. I det fortsatta arbetet gällande automatiserat beslutsfattande behöver det även klarläggas inom vilka områden inom den åländska förvaltningen som det kan finnas fördelar med ett sådant beslutsfattande. För att investeringar i automatiserat beslutsfattande ska visa sig lönsamma behöver det finnas en tillräcklig volym av beslut. Arbetsgruppens preliminära bedömning är att det finns få områden inom t.ex. landskapsförvaltningen där beslutsfattandet når upp till sådana volymer, detta är dock något som behöver utredas ytterligare.

Sammanfattningsvis **rekommenderar arbetsgruppen att landskapsregeringen aktivt omvärldsbevakar utvecklingen inom automatiserat beslutsfattande. När kunskapsläget anses tillräckligt vidtas åtgärder för att komplettera landskapslagstiftningen med bestämmelser om automatiserat beslutsfattande.**

7.7 Principer för digital konsekvensbedömning

I kapitel 5.3 beskrevs hur digitala konsekvensbedömningar av lagförslag ansetts utgöra en av framgångsfaktorerna bakom Danmarks digitalisering. I januari 2018 ingick alla partier i det danska Folketinget ett avtal om att all lagstiftning som antas efter den 1 juli 2018 måste vara "digitalt redo". Det här innebär att lagstiftningen måste utformas i enlighet med de sju principerna om digitalt redo-lagstiftning.⁷¹

Tabell 9: Danmarks sju principer för lagstiftning som är digitalt redo (egen översättning).

Principer	Förklaring	Kontrollfrågor ⁷²
1 Enkla och tydliga regler	Lagstiftningen måste vara enkel och tydlig att förstå för att kunna tillämpas av medborgare och företag.	<ul style="list-style-type: none"> • Är regelverket och centrala begrepp utformade på ett tydligt och konsekvent sätt? • Finns det en tydlig distinktion mellan generella regler och undantag? • Om det finns krav på processer. Kan regelverket enkelt omvandlas till konkreta arbetsuppgifter?

⁷⁰ Projektet är försenat.

⁷¹ Agency for Digitisation, Ministry of Finance. *Evaluation of the effort to make legislation digital-ready.* <https://joinup.ec.europa.eu/collection/better-legislation-smoother-implementation/news/digital-ready-legislation-denmark>

⁷² Agency for Digitisation, Ministry of Finance. *Guidance on digital-ready legislation - on incorporating digitisation and implementation in the preparation of legislation.* <https://en.digst.dk/policy-and-strategy/digital-ready-legislation/guidances-and-tools/>

		<ul style="list-style-type: none"> • Är det klart vilka som aktörer som omfattas av lagstiftningen? • Har resurser och tidsåtgång för implementeringen av lagstiftningen beaktats tillräckligt?
2 Digital kommunikation	Lagstiftningen måste understöda digital kommunikation mellan myndigheter, medborgare och företag.	<ul style="list-style-type: none"> • Möjliggör bestämmelserna obligatorisk digital kommunikation mellan myndigheter och allmänheten? • Är lagstiftningen teknik-neutral så att den beaktar den tekniska utvecklingen? • Är det klarlagt vilken information som förväntas finnas digitalt? • Är den föreslagna lagstiftningen i enlighet med regelverket om tillgänglighet?
3 Möjliggöra automatisering	Lagstiftningen ska möjliggöra att administrativa processer kan digitaliseras och automatiseras med beaktande av medborgare och företags kunskaper och rättsskydd.	<ul style="list-style-type: none"> • Om det finns allmänt formulerade kriterier i lagstiftningen, går dessa att göra konkreta? • Är det möjligt att automatisera de föreslagna lösningarna med beaktande av gällande lag och administrativa processer? • Finns det ett behov av att inkludera särskilda bestämmelser för specifika grupper (som t.ex. är svagare internetanvändare) som möjliggör att tjänsterna kan användas av alla? • Har medborgarnas rättsskydd beaktats?
4 Stärkt interoperabilitet och återanvändning av data	Data och digitala tjänster måste gå att använda smidigt mellan myndigheter. Om det redan finns sådan data som behövs i genomförandet av lagstiftningen så ska lagstiftningen ge tillgång till sådan data.	<ul style="list-style-type: none"> • Kan data som redan inhämtats av myndigheterna återanvändas? • Om data går att återanvända, används samma definitioner i lagstiftningen? • Används redan existerande geodata?
5 Säker informationshantering	Tekniska lösningar måste utformas på ett sådant sätt att informationen hålls säker och att den offentliga datan är transparent.	<ul style="list-style-type: none"> • Föreslås det återanvändning av data, inklusive data från andra myndigheter? • Finns det en tillräcklig juridisk grund för insamling eller återanvändning av data?

		<ul style="list-style-type: none"> • Har säker informationshantering beaktats i förslaget, inklusive hanteringen av personuppgifter?
6 Använd befintlig infrastruktur	Myndigheter ska i högsta möjliga utsträckning använda redan befintlig IT-infrastruktur i stället för att ständigt utveckla ny eller specifik infrastruktur.	<ul style="list-style-type: none"> • Möjliggör lagförslaget att befintliga digitala myndighetstjänster används? Vilka?
7 Förhindra bedrägeri och andra felaktigheter	Lagstiftningen måste utformas på ett sätt som säkerställer att digitala lösningar kan användas för att förhindra bedrägerier och brott. Det ska inte vara möjligt att använda de digitala tjänsterna för tvivelaktiga syften.	<ul style="list-style-type: none"> • Innehåller lagförslaget bestämmelser som möjliggör insamling av information som förhindrar bedrägerier och annan brottslighet? • Är lagförslaget utformat på ett sådant sätt att det inte hindrar en effektiv och ändamålsenlig tillsyn?

Enligt en utredning som gjorts av Digitaliseringsmyndigheten (som lyder under finansministeriet i Danmark) har granskningen av om ny lagstiftning är digitalt redo enligt berörda aktörer bidragit till en stärkt informationssäkerhet och underlättat vardagen för medborgare och företag. Kunskapen om digitalisering har också förstärkts inom ministerierna. Succesivt har hindren för att lagstiftningen ska kunna anses vara digitalt redo minskat. Konsekvensbedömningen har även inneburit att medvetenheten om hur oförberedd den redan existerande lagstiftningen är för digitala lösningar har stärkts.⁷³ Det är inte endast Danmark som tillämpar principer för hur den offentliga förvaltningen ska arbeta med digitalisering, som redan nämnts i betänkandet har finansministeriet i riket fastställt digitaliseringsprinciper som gäller för hela den offentliga förvaltningen (Åland står utanför detta).⁷⁴

Med beaktande av att bedömningar av om lagförslag är digitalt redo visat sig vara en viktig framgångsfaktor för samhällets digitalisering i Danmark **rekommenderar arbetsgruppen att liknande principer fastställs för digitala konsekvensbedömningar av åländska lagförslag**. Vid utformandet är det viktigt att beakta att konsekvensbedömningen inte blir för betungande och att kontrollfrågorna är tillräckligt konkreta. Lagberedningen har redan idag begränsade resurser. Det skulle vara viktigt att landskapsregeringens Digitaliseringsenhet kan stöda lagberedningen med dessa konsekvensbedömningar, t.ex. rörande information om vilka befintliga digitala lösningar som kan användas.

8 Färdplan

8.1 Sammanfattning av arbetsgruppens rekommendationer

I kapitel 7 presenterades arbetsgruppens rekommendationer. Implementeringen av en del av de tidigare övergripande digitaliseringsprojekten har försvårats av avsaknaden av konkreta uppföljningsförslag och

⁷³ Agency for Digitisation, Ministry of Finance. *Evaluation of the effort to make legislation digital-ready*. <https://joinup.ec.europa.eu/collection/better-legislation-smoother-implementation/news/digital-ready-legislation-denmark>

⁷⁴ Finansministeriet. <https://vm.fi/sv/digitaliseringsprinciperna>

ansvarsplaner. Här nedan föreslår arbetsgruppen därför en färdplan för hur rekommendationerna i det här betänkandet kan förverkligas. Förslagen sammanfattas utan inbördes rangordning.

1. Landskapsregeringen bör se över möjligheten att inrätta en permanent arbetsgrupp som arbetar med lagstiftning i anslutning till digitalisering.

- *Ansvarig enhet:* Regeringskansliet, Digitaliseringsenheten i samverkan med Enheten för rättsliga och internationella frågor.
- *Uppdrag:* Tillsätt arbetsgruppen med uppdrag att koordinera lagstiftningsarbetet rörande digitalisering, omvärldsbevaka utvecklingen och upprätthålla en dialog med motsvarande aktörer i omvärlden. Arbetsgruppen kunde även få i uppdrag att regelbundet följa upp att föreslagna åtgärder (exempelvis de åtgärder som föreslås i detta betänkande) genomförs.
- *Tidsplan:* Tillsätts snarast möjligt. Fortlöpande arbete.

2. Utarbeta en allmän lag om informationshantering inom den offentliga förvaltningen.

- *Ansvarig enhet:* Lagberedningen.
- *Uppdrag:* Bereder ett förslag som kan överlämnas till lagtinget.
- *Tilläggsuppdrag:* 1) Utarbeta lagstiftning om myndigheternas användning av kakor och 2) stärk regleringen kring tillgängligheten för myndigheternas digitala tjänster och användning av elektronisk identifiering.
- *Tidsplan:* Arbetet inleds snarast möjligt.

3. Utarbeta lagstiftning om utökad elektronisk kommunikation.

- *Ansvarig enhet:* Lagberedningen.
- *Uppdrag:* Bereder ett förslag som kan överlämnas till lagtinget. Arbetsgruppen rekommenderar att det i förvaltningslagen tas in bestämmelser om att när en enskild inleder ett ärende hos en myndighet elektroniskt ska myndigheten förmedla alla handlingar i ärendet elektroniskt till den enskilde om det inte är olämpligt av något skäl. En enskild ska även ha möjlighet att meddela att den inte önskar ta emot handlingarna elektroniskt. Ytterligare föreslås en ny huvudregel om att myndigheter ska förmedla handlingar till andra myndigheter elektroniskt om det inte är olämpligt av något skäl.
- *Tidsplan:* Arbetet inleds snarast möjligt.

4. Tillsätt en arbetsgrupp med uppdrag att utforma landskapslagstiftning om styrning och koordinering av den offentliga förvaltningens digitalisering.

- *Ansvarig enhet:* Regeringskansliet, Förvaltningschefen.⁷⁵
- *Uppdrag:* Tillsätt en arbetsgrupp. Det är mycket angeläget att arbetsgruppen når resultat. Om det inte bedöms finnas förutsättningar för en koordinering inom hela den offentliga förvaltningen bör arbetsgruppen redan inledningsvis fokusera på en koordinering inom

---

⁷⁵ Projektet skulle vara mycket viktigt för den fortsatta digitaliseringen. I och med att projektet föreslås få en inverkan på hela landskapsförvaltningen och eventuellt även på hela den åländska förvaltningen behöver projektet få nödvändig tyngd. Ett förslag är att om det finns tid och möjlighet, kunde förvaltningschefen antingen leda arbetsgruppen eller ha ett särskilt övervakande ansvar för hur projektet fortskrider.

landskapsförvaltningen. Efter att lagstiftning om koordinering inom landskapsförvaltningen finns på plats kan följande steg utredas.

- *Tilläggsuppdrag:* Antingen kan arbetet vara en del av den överstående arbetsgruppens arbete eller så tillsätts en separat arbetsgrupp med uppdrag att utreda och utarbeta förslag till landskapslagstiftning om Åda Ab.
- *Tidsplan:* Arbetet inleds snarast möjligt.

5. Tillsätt en arbetsgrupp med uppdrag att utreda behovet av ytterligare reglering rörande säkerhetsutredningar och säkerhetsklasser i landskapet.

- *Ansvarig enhet:* Regeringskansliet, Enheten för rättsliga och internationella frågor.
- *Uppdrag:* Tillsätt en arbetsgrupp.
- *Tilläggsuppdrag:* 1) Initiera en säkerhetsutvärdering av förvaltningen samt 2) föreslå en modell för säkerhetsarbetet ska fungera inom landskapsregeringens allmänna förvaltning.
- *Tidsplan:* Slutrapport innehållande eventuella förslag till lagstiftningsåtgärder väntas under våren 2023.

6. Omvärldsbevaka utvecklingen inom automatiserat beslutsfattande.

- *Ansvarig enhet:* Regeringskansliet, Enheten för rättsliga och internationella frågor.
- *Uppdrag:* Aktiv omvärldsbevakning av utvecklingen inom automatiserat beslutsfattande. När kunskapsläget anses tillräckligt vidtas åtgärder för att komplettera landskapslagstiftningen med bestämmelser om automatiserat beslutsfattande.
- *Tidsplan:* Fortlöpande arbete.

7. Fastställ principer för digital konsekvensbedömning.

- *Ansvarig enhet:* Lagberedningen med stöd av Digitaliseringsenheten.
- *Uppdrag:* Utforma riktlinjer för digital konsekvensbedömning av åländska lagförslag.
- *Tidsplan:* Digital konsekvensbedömning implementeras under 2023.

8.2 Förslag till preliminär tidtabell

I det här kapitlet presenteras en preliminär tidsplan för hur arbetsgruppens rekommendationer kunde genomföras, tidsplanen är beroende av vilka åtgärder som lagtinget och landskapsregeringen anser att ska genomföras och prioriteras samt andra pågående projekt.

Tabell 10: Förslag till tidtabell för förverkligande av arbetsgruppens rekommendationer.

Rekommendation	Åtgärder	
	2022	2023-->
Landskapsregeringen bör se över möjligheten att inrätta en permanent arbetsgrupp som arbetar med lagstiftning i anslutning till digitalisering.	<ul style="list-style-type: none"> • Se över vilka personer som behöver ingå i gruppen och tillsätt den. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kontinuerligt arbete.
Utarbeta en allmän lag om informationshantering inom den offentliga sektorn.	<ul style="list-style-type: none"> • Ärendet överförs till lagberedningen för lagstiftningsåtgärder. 	<ul style="list-style-type: none"> • Lagförslaget överförs till lagtinget. • Förberedelser för att upprätta den första versionen av

		<p>anvisningar för lagens tillämpning.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lagen implementeras. • Utred om det behövs särskilda bedömningsorgan för att granska om myndigheterna uppfyller kraven.
Utarbeta lagstiftning om utökad elektronisk kommunikation.	<ul style="list-style-type: none"> • Ärendet överförs till lagberedningen för lagstiftningsåtgärder. 	<ul style="list-style-type: none"> • Lagförslaget överförs till lagtinget.
Tillsätt en arbetsgrupp med uppdrag att utforma landskapslagstiftning om styrning och koordinering av den offentliga förvaltningens digitalisering.	<ul style="list-style-type: none"> • Arbetsgruppen tillsätts. 	<ul style="list-style-type: none"> • Arbetsgruppen presenterar sina slutsatser innehållande förslag till lagstiftning. • Ärendet överförs till lagberedningen för lagstiftningsåtgärder. • Lagförslaget överförs till lagtinget.
Tillsätt en arbetsgrupp med uppdrag att utreda behovet av ytterligare reglering rörande säkerhetsutredningar och säkerhetsklasser i landskapet.	<ul style="list-style-type: none"> • Arbetsgruppen tillsätts. 	<ul style="list-style-type: none"> • Arbetsgruppen presenterar sina slutsatser innehållande eventuella förslag till lagstiftning (senast 2023). • Om lagstiftning föreslås överförs ärendet till lagberedningen för lagstiftningsåtgärder.
Omvärldsbevaka utvecklingen inom automatiserat beslutsfattande.	<ul style="list-style-type: none"> • Fortlöpande omvärldsbevakning. 	
Fastställ principer för digital konsekvensbedömning.	<ul style="list-style-type: none"> • Utforma principer och anvisningar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Implementera principerna.

9 Förslagets verkningar

9.1 Allmän inledning

I betänkandet presenteras huvudsakligen sju rekommendationer (innehållande understående rekommendationer). Vissa av förslagen handlar om att inledande utredningar behöver göras och att arbetsgrupper behöver tillsättas. Till den här kategorin kan räknas förslagen om att landskapsregeringen bör se över möjligheten att inrätta en permanent arbetsgrupp som arbetar med lagstiftning i anslutning till digitalisering, tillsättandet av en arbetsgrupp med uppdrag att utforma lagstiftning om styrning och koordinering av den offentliga förvaltningens digitalisering, tillsättandet av en arbetsgrupp med uppdrag att utreda behovet av ytterligare reglering rörande säkerhetsutredningar och säkerhetsklasser, omvärldsbevakningen rörande automatiserat beslutsfattande och fastställandet av principer för digital konsekvensbedömning. För den här kategorin är det inte ändamålsenligt med en konsekvensbedömning i det här skedet utan en sådan bedömning måste göras i ett senare skede i respektive slutrapport. Däremot kan inledande konsekvensbedömningar göras för den föreslagna lagstiftningen om informationshantering, den utökade digitala kommunikationen samt tillgängligheten för myndigheternas digitala tjänster.

9.2 Förslag till lagstiftning om informationshantering

9.2.1 Allmänt

Den föreslagna lagens syfte skulle vara att säkerställa en enhetlig, kvalitativ och informationssäker behandling av myndigheternas information. Undersökningar i exempelvis Sverige har visat att många aktörer inom offentlig sektor har önskat ett tydligare regelverk, anvisningar och stöd för hur information ska hanteras.⁷⁶ Arbetsgruppens höranden har indikerat att det finns en liknande efterfrågan av ett tydligare regelverk rörande informationshantering inom den åländska offentliga förvaltningen. Det finns redan i dagsläget speciallagstiftning som reglerar informationshanteringen och i EU:s dataskyddsförordning regleras hanteringen av personuppgifter. Även i förhållande till de bestämmelser som redan finns förväntas det underlätta att det finns en allmän lag som samlar de grundläggande bestämmelserna om myndigheternas informationshantering. Det är helt klart att den föreslagna lagen innebär en utökad reglering men den anses nödvändig och inte möjlig att uppnå med alternativa metoder. Utökade lagkrav kan även underlätta för myndigheterna att ställa krav på leverantörer av digitala tjänster.

När det gäller den självstyrelsemässiga aspekten rörande uppkopplingen till rikets system innebär inte den föreslagna lagen något slutgiltigt avgörande i den frågan. Strukturellt föreslås den åländska lagen efterlikna rikets informationshanteringslag men den föreslås ändå skilja sig från rikets lag på flera viktiga områden. Samtidigt är enda möjligheten för Åland att i framtiden avvika från rikets digitala lösningar och skapa anpassade sÄrlösningar att det finns både en teknisk och lagstiftningsmässig kunskap inom området på Åland, vilket gynnas av förslaget.

9.2.2 Ekonomiska konsekvenser

Under de senaste åren har ett flertal olika typer av cyberattacker drabbat åländska mål. Detta har i dagsläget inte orsakat några allvarigare störningar i myndigheternas tjänster men det är viktigt att arbeta preventivt för att sådant inte ska ske. Cyberattacker kan både få allvarliga konsekvenser och bli mycket kostsamma. Även om den föreslagna lagstiftningen därför inledningsvis förväntas innebära mer kostsamma administrativa och tekniska processer frÅntar inte det behovet av att prioritera området. På längre sikt kan en ökad interoperabilitet och ett bättre förhindrande av systemstörningar innebära en mer effektiv förvaltning. Det är även klarlagt att det, liksom i riket, behöver ske en långsiktigt och i vissa fall även stegvis implementering av lagstiftningen. Det kan inte heller betonas tillräckligt hur viktigt det är att de mer detaljerade anvisningarna/sÄkerhetsföreskrifterna behöver utformas och anpassas utifrån åländska behov.

Under arbetsgruppens arbete har flera aktörer påpekat att avsaknaden av lagstiftning försvårar budgeteringen eftersom det inte finns några faktiska lagkrav att förhålla sig. En modell som fortsatt skulle bygga på frivillighet i förhållande till krav kunde leda till stora skillnader i myndigheternas informationshantering. Enligt förarbetena till rikets informationshanteringslag bedömdes informationssäkerhetskraven krÄva 0,5–1 Årsverken och utbildningsinsatserna 0,5–5 Årsverken för en kommun i resurser beroende på kommunens storlek.⁷⁷ Det går inte att i det här skedet göra någon exakt uppfattning om vilka resurser som en eventuell lagstiftning skulle krÄva på Åland men det som står klart är att den föreslagna åländska informationshanteringslagen inte föreslås vara lika omfattande som i riket och därmed inte heller lika kostnadsdrivande. Myndigheterna har även stora möjligheter att samarbeta kring digitala system vilket minskar bördan för enskilda myndigheter. En ökad samordning innebär t.ex. att de flesta informationssäkerhetsÅtgärder som behöver vidtas kan genomföras centralt för diverse olika digitala system.

---

⁷⁶ SOU 2018:25. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2018/03/sou-201825/>

⁷⁷ RP 284/2018 rd, s. 46.

9.2.3 Konsekvenser för myndigheterna

Förslaget innebär inte att definitionen av vad som ska anses vara en myndighetshandling utvidgas utan förslaget fokuserar på hur myndigheternas information ska hanteras. Trots att en del av kraven i förslaget är nya pågår ett varierande informationssäkerhetsarbete hos myndigheterna redan i dagsläget. Syftet med förslaget är dock att förenhetliga det här arbetet så att all myndighetsinformation hanteras på ett likvärdigt sätt. Säkerheten för den information som myndigheterna hanterar ska inte vara beroende av att det finns ett särskilt engagemang vid en viss myndighet. Mer enhetliga krav än i dagsläget förväntas även underlätta för myndigheter att i högre utsträckning än i dagsläget samarbeta kring informationshanteringsfrågor.

Den föreslagna lagstiftningen föreslås ställa högre krav på ledningen för en myndighet än i dagsläget. Myndighetsledningen föreslås få i uppgift att se till att organisationen uppfyller de ställda kraven samt regelbundet tillhandahåller utbildningar och erbjuder handledning för de anställda i frågor som rör informationshantering.

Landskapsregeringen föreslås få ett tydligare ansvar för att fastställa mer detaljerade anvisningar om hur myndighetsinformation ska hanteras och hur interoperabiliteten mellan de åländska myndigheterna ska främjas. Detta förväntas innebära utmaningar där resurser kan behöva omflyttas och omprioriteras. Erfarenheter från närområdet visar att det är utmanande med informationshanterings- och informationssäkerhetsfrågor och desto mindre organisationen är desto större är utmaningen. Om Åland ska ha en möjlighet att hänga med i utvecklingen inom området behöver landskapsregeringen ta helhetsansvaret för hela det offentliga Ålands informationshantering. Detta förväntas stärka möjligheterna att följa upp, utvärdera och ständigt vidta nya initiativ inom området.

9.2.4 Samhälleliga konsekvenser

En tydligare reglering kring myndigheternas informationshantering förväntas ha positiva kringeffekter för samhället. De föreslagna bestämmelserna förväntas öka och förbättra medborgarnas möjligheter att få information om myndigheternas verksamhet. Det är även av största vikt att allmänheten kan ha insyn i och få en förståelse och förtroende för hur myndigheterna hanterar information. Både principerna om god förvaltning och offentlighetsprincipens genomslag i myndigheternas verksamhet förväntas stärkas genom förslaget.

Ett tydligare regelverk rörande informationshanteringen förväntas även underlätta för företag som erbjuder informationstjänster till den offentliga sektorn, dessa kan då på ett bättre sätt än i dagsläget anpassa sina tjänster efter förvaltningens behov. Detta även med vetskapen att de grundläggande kraven är likvärdiga för alla myndigheter. Den offentliga sektorn är beroende av att privata företag kan tillhandahålla system som lever upp till de krav som ställs. Alternativet är att den offentliga sektorn själv utvecklar dessa system, vilket inte visat sig vara kostnadseffektivt. På en liten marknad som den åländska finns det både få företag som vill och kan erbjuda de nödvändiga tjänsterna. Det finns därför skäl att vid en remissrunda begära in de centrala aktörerna på marknadens syn på den föreslagna grundläggande regleringen samt höra de centrala aktörerna i utarbetandet av de mer detaljerade anvisningarna. Problematiken kan dock också underlättas av att myndighetskraven blir mer enhetliga och baserar sig på internationella standarder vilken kan göra också den åländska marknaden för offentliga myndighetstjänster mer intressant i framtiden (i stället för att myndigheter

ställer olika krav). Ytterligare kan den föreslagna lagstiftningen i förlängningen även bidra till en utökad integrering mellan den offentliga och privata sektorns digitala tjänster.

När det specifikt gäller förslagen kring tillgänglighet för myndigheternas digitala tjänster och användning av elektronisk identifiering är syftet att ytterligare förbättra och stärka myndigheternas service till allmänheten. Detta genom att det i lagstiftningen tydliggörs hur myndigheternas elektroniska serviceställen ska finnas tillgängliga och genom att det tydliggörs när myndigheter kan och inte kan kräva elektronisk identifiering vid användning av e-tjänster.

Lagförslaget förväntas inte innebära några konsekvenser för miljön, jämställdheten eller barn.

9.3 Förslag till lagstiftning om utökad elektronisk kommunikation

9.3.1 Allmänt

Förslaget i betänkandet baserar sig långt på det förslag om huvudsakligen digital kommunikation som föreslogs i utredningen *Juridik som stöd för förvaltningens digitalisering*, följaktligen baserar sig också konsekvensbedömningen till stor del på de konsekvenser som ansågs finnas med förslaget i nämnda utredning.⁷⁸ Grunden för regleringen ansågs vara att upprätta en stabil rättslig bas för att den offentliga förvaltningen ska kunna ta ytterligare steg i utvecklingen att lämna god digital service till privatpersoner och företag, samtidigt som grundlagsfästa krav på likabehandling upprätthålls.

9.3.2 Ekonomiska konsekvenser

Den tid och de resurser som i dagsläget läggs ner på att hantera manuella pappers- och postförfaranden kan reduceras samtidigt som de direkta kostnaderna för att hantera papperspost minskar. Myndigheterna har redan i dagsläget de elektroniska kommunikationskanaler som krävs för kommunikationen, förslaget innebär endast att dessa används i en ännu högre utsträckning än i dag.

9.3.3 Konsekvenser för myndigheterna

Förslaget förväntas förutom att kommunikationen mellan myndigheter och allmänheten blir smidigare även leda till att kommunikationen mellan myndigheter blir mer effektiv och kan i hög grad övergå till digitala former. Förslaget förväntas också bidra till att incitamenten för att ta fram digitala tjänster av god kvalitet för allmänheten ökar. Ytterligare kan förslaget bidra till att skapa större incitament för att ta fram gemensamma plattformar för myndighetskommunikation. Den föreslagna regleringen bör, om förslaget genomförs, föranleda informationsinsatser för att sprida kunskap om bestämmelserna till allmänheten.

9.3.4 Samhälleliga konsekvenser

I och med förslaget förväntas såväl privatpersoners som företags kontakter med förvaltningen bli smidigare, snabbare och enklare, t.ex. genom att enskilda snabbare kan få ta del av beslut och andra handlingar som

---

⁷⁸ SOU 2018:25, s. 276-277. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2018/03/sou-201825/>

gäller en själv. Förslaget förväntas även öka incitamenten för enskilda att använda de digitala tjänster som förvaltningen tillhandahåller. Ingen kommer heller att tvingas kommunicera elektroniskt med myndigheterna i och med förslaget. Det föreslås alltid finnas en möjlighet att begära att handlingarna ska skickas per post. Ytterligare förstärks förutsägbarheten i myndigheternas agerande i och med att det finns en tydligare reglering om hur myndigheterna ska kommunicera. Förvaltningens miljöpåverkan förväntas minska i och med att mängden papperspost minskar. Förslaget förväntas inte ha några konsekvenser för jämställdheten eller barn.

9.4 Förslag till ändrad lagstiftning om tillhandahållande av digitala tjänster

9.3.1 Allmänt

Förslaget innebär att regleringen kring myndigheternas planering och underhåll av digitala tjänster samt elektronisk identifiering ska utvidgas i syfte att ytterligare förbättra tillgänglighet och service. Bedömningen är att bestämmelserna inte innebär några större konsekvenser för myndigheternas arbete, en stor del av kraven kan redan ses som självklara i myndigheternas arbete. Likväl är det viktigt att säkerställa en enhetlig tillgänglighets- och servicenivå på myndigheternas digitala tjänster.

9.3.2 Ekonomiska konsekvenser

De ekonomiska konsekvenserna av förslaget förväntas vara ringa. Myndigheterna arbetar redan idag med att tillgängliggöra sina webbplatser och endast av särskilda skäl använda sig av elektronisk identifiering. En stor del av de myndigheter som behöver använda sig av elektronisk identifiering har redan den typen av infrastruktur i dagsläget.

9.3.3 Konsekvenser för myndigheterna

Myndigheterna strävar redan i dagsläget efter att använda de kommunikationsmedel som används allmänt samt att förlägga större serviceavbrott till tidpunkter då tjänsterna används i ringa omfattning. Det anses viktigt ur servicesynpunkt att myndigheterna informerar om avbrott och om hur myndighetsärenden kan skötas på andra sätt vid längre avbrott. En stor del av de myndigheter som behöver använda sig av elektronisk identifiering har redan den typen av infrastruktur i dagsläget.

9.3.4 Samhälleliga konsekvenser

Myndigheternas digitala tillgänglighet och service förväntas förbättras ytterligare i och med förslaget. Det anses fördelaktigt för enskildas rättssäkerhet att det i lag finns angivet att myndigheter ska använda sig av elektronisk identifiering om det genom användande av den digitala tjänsten är möjligt att få tillgång till sekretessbelagd information.

10 Sammanfattning

Landskapsregeringen har i regeringsprogrammet fastslagit att de grundläggande frågorna gällande informationssäkerhet och digitalt ledarskap behöver lösas för hela det offentliga Åland i syfte att säkerställa att ålänningarna har rätt till minst jämförbar digital utveckling och tillgänglighet som medborgarna i våra grannländer. Inom forskningen har digitaliseringen ansetts vara den starkaste s.k. megatrenden (tillväxttrenden). Digitaliseringen av den offentliga förvaltningen får inte hämmas av eftersläpande lagstiftning, i stället bör lagstiftningen gå före och visa vägen för förvaltningens digitalisering. Förenklat har det i allmänhet saknats lagstiftning rörande digitala lösningar på Åland medan det däremot har tagits fram en hel del policys och strategier vilka fungerar som en god grund för den fortsatta digitaliseringen. Den lagstiftning som har antagits inom området på Åland har ofta också behövs för implementering av EU-direktiv vilket har lett till att utvecklingen avancerat snabbt framåt inom vissa områden samtidigt som det har skett en långsam eller obefintlig utveckling på andra områden, vilket skapat obalans för helheten.

Arbetsgruppen har inom ramen för sitt uppdrag huvudsakligen identifierat sex utmaningsområden rörande digitaliseringen av den åländska förvaltningen.

- Den offentliga förvaltningens tjänster har inte digitaliserats i en tillräckligt snabb takt jämfört med närregionen.
- Uppkopplingen till rikets system innebär både en möjlighet och en utmaning.
- Det saknas grundläggande allmän lagstiftning om informationshantering/informationssäkerhet.
- Det finns ett behov av tydligare styrning och samordning.
- Anpassningen till EU:s reglering inom området innebär utmaningar.
- Det finns ett allmänt behov av att prioritera säkerhetsfrågor högre.

Exempel från andra nordiska länder har visat att det lönar sig att kopiera lösningar från andra länder/regioner som är långt framme i den digitala utvecklingen. Det behövs lagstiftning och det behövs ett centralt ledarskap som kan ta initiativ, fördela resurser och utvärdera pågående och genomförda projekt. Digitaliseringen kostar, den är nödvändig och den bidrar till effektivisering men den är inte billig. Därför är det viktigt att försöka uppnå stordriftsfördelar där det är möjligt. Detta har bland annat i Danmark, Estland, Finland och på Färöarna uppnåtts genom att centralisera data och satsa på en god interoperabilitet. Ett grundläggande steg för att möjliggöra ett bättre informationsutbyte inom förvaltningen är att det finns grundläggande gemensamma bestämmelser om informationshantering, informationssäkerhet och interoperabilitet.

Arbetsgruppens rekommendationer kan delas upp i två grupper, i den ena gruppen av förslag föreslås ny eller ändrad lagstiftning och i den andra gruppen föreslås tillsättandet av fördjupade utredningar. Detta är ett resultat av att arbetsgruppen konstaterat att det inom vissa områden finns möjlighet att gå vidare till lagstiftningsåtgärder medan det inom andra områden endast har konstaterats att det finns ett behov av åtgärder men att dessa eventuella åtgärder behöver utredas närmare.

Arbetsgruppens förslag till ny eller ändrad lagstiftning:

- En ny allmän lag om informationshantering inom den offentliga förvaltningen. Lagen föreslås innehålla grundläggande bestämmelser om informationssäkerhet och säker överföring av information.

- En ändring av förvaltningslagen (2008:9) för Åland som skulle utöka myndigheternas möjligheter att kommunicera med enskilda elektroniskt. Krav om att kommunikationen mellan myndigheter ska ske elektroniskt om det inte är olämpligt av säkerhets-, sekretess- eller något annat skäl.
- En ändring av landskapslagen (2019:7) om tillgängliga webbplatser och mobila applikationer inom förvaltningen som syftar till att stärka regelverket kring hur myndigheterna ska planera underhåll av sina digitala tjänster och när elektronisk identifiering av tjänsteanvändarna kan och ska användas.

Arbetsgruppens förslag till fortsatt utredning:

- Tillsätt en arbetsgrupp med uppdrag att utforma landskapslagstiftning om styrning och koordinering av den offentliga förvaltningens digitalisering. Det behövs ett tydligt digitalt ledarskap. I andra nordiska länder har det antagits lagstiftning som ställer krav på att myndigheter ska använda de gemensamma stödtjänster som erbjuds. Åtminstone inom landskapsförvaltningen skulle det behövas ett utökat regelverk kring användning av gemensamma digitala stödtjänster. Ytterligare behövs det lagstiftning om Åda:s uppdrag.
- Tillsätt en arbetsgrupp med uppdrag att utreda behovet av ytterligare reglering rörande säkerhetsutredningar och säkerhetsklasser.
- Landskapsregeringen bör se över möjligheten att inrätta en permanent arbetsgrupp som arbetar med lagstiftning i anslutning till digitalisering.
- Omvärldsbevaka aktivt utvecklingen inom automatiserat beslutsfattande. När kunskapsläget anses tillräckligt vidtas åtgärder för att komplettera landskapslagstiftningen med bestämmelser om automatiserat beslutsfattande.
- Fastställ principer för digital konsekvensbedömning av lagförslag.